

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI**

**TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ METİNLERİN KELİME VE
CÜMLE YAPILARIYLA OKUNABİLİRLİK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ
İLİŞKİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Emel İSKENDER

**TRABZON
Haziran, 2013**

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI**

**TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ METİNLERİN KELİME VE
CÜMLE YAPILARIYLA OKUNABİLİRLİK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ
İLİŐKI**

Emel İSKENDER

**Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nce Yüksek Lisans
Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.**

**Tezin Danışmanı
Doç. Dr. Bilal KIRIMLI**

**TRABZON
Haziran, 2013**

KTÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Bu çalışma jürimiz tarafından Türkçe Eğitimi Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir. 26/ 06/ 2013

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Bilal KIRIMLI

Üye : Doç. Dr. İsmail Hakkı DEMİRCİOĞLU

Üye : Yrd. Doç. Dr. Erhan DURUKAN

Onay

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

**Doç. Dr. Haluk ÖZMEN
Enstitü Müdürü V.**

BİLDİRİM

Tezimin içerdiği yenilik ve sonuçları başka bir yerden almadığımı ve bu tezi KTÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsünden başka bir bilim kuruluşuna akademik gaye ve unvan almak amacıyla vermediğimi; tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Emel İSKENDER

26/06/2013

ÖN SÖZ

Okunabilirlik ile ilgili bilimsel araştırmaların dünyada yaklaşık olarak yüz yıllık bir geçmişi olmasına rağmen Türkiye’de bu alanda yapılan çalışmalar henüz emekleme aşamasındadır. Bununla beraber son yıllarda okunabilirlikle ilgili gerek Türkçenin dil özelliklerine uygun formül geliştirme çabaları gerekse de Türkçe metinlerin okunabilirliğinin belirlenmesine yönelik araştırmaların hızla arttığı gözlenmektedir.

Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin kelime ve cümle yapıları ile metinlerin okunabilirlik düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçlayan bu araştırma beş bölüm olarak tasarlanmıştır. Birinci bölümde araştırmanın amacı, gerekçesi, önemi, sınırlılıkları ve varsayımlarından bahsedilmiştir. İkinci bölümde araştırmanın kuramsal çerçevesini çizmek amacıyla literatür taranmış; konunun tarihsel gelişimi ve konu ile ilgili yapılmış çalışmalardan bahsedilmiştir. Üçüncü bölümde araştırmanın yöntemi açıklanmıştır. Bu bölümde araştırma modeli, evren ve örneklem, veri toplama süreci ve verilerin nasıl analiz edildiğinden bahsedilmiştir. Dördüncü bölümde araştırmanın alt problemlerine yanıt verecek şekilde elde edilen bulgular gösterilmiş ve bulgularla ilgili yorumlar yapılmıştır. Beşinci bölümde ise bulgulardan elde edilen sonuçlar özetlenerek verilmiş, araştırma sonuçlarına ve ileride yapılabilecek çalışmalara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Araştırma süreci boyunca fikir dünyasından yararlandığım danışmanım Doç. Dr. Bilal KIRIMLI’ya, çalışma konum hakkında bıkmadan zaman ayırıp görüş ve önerilerini paylaşma nezaketi gösteren Yrd. Doç. Dr. Erhan DURUKAN’a, her zaman yanımda olan sevgili arkadaşım ve meslektaşım Duygu ÜNLÜ’ye teşekkür ederim.

Çalışmamda bana desteğini bir an olsun esirgemeyen sevgili anneme, eşim Hakan’a ve gözlerindeki parıltıdan g aldığım oğlum Yiğit Efe’ye sonsuz teşekkürler.

Emel İSKENDER

Haziran, 2013

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
ÖZET	VII
ABSTRACT	VIII
TABLolar LİSTESİ	IX
KISALTMALAR LİSTESİ	XII
1. GİRİŞ	1
1. 1. Araştırmanın Amacı	2
1. 2. Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi	2
1. 3. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	3
1. 4. Araştırmanın Varsayımları.....	4
1. 5. Tanımlar.....	4
2. LİTERATÜR TARAMASI	5
2. 1. Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi	5
2. 1. 1. Ders Kitaplarında Dil ve Anlatım	5
2. 1. 2. Türkçede Kelime ve Cümle Yapısı	6
2. 1. 2. 1. Türkçede Kelime Yapısı	6
2. 1. 2. 2. Türkçede Cümle Yapısı	9
2. 1. 3. Okunabilirlik Kavramı	11
2. 1. 3. 1. Okunabilirliğin Ölçülmesinde Kullanılan Değişkenler.....	14
2. 1. 3. 2. Okunabilirlik Formülleri.....	16
2. 1. 4. Türkiye’de Okunabilirlik Üzerine Yapılan Çalışmalar	22
2. 1. 4. 1. Türkçe Metinlerin Okunabilirliğini Belirlemeye Yönelik Formül Geliştirme Çalışmaları	22
2. 1. 4. 2. Türkiye’de Eğitim Alanında Yapılan Okunabilirlik Çalışmaları.....	26
2. 2. Literatür Taramasının Sonucu	30
3. YÖNTEM	31
3. 1. Araştırma Modeli	31

3. 2. Evren ve Örneklem	31
3. 3. Verilerin Toplanması	32
3. 3. 1. Veri Toplama Süreci	32
3. 4. Verilerin Analizi	34
4. BULGULAR VE TARTIŞMA.....	35
4. 1. Sınıf Düzeylerine Göre Metinlerin Okunabilirlik Değerleri ile Metinlerdeki Kelime- Cümle Yapılarına Yönelik Bulgular ve Tartışma	35
4. 2. Okunabilirlik Düzeyleri ve Kelime-Cümle Yapıları ile Sınıf Düzeyleri Arasındaki İlişkilere Yönelik Bulgular ve Tartışma	44
4. 2. 1. Okunabilirlik Düzeyleri ile Sınıf Düzeyleri Arasındaki İlişkilere Yönelik Bulgular ve Tartışma	44
4. 2. 2. Kelime Yapıları ile Sınıf Düzeyleri Arasındaki İlişkilere Yönelik Bulgular ve Tartışma	49
4. 2. 3. Cümle Yapıları ile Sınıf Düzeyleri Arasındaki İlişkilere Yönelik Bulgular ve Tartışma	56
4. 3. Kelime-Cümle Yapıları ile Okunabilirlik Düzeyleri Arasındaki İlişkilere Yönelik Bulgular ve Tartışma	59
4. 3. 1. Kelime Yapıları ile Okunabilirlik Düzeyleri Arasındaki İlişkilere Yönelik Bulgular ve Tartışma	60
4. 3. 2. Cümle Yapıları ile Okunabilirlik Düzeyleri Arasındaki İlişkilere Yönelik Bulgular ve Tartışma	66
5. SONUÇLAR ve ÖNERİLER	69
5. 1. Sonuçlar	69
5. 1. 1. Okunabilirlik Düzeyleri ve Kelime-Cümle Yapıları ile Sınıf Düzeyleri Arasındaki İlişkilere Yönelik Sonuçlar	69
5. 1. 2. Kelime-Cümle Yapıları ile Okunabilirlik Düzeyleri Arasındaki İlişkilere Yönelik Sonuçlar	70
5. 2. Öneriler	71
5. 2. 1. Araştırma Sonuçlarına Dayalı Öneriler	71
5. 2. 2. İleride Yapılabilecek Araştırmalara Yönelik Öneriler.....	71
6. KAYNAKLAR	73
7. EKLER	78
8. ÖZGEÇMİŞ ve İLETİŞİM BİLGİLERİ	91

ÖZET

Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Kelime ve Cümle Yapılarıyla Okunabilirlik Düzeyleri Arasındaki İlişki

Bu araştırmada, Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin kelime ve cümle yapılarının okunabilirlik düzeyleri ile olan ilişkisi belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma, doküman incelemesi deseniyle gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın evrenini Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan ve 2012-2013 eğitim öğretim yılında 5, 6, 7 ve 8. sınıflarda okutulan Türkçe ders kitapları oluşturmaktadır. Türkçe ders kitaplarındaki her temadan tiyatro metinleri ve şiirler hariç bir metin seçilmiştir. Toplamda 25 metin üzerinde çalışma gerçekleştirilmiştir.

Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik düzeylerini belirlemek için Ateşman (1997) tarafından Flesch formülünden hareketle Türkçeye uyarlanan okunabilirlik formülü kullanılmıştır. Metinlerin kelime ve cümle yapılarının tespit edilmesiyle ilgili olarak 6, 7 ve 8. Sınıf İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ile öğretmen kılavuz kitaplarındaki açıklamalardan faydalanılmış, öğrencilerin kelime ve cümle yapılarıyla ilgili bilgileri ve kavrama becerileri göz önünde bulundurulmuştur. Kelime ve cümle yapılarının analizi amacıyla her metnin ilk, orta ve son bölümlerinden olmak üzere toplamda 300 kelime ve 30 cümle seçilmiştir. Ölçme araçlarından elde edilen verilerin analizinde ANOVA testi uygulanmış, gruplar arası farklılığın varlığında çoklu karşılaştırma testlerinden LSD testi sonuçlarına bakılmıştır. Araştırmada anlamlılık düzeyi olarak .05 kabul edilmiştir.

Araştırma sonucunda sıralı ve bağlı cümlelerin 5. sınıf düzeyindeki metinlerde 6, 7 ve 8. sınıf düzeyindeki metinlere oranla daha az kullanıldığı görülmüştür. Bir yapım eki almış kelime sayısı, zor ve orta güçlükte kabul edilen metinlerde kolay düzeydeki metinlere oranla daha yüksek kullanılmaktadır. Bir çekim eki almış kelime sayısı, kolay düzeydeki metinlerde, zor düzeydeki metinlere oranla daha yüksek kullanılmaktadır. Basit kelimeler, kolay düzeydeki metinlerde orta güçlükte ve zor kabul edilen metinlere göre daha fazla kullanılmaktadır. Türemiş kelimeler, kolay düzeydeki metinlerde orta güçlükte ve zor kabul edilen metinlere göre daha az kullanılmaktadır. Basit cümleler, kolay düzeydeki metinlerde orta güçlükte ve zor kabul edilen metinlere göre daha fazla kullanılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Okunabilirlik, Kelime Yapısı, Cümle Yapısı, Türkçe Ders Kitabı

ABSTRACT

The Relationship Between the Word and the Sentence Structure of the Texts in Turkish Coursebooks and Their Readability Levels

In this research, it has been tried to identify the relationship between the texts in Turkish course books and the readability level of the word and the sentence structure. The research has been practiced in the design of document review.

The population of the research has been formed by The Turkish coursebooks that published by the Ministry of Education and taught in 5, 6, 7 and 8th grade in 2012-2013 academic year. A text –excluding poems and drama texts- has been chosen from each theme in Turkish coursebooks. The study has been carried out on 25 texts in total.

In order to determine the readability level of the texts in Turkish coursebooks, the readability formula that has been adapted to Turkish with reference to Flesch formula by Ateşman (1997) has been used. In terms of identifying the word and sentence structure of the texts, it has been benefited from the curriculum of the Turkish lesson in 6, 7 and 8th grade and explanations in teacher guidebooks. The students knowledge and comprehension skills about the word and sentence structure have been considered. In total 300 words and 30 sentences from the beginning, the middle and the last part of the text have been chosen on the purpose of analysing the word and sentence structure. In the analysis of the data acquired from the assessment instrument ANOVA test has been applied. In the presence of the differences between groups, among the multiple comparison tests, the results of LSD test have been examined. The significance level has been accepted as .05 in the research.

In the research result, it has been observed that the coordinate and compound sentences have been used less in 5th grade level texts than 6, 7, 8th grade texts. The number of the words that take a derivational affix has been used more in the texts that considered as medium or hard level than the easy level texts. The number of the words that take a inflexional suffix has been used more in the easy level texts than than the medium or hard level texts. Simple words are used more in easy level texts than medium and hard level texts. Derived words are used less in easy level texts than medium and hard level texts. The number of the simple sentences has been seen more in easy level texts than the medium and hard level texts.

Key words: Readability, Word Structure, Sentence Structure, Turkish Coursebook

TABLolar LİSTESİ

<u>Tablo No</u>	<u>Tablo Adı</u>	<u>Sayfa No</u>
1.	Sönmez Formülüne Göre Metinlerin Anlaşılrlık Düzeyleri.....	24
2.	Çetinkaya-Uzun Formülüne Göre Türkçe Metinlerin Okunabilirlik Düzeylerinin Tanımlanması ve Sınıflandırılması	25
3.	Bezirci-Yılmaz Tarafından Geliştirilen Yeni Okunabilirlik Değerleri ve Sınıfları	26
4.	Araştırmaya Örneklem Olarak Alınan Metinler ve Temaları	31-32
5.	Ateşman'ın Türkçeye Uyarladığı Okunabilirlik Formülü	33
6.	Ateşman'ın Türkçeye Uyarladığı Formüle Göre Okunabilirlik Sayıları ve Düzeyleri	33
7.	5. Sınıf Düzeyindeki Metinlerin Okunabilirlik Değerleri ile Kelime-Cümle Yapıları	36
8.	6. Sınıf Düzeyindeki Metinlerin Okunabilirlik Değerleri ile Kelime-Cümle Yapıları	38
9.	7. Sınıf Düzeyindeki Metinlerin Okunabilirlik Değerleri ile Kelime-Cümle Yapıları	40
10.	8. Sınıf Düzeyindeki Metinlerin Okunabilirlik Değerleri ile Kelime-Cümle Yapıları	42
11.	Metinlerin Kelime-Cümle Uzunlukları ve Okunabilirlik Sayılarının Aritmetik Ortalamaları ile Okunabilirlik Düzeyleri	44
12.	Metinlerdeki Kelime Uzunluklarının Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları	46
13.	Metinlerdeki Cümle Uzunluklarının Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları	47
14.	Metinlerin Okunabilirlik Düzeylerinin Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları	48
15.	Sınıf Düzeylerine Göre Kelime Yapılarının Aritmetik Ortalamaları	49
16.	Kök Hâlindeki Kelime Sayılarının Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları	50
17.	Bir Yapım Eki Almış Kelime Sayılarının Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları	51

18.	Bir Çekim Eki Almış Kelime Sayılarının Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları	51
19.	Birden Fazla Yapım Eki Almış Kelime Sayılarının Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları	52
20.	Birden Fazla Çekim Eki Almış Kelime Sayılarının Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları	53
21.	Hem Yapım Hem Çekim Eki Almış Kelime Sayılarının Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları	53
22.	Sınıf Düzeylerine Göre Basit ve Türemiş Kelime Sayılarının Aritmetik Ortalamaları	54
23.	Basit Kelime Sayılarının Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları	55
24.	Türemiş Kelime Sayılarının Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları	55
25.	Sınıf Düzeylerine Göre Farklı Cümle Yapılarının Aritmetik Ortalamaları	56
26.	Basit Cümle Sayılarının Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları.....	57
27.	Birleşik Cümle Sayılarının Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları	57
28.	Sıralı ve Bağlı Cümle Sayılarının Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları	58
29.	Okunabilirlik Düzeylerine Göre Kelime ve Cümle Yapılarının Aritmetik Ortalamaları	59
30.	Kök Hâlindeki Kelime Sayılarının Okunabilirlik Düzeyi Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları	61
31.	Bir Yapım Eki Almış Kelime Sayılarının Okunabilirlik Düzeyi Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları	61
32.	Bir Çekim Eki Almış Kelime Sayılarının Okunabilirlik Düzeyi Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları	62
33.	Birden Fazla Yapım Eki Almış Kelime Sayılarının Okunabilirlik Düzeyi Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları	63
34.	Birden Fazla Çekim Eki Almış Kelime Sayılarının Okunabilirlik Düzeyi Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları	63
35.	Hem Yapım Hem Çekim Eki Almış Kelime Sayılarının Okunabilirlik Düzeyi Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları	64

36.	Okunabilirlik Düzeylerine Göre Basit ve Türemiş Kelime Sayılarının Aritmetik Ortalamaları	65
37.	Basit Kelime Sayılarının Okunabilirlik Düzeyi Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları	65
38.	Türemiş Kelime Sayılarının Okunabilirlik Düzeyi Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları	66
39.	Basit Cümle Sayılarının Okunabilirlik Düzeyi Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları	66
40.	Birleşik Cümle Sayılarının Okunabilirlik Düzeyi Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları	67
41.	Sıralı ve Bağlı Cümle Sayılarının Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları	68

KISALTMALAR LİSTESİ

- MEB** : Milli Eğitim Bakanlığı
- SPSS** : Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paketi (Statistical Package for the Social Sciences)
- TDÖP** : Türkçe Dersi Öğretim Programı

1. GİRİŞ

Ders kitapları, öğretmenler tarafından okullarda yoğun şekilde kullanılan bir öğretim materyalidir. Özbay'a (2003) göre Türkçe öğretmenlerinin derslerde yararlandığı kaynakların başında %94.44 oranıyla ders kitabı gelmektedir. Ders kitaplarının yoğun bir şekilde öğretim süreci içinde kullanılmasının pek çok nedeni bulunmaktadır: Ekonomikliği, kullanım basitliği, öğretim programını bir bütün şeklinde sunması, konuları eksiksiz işleme imkânı vermesi, diğer öğretim materyallerinin yeterince yaygınlaşmaması gibi nedenler öğretmenlerin, ders kitaplarını öğretim süreci içinde öncelikli bir materyal olarak kullanmasına neden olmaktadır (Güneş, 2002; Kılıç, 2005).

Böyle bir durumda, öğrencilerin de öğrenim hayatları boyunca en sık karşılaştıkları ve etkileşimde buldukları öğretim materyallerinden birisi ders kitaplarıdır denilebilir. Öte yandan bu derece yoğunlukla kullanılan ders kitapları, sahip oldukları çeşitli niteliklerle öğrencilerin öğrenme süreçlerine olumlu veya olumsuz etkide bulunmaktadır. Ders kitaplarında aranan çok sayıda nitelikten birisi de ders kitaplarının okuma anlamayı kolaylaştıran dil ve anlatım özelliklerine sahip olmasıdır. Her ders kitabı anlaşılır olmak için yazılır ancak çoğu zaman farklı düzeylerdeki öğrencilerin hangi metinleri daha iyi anlayabileceğine dair objektif kararlar vermek güçtür. Bu güçlüğü aşmak, metinlerin öğrencilerin yaş ve eğitim düzeylerine uygunluğunu belirleyebilmek amacıyla yapılan çalışmalardan birisi de metinlerin okunabilirliğinin tespit edilmesidir.

Genellikle metinlerdeki birkaç değişkenin (kelime uzunluğu, cümle uzunluğu, kelime listeleri) hesaplanmasına dayalı olarak metnin güçlüğünü, eğitim veya yaş düzeyine uygunluğunu vermeye çalışan okunabilirlik formülleri, metinlerin anlaşılma düzeyini etkileyen pek çok değişkeni göz önüne almadığı için de eleştirilmektedir. Türkçe açısından metinlerin okunabilirliği belirlenirken göz önüne alınmayan değişkenlerden bir tanesi de okuma anlama sürecinde etkisi olduğu düşünülen kelime ve cümlelerin yapı özellikleridir. Metinlerin kelime ve cümle yapılarına ilişkin özelliklerin okunabilirlik çalışmaları içinde değerlendirilmesinin bu çalışmalara yeni ve farklı bakış açıları kazandıracığı düşünülmektedir. Bu çalışma, kelime ve cümle uzunluğuna dayalı olarak belirlenen okunabilirlik düzeyleri ile bir metnin okunabilirliğini etkilediği düşünülen kelime ve cümle yapıları arasındaki ilişkiye eğilmektedir. Böylece metinlerdeki kelime ve cümle yapıları ile okunabilirlik düzeyleri arasında nasıl ve hangi düzeylerde ilişki olduğu belirlenmiş olacaktır.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırma, ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki kelime ve cümle yapıları ile metinlerin okunabilirlik düzeyleri arasındaki ilişkileri belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda şu sorulara cevap aranmaktadır:

1. Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik düzeyleri nedir?
2. Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin kelime ve cümle yapıları nasıldır?
3. Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin kelime ve cümle yapıları ile okunabilirlik düzeyleri arasında ilişki var mıdır?

1.2. Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi

Okunabilirlik formüllerine ilgi duyan bütün araştırmacıların ortak hedeflerinin, yaşadıkları toplumun konuştuğu dile ait en genel okunabilirlik formülünü elde etmek olduğu söylenebilir. Böyle bir formül, ders kitaplarından roman ve hikâye kitaplarına hatta günlük gazetelerde yayınlanan makalelere kadar bütün basılı materyalin hedefi durumundaki okuyucular için en uygun içeriğe sahip olacağını garantileyecektir (Güyer, Temur ve Solmaz, 2009). Bu hedefe yönelik olarak Ateşman'ın (1997) Flesch'den (1948) Türkçe için uyarladığı okunabilirlik formülü, metin güçlüğünü belirlemede en sık kullanılan formüllerden birisi olarak göze çarpmaktadır. Literatürde bu formülün kullanılarak yazılı metinlerin okunabilirlik düzeylerinin belirlendiği çalışmaların sayısının fazlalığı bu düşüncüyü doğrulamaktadır. Öte yandan Ateşman'ın uyarladığı formül, sadece iki değişkeni -kelime ve cümle uzunluğunu- esas alarak Türkçe metinler için bir okunabilirlik düzeyi belirlemektedir. Oysa bir dile ait okunma güçlüğünü belirleyen pek çok değişken mevcuttur. Bu değişkenlerin formüllere eklenmesi ise değişkenlerin çokluğunun, formülün hesaplanmasını ve uygulanmasını güçleştirdiği gibi sebeplerle yerine getirilememektedir. Okunabilirlik formüllerinin genellikle en az değişkeni kullanarak metinlerin okunabilirlik düzeyini belirlemeye çalıştığı görülmektedir.

Bir dilde okuma-anlama sürecini etkileyen değişkenlerden birisi de kelime ve cümle yapısı olarak değerlendirilmektedir. Kısa ve basit yapıları cümleler, uzun ve karmaşık yapıları cümlelere göre daha iyi öğrenilmektedir. Öğrencinin düzeyi ve yaşı küçükse cümlenin daha basit ve kısa olması gerekmektedir. Anlamı tam olarak veren basit yapıları cümleler, anlamı genellikle bir sonraki cümlede bulunan sıralı ve bağılı cümlelere göre daha etkili olmaktadır. Hatta bu cümleler daha iyi anımsanmaktadır (Güneş, 2003). Acarlar, Ege ve Turan (2002), basit ve kısa hece yapılarının Türkçede algılama kolaylığı yarattığını söylemektedir. Uzun ve karmaşık yapıları kelime ve cümleler anlaşılabilirliği

zorlaştırmaktadır. Kısa ve basit yapıları kelime ve cümleler algılamayı kolaylaştırmakta ve daha kolay öğrenilmektedir (Temur, 2003). Kişilerin dil gelişimlerine ait seviye yükseldikçe kurdukları ve anladıkları cümleler de uzamaktadır (Dökmen ve Dökmen, 1988). İlköğretim Türkçe Dersi 1-5. Sınıflar Öğretim Programı'nda (2005), çocuk kitaplarında kullanılan kelime ve cümlelerin kısa ve basit olmasının okunabilirliği artırdığı ifade edilmektedir. Program'a göre cümlelerin kısa, net ve basit olması, tam ve tek anlam ifade etmesi zihinde yapılandırmayı kolaylaştırmaktadır.

Öte yandan dil edinimi sürecinde gözlemlenen kelime kök ya da gövdelerinden yeni kelime türetme yeteneğinin yaşla birlikte daha etkili kullanılması beklenmektedir. Türkçenin sahip olduğu kelime türetmeyle ilgili morfolojik özellikleri de öğrencilerin kelime hazinesinin zenginleşmesine imkân tanımaktadır (Karadağ ve Kurudayıoğlu).

Klasik okunabilirlik formüllerinde cümle yapısının, okunma güçlüğüne belirleyen bir değişken olarak ele alındığı görülmektedir. Vogel ve Washburne (2006), 75 örnek cümledeki basit cümlelerin sayısını okunabilirlik formülünde değişken olarak kullanmıştır. Lorge (2006), okunabilirliği tahmin etmeye çalışan pek çok çalışmada cümle yapısı ile ilgili olarak basit cümlelerin sayısının da değişken olarak kullanıldığını ifade etmektedir.

Kelime ve cümle yapıları, okunma anlama sürecini etkileyen değişkenler olduğu için bu değişkenlerin okunabilirlik formülleri üzerindeki etkilerinin araştırılmasına gerek duyulmuştur. Bu araştırma, Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerdeki kelime ve cümle yapıları ile metinlerin okunabilirlik düzeyleri arasındaki ilişkileri belirlemeyi amaçlamaktadır. Türkçede okunma güçlüğüne etkileyen farklı değişkenlerin bu değişkenleri hesaplamayan okunabilirlik formülleri ile ilişkisini göstermesi bakımından önem taşıyan araştırmanın, okunabilirlikle ilgili formül geliştirme çalışmalarına ve konu ile ilgili çalışan araştırmacılara fayda sağlayacağı umulmaktadır.

1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Araştırma, 2012-2013 eğitim öğretim yılında ortaokullarda okutulan Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) Yayinevine ait 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitapları ile sınırlıdır.

2. Seçilen örnekleme şiir ve tiyatro metinleri dâhil edilmemiştir.

3. Kelime ve cümle yapısıyla ilgili tanımlar ve açıklamalar 6, 7, 8. Sınıflar İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı (TDÖP) ile 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe dersi öğretmen kılavuz kitaplarından alınmıştır.

1.4. Araştırmanın Varsayımları

Araştırmada, araştırmanın yöntemine ve sonuçlarına yönelik olmak üzere iki tip varsayım geliştirilmiştir.

Araştırmanın yöntemine ilişkin geliştirilen varsayım:

1. Türkçe ders kitaplarından seçilen örneklem evreni temsil etmeye yeterlidir.

Araştırmanın sonuçlarına yönelik geliştirilen varsayımlar:

1. Araştırma için seçilen metinlerdeki kelime yapıları ile metinlerin okunabilirlik düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.
2. Araştırma için seçilen metinlerdeki cümle yapıları ile metinlerin okunabilirlik düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

1.5. Tanımlar

Okunabilirlik: Okunabilirlik, okuyucu tarafından bir metnin kolay ya da güç anlaşılır olmasıdır (Ateşman, 1997:71).

Yapı: Belli bir dilin bölümlerini birbirine bağlayan ilişkiler bütünü (Korkmaz, 2010:240).

Yapım Eki: Köklere gelerek yeni kelimeler türeten eklerdir (MEB, 2011:69).

Çekim Eki: Kelimelerin biçimini değiştiren fakat anlamlarında değişiklik yapmayan (hâl ekleri, iyelik ekleri ve çokluk ekleri) eklerdir (MEB, 2011:69).

Basit Kelime: Yapım eki almamış ya da çekim eki almış kelimelere denir (MEB, 2011:69).

Türemiş Kelime: Yapım eki almış kelimelere denir (MEB, 2011:69).

Basit Cümle: İçinde tek yüklem bulunan cümledir (MEB, 2012:232).

Birleşik Cümle: İçinde fiilimsi bulunan cümledir (MEB, 2012:232).

Sıralı Cümle: Ard arda birbirini takip eden cümlelerden oluşan cümledir (MEB, 2012:232).

Bağlı Cümle: “Ve, ama, ki, ancak, fakat, lakin, çünkü, yalnız, ya da, veya” gibi bağlaçlarla birbirine bağlanan cümledir (MEB, 2012:232).

2. LİTERATÜR TARAMASI

2.1. Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi

Bu bölümde, ders kitapları hazırlanırken dikkat edilmesi gereken hususlardan olan dil ve anlatıma dair niteliklerden başlayarak dile ait bir kavram olan okunabilirliğin tanımı ve özelliklerinden bahsedilmiş, okunabilirlikle ilgili yurt dışında ve yurt içinde yapılan belli başlı çalışmalar değerlendirilmiştir.

2.1.1. Ders Kitaplarında Dil ve Anlatım

Ders kitabı; bir eğitim programında yer alan hedef, içerik, öğretme-öğrenme süreci ile ölçme değerlendirme boyutlarına uygun olarak hazırlanmış ve öğrenme amaçlı kullanılan basılı bir öğretim materyalidir (Demirel ve Kiroğlu, 2005). Ders kitapları, çocukların bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor becerilerinin gelişmesinde katkısı en yüksek materyallerden birisidir. İlköğretim, okumayı sevme ve iyi okuma alışkanlığı kazanmada başlangıç dönemi kabul edildiği için bu çağın çocukları için yazılacak ders kitaplarının niteliğine büyük önem ve özen gösterilmelidir (Kılıç, 2005).

Ders kitaplarının öğretim programlarına uygunluğu, bilimsel içeriğe sahip olup olmaması, tasarım ve görsel düzeni, fiziksel yapısı gibi farklı açılardan değerlendirilebilecek özellikleri vardır. Bunların yanı sıra dil ve anlatım özellikleri de bir ders kitabının niteliğini belirleyen önemli faktörlerden birisidir. Ders kitaplarının dil ve anlatım yönünden şu sorulara olumlu cevap vermesi beklenebilir (Çalık, 2001:10):

- Anlatım duru mu?
- Seçilen kelimeler sınıf seviyesine uygun mu?
- Kelime sayısı sınıf düzeyine uygun mu?
- Yazım kurallarına uyulmuş mu?
- Cümleler görsel imgelerle destekleniyor mu?
- Yabancı kelimeler Türkçe okunuşlarıyla verilmiş mi?
- Güncel Türkçe kullanılmış mı?
- Ders programına uygun mu?
- Biçimsel içerik uygun mu?
- Alanla ilgili bilimsel bulgulara uygun mu?

Her metin gibi ders kitapları da anlaşılacak için yazılır. Okumayı anlamlandırma ise çeşitli faktörlerin etkisiyle açıklanmaktadır. Ülper (2010), bu süreci bilişsel/üstbilişsel faktörler,

duyuşsal faktörler ve metinsel faktörlerin etkilediğini ifade etmektedir. Bir metni anlamlandırma sürecinde ona etki eden metnin şematik yapısı, dile ve içeriğe ait şemalar, akıcılık/okuma hızı, çalışma belleği ve okuma anlamlandırma stratejileri bilişsel/üstbilişsel faktörleri oluşturmaktadır. Okurun okumaya karşı güdüsü duyuşsal faktörü oluştururken tutarlılık ve okunabilirlik ise metinsel faktörleri oluşturmaktadır.

2.1.2. Türkçede Kelime ve Cümle Yapısı

2.1.2.1. Türkçede Kelime Yapısı

“Kelimeler, bir veya birden çok heceli söz öbeklerinden oluşan ve tek başlarına zihindeki belirli kavramlara karşılık olan somut veya soyut söz kalıplarıdır; somut veya soyut kavramlar arasında ilişki kuran dil birimleridir.” (Korkmaz, 2003:6). “Ekler ise kelime bünyesinde görülen tek başına manası olmayan ve kullanılmayan, ancak köklerle birleşmek suretiyle kullanılan ve mana ile ilgili bir vazife gören şekillere denir.” (Ergin, 2005:114).

Türkçenin şekil yapısını kelime ve ekler oluşturmaktadır. Dilin söz varlığı genel olarak kök+ek, gövde+ek, kelime+kelime birleşmeleri yoluyla genişletilip geliştirilmektedir (Korkmaz, 2003).

“Kök, bir kelimenin anlamı ve yapısı bozulmadan parçalanamayan şeklidir.” (Ergin, 2005:106). Kök, bir kelimenin parçalanamayan en küçük şekli olduğu için bir kökten bir ses bile çıkarılsa o kökün varlığı ortadan kalkar. Kökler, tek başlarına kullanılabileceği gibi eklerle birleşerek de kullanılır. Varlık ve kavramları karşılayan köklere isim kökleri, hareketleri karşılayan köklere ise fiil kökleri denmektedir. Dillerde nesnelere ve hareketlerin hepsi için ayrı ayrı kökler bulunmamaktadır. Kökler, kendileri ile ilgili yakın nesne ve hareketler için genişletilip adeta yeni kökler meydana getirir. Köklerden türeyen bu geniş köklere de kelime gövdesi adı verilir. Yapı bakımından isimden yapılmış isim, fiilden yapılmış isim, isimden yapılmış fiil ve fiilden yapılmış fiil olmak üzere dört çeşit kelime gövdesi bulunmaktadır (Ergin, 2005).

Eklerin iki çeşit görevi bulunmaktadır. Bunlardan biri köklerden daha geniş kökler yani gövdeler yapmak, diğeri kök ve gövdelerin gramatikal kategorilerini meydana getirmektir (Ergin, 2005).

Yapım ekleri, köklerden gövdeler yapan eklerdir ve eklendikleri kök ve gövdelerin anlamlarında değişiklik yaparlar. Yapım eki ile meydana getirilen bir kelime gövdesi, kendisinden türediği kök veya gövde ile uzak yakın bir ilgisi olmakla beraber ondan ayrı ve yeni bir anlam taşımaktadır (Ergin, 2005).

Çekim ekleri ise kelime kök ve gövdesine işlevlik vermektedir. Kök ve gövdeler, tek başlarına sadece tek nesnelere ve soyut hareketleri ifade eder. Nesnelere ve hareketlerin çeşitli durumlarını, bağlantılarını, birbirleriyle ilişkilerini ifade etmek için kök ve gövdeler çeşitli şekillere girmek zorundadırlar. Bunu sağlayan ise çekim ekleridir. Kelimedeki büyük dil birlikleri olan kelime grupları ve cümlelerin yapısı çekim ekleri üzerine kuruludur. Çekim ekleri, birleştiği kök veya gövdenin anlamında bir değişiklik meydana getirmez (Ergin, 2005).

Dilin kendi söz varlığını genişletip zenginleştirmesi için başvurduğu yol yapım yoludur. Korkmaz (2003), Türkiye Türkçesinde yapım özelliklerine ve kökene bağlı olarak sözleri altıya ayırmaktadır:

- Basit (Yalın) Kelimeler (Kök Kelimeler)
- Türemiş Kelimeler
- Birleşik Kelimeler
- Kalıplaşmış Kelimeler
- Deyimleşmiş Sözler
- Alıntı Kelimeler

Basit kelimeler, herhangi bir yapım eki ile genişletilmemiş olan daha basit kök, ek ögelerine ayrılmayan kelimelerdir. Kök kelimeler, ad ve fiil soyundan olabilir. (aş, bal, çam, dam, göz, kırk, sekiz, taş, yıl, al-, bırak-,dal-, ele-, gör-, işit-, koy-, oku-, öt-, sal-, tut-, uyu-, ürk-, var-, yıl- vb.)

Türemiş kelimeler, kelime türetme yoluyla elde edilir. Bu yol, kelime kök ve gövdelerine ekler getirerek değişik anlamda yeni kelimeler yapma yoludur. Türkiye Türkçesinde türetme için kullanılan dört ek vardır:

- *Addan Ad Türeten Ekler:* (ikişer, epeyce, çabucak, sesteş, kışın, Türkler, Osmanlı, kitaplık, kubbemsi, acımtırak, uykusuz, ikişer, vb.)
- *Fiilden Ad Türeten Ekler:* (ağlaya ağlaya, içecek su, sığınak, oynayan, giderek, gülesi, sevinç, sordukça, bilge, somurtkan, seçkin, ölçü, bakıcı, kopuk, açıp açıp oku-, görünüm, bildirme, ayrılmaksızın, seçmeli ders, tükenmez kalem, geçmiş zaman, sorun, bağlantı, akar su, açılış vb.)
- *Addan Fiil Türeten Ekler:* (dişle-, yönel-, güven-, sarar-, yönet-, ışılda-, birik-, durul-, müjdele-, hastalan-, güzelleş-, susa- vb.)
- *Fiilden Fiil Türeten Ekler:* (kovala-, kopar-, karıştır-, kazı-, yorul-, açma-, örtün-, batır-, görüş-, çürüt- vb.)

Birleşik kelimeler, yeni bir kavramı veya yeni bir nesneyi karşılamak üzere iki ya da daha çok kelimenin belirli şekil bilgisi kurallarına uyularak yeni bir anlam birliği oluşturacak biçimde bir araya getirilmesidir (Korkmaz, 2003).

Şekil yapıları ve taşıdıkları nitelik bakımından iki türlü birleşik kelime vardır. İlkinde birleşik kelimeyi oluşturan sözlardan her biri kendi anlamını korumaktadır: açık öğretim, boyun bağı, çalar saat, düşe kalka, eli açık, pişman ol-, öğleye doğru, toplu iğne, üst geçit, yardım et- vb.

İkincisinde ise birleşik kelimeyi oluşturan kelimelerden biri veya her ikisi (varsa üçü birden) ya ses yapısı ya da anlam bakımından birer değişme veya dönüşme aşamasından geçerek kaynaşmış ve yeni bir kavrama karşılık olmuşlardır. Bunlar bitişik yazılmaktadır: cumartesi, kaynana, nasıl, sütlaç, affet-, açığöz, gecekondu, keçiboynuzu, açiver-, başvuru-, görebil- vb.

Birleşik kelimeler, kök ve türemiş kelimeler gibi sekiz kelime sınıfından birine (ad, sıfat, zarf, zamir, edat, bağlaç, ünlem, fiil) girerler.

Kalıplaşmış kelimeler, “ ... (B)ir çekim veya yapım ekinin bilinen gramer kurallarına bağlı belirli işlev ya da işlevlerle değil de eklendiği söz ile beklendiğinden ayrı yeni bir anlam oluşturacak biçimde birleşip kaynaşmasıyla oluşur.” (Korkmaz, 2003:157). Kalıplaşmayı türetmeden ayıran en önemli özellik, kalıplaşmaya uğrayan eklerin türetme eklerinde olduğu gibi belirli işlevlere bağlı kurallı bir birleşme yerine özel ve o söze özgü bir kaynaşmanın yer almış olmasıdır: *içeri*, *dışarı*, *taşra*, aksine (konuş-), boşuna (gayret), inadına (yap-), *sözde*, *gözde*, *geçenlerde*, *görünüşte*, *tepeden* (bak-), *erkenden* (uyan-), *derinden* derine (sızlan-), *boğmaca*, *epeyce*, *ansızın*, *kışın*, *böylelikle*, *içtenlikle* (kutla-), *gündüzleri*, *pazarları*, *kaplıca*, *kokarca*, *bademcik*, *dağarcık*, *kayak*, *kapak*, *ölçek*, *düzgün*, *sürgün*, *yemiş* (meyve, incir vb.), *geçmiş* (mazi), *eren* (ermiş kimse), *cankurtaran*, *kaynar* (su), *tutar* (yekûn), *hacıyatmaz*, *varyemez* (cimri, eli sıkı), *yiyecek* (yenilecek şey), *salıncak*, *geberesi*, *gözü çıkası*, *çakmak* (kivircim çıkaran küçük tutuşturma aleti), *ekmek* (yiyecek), *bağlama* (mızrapla çalınan bir saz türü), *burma* (bıyık), *yokuş*, *yanlış*, *gecekondu*, *ayakbaşı*, *kestir-* (biraz uyumak), *koştur-* (çabalamak, uğraşmak), *aşırı*, *dolu*, *sabahleyin* vb.

Deyimleşmiş sözler, “ Belirli gramer kalıpları içinde bir araya gelen birden çok söz ya da söz grubunun, anlama güzellik ve zenginlik katmak için mecazlı kullanışlar yolu ve çekici anlam kılığı ile yeni bir anlam oluşturacak biçimde kaynaşmasıyla oluşan söz topluluklarıdır.” (Korkmaz, 2003: 175).

“Ağızına bir parmak bal çal-“ (Birini tatlı sözlerle bir süre için kandırmak, oyalamak).

“Bir taşla iki kuş vur-“ (Girişilen bir hareket, bir teşebbüs sonucunda iki ayrı güzel sonuç almak).

“Dilinin ucuna gel-“ (Söyleyecek duruma gelmişken vazgeçmek).

Alıntı kelimeler, “ Dile oldukça eski devirlerde girip Türkçenin kendi ses yapısına ve çekim ölçülerine uyarlanarak yerleşmiş ve toplumun bütün öğeleri tarafından kolayca

anlaşılır duruma gelmiş olan kelimelerdir.” (Korkmaz, 2003:180). Her toplumda olduğu gibi Türk toplumu da siyasi ve sosyal tarihinin çeşitli dönemlerinde aynı coğrafyada birlikte yaşadığı farklı diller konuşan milletlerle olan ilişkilerinden dolayı hem onlardan kelime almış hem de onlara kelime vermiştir. Türkiye Türkçesi, siyasi ve kültürel ilişkiler dolayısıyla bir yandan Arapça ve Farsça gibi doğu dillerinin bir yandan da siyasi, sosyal, kültürel, ticari ve teknolojik ilişkiler dolayısıyla Ermenice, Fransızca, Rumca, İtalyanca, Bulgarca, İspanyolca ve İngilizce gibi batı dillerinin etkisiyle bu dillerden birtakım aktarmalar yapmıştır. Alıntı kelimelere ilişkin bazı örnekler şunlardır:

Aba, abide, adalet, akrep, cerrah, cadde, cep, eda, edep, elmas, fakir, makara, tandır vb. (Arapçadan alıntı kelimeler).

Bahçe, çarşı, destek, engel, hafta, kireç, merdiven, pirinç, renk, sepet, şehir, tane, yafta vb. (Farsçadan alıntı kelimeler).

Anahtar, kavanoz, mendil, domates, fener, kestane, kiraz, maydanoz vb. (Rumcadan alıntı kelimeler).

Bezelye, baston, lamba, lokanta, makarna, pusula vb. (İtalyancadan alıntı kelimeler)

Kumpir, patika, pelin vb. (Bulgarcadan alıntı kelimeler).

Alıntı kelimelerin yabancı kökenli oldukları bile unutulmuş, bu kelimeler halk etimolojisi ile iyiden iyiye Türkçeleştirildiği için artık Türkçe sözlerden ayırt edilemez olmuştur. Bunlara yerleşmiş sözler demek daha uygun düşer (Korkmaz, 2003). Alıntı kelimelerden farklı olarak ses ve şekil yapılarında bir değişiklik geçirmeden veya geçirmiş olsa da Türkçenin ses yapısına uyamayan biçimleri ile var olan yabancı kelimeler de vardır: *birader, cani, cumhuriyet, deva, diyanet, eyyam, feraset, mütalaa, sürat, abajur, bando, deterjan, direksiyon, enjektör, fiyasko, klip, lümpen, part-time, network, non stop, start, stres vb.*

2.1.2.2. Türkçede Cümle Yapısı

“Cümle terimi, dil bilgisi çalışmalarında yargı kavramı etrafında çekimli eylemle kullanılan kelime veya kelime öbeği dizisi olması ve bir duygu, düşünce, hüküm vb. ifade etmesi özellikleri esas alınarak tanımlanmaktadır.” (Delice, 2012). Cümlelerin yapısını inceleyen çalışmalar ise birbirinden farklı sınıflandırmalar ile dikkat çekmektedir:

Ediskun (2004), yapılarına göre cümle çeşitlerini basit cümle ve bileşik cümle olarak ikiye ayırmaktadır. Biçimlerine göre cümleler başlığı altındaysa sıra cümleleri ve bağlı cümleleri göstermektedir.

Ergin (2005), basit cümle ve birleşik cümle altında cümlelerin iki farklı yapısından bahsetmektedir. Birleşik cümleleri ise şartlı birleşik cümle, ki’li birleşik cümle ve iç içe birleşik cümle olarak üçe ayırmaktadır.

Erkul (2007), yapılarına göre cümlelerle ilgili olarak basit cümle ve birleşik cümle başlıkları altında bir sınıflandırma yapmaktadır. Sıralı cümle, bağlı cümle, karmaşık cümleyi ise biçimlerine göre cümle başlığı altında göstermektedir.

Karahan (2012), cümlelerin bağlanma şekilleri başlığı altında bağlama edatlarıyla bağlanan cümleler, ortak cümle öğeleriyle bağlanan cümleler, ortak kip/şahıs ekleriyle bağlanan cümleler ve anlam ilişkisiyle bağlanan cümleler olarak bir sınıflandırma yapmaktadır.

Cümle yapısıyla ilgili dilcilerin sınıflandırmalarına göre vermiş oldukları bazı örnek cümleler şunlardır:

Ergin (2005), Türkçede genellikle basit cümle yapılarının görülmesine rağmen az da olsa birleşik cümlenin kullanıldığını ifade etmektedir. Ergin (2004), Türkçede şartlı birleşik cümle, ki'li birleşik cümle ve iç içe birleşik cümle olmak üzere üç çeşit birleşik cümlenin varlığından söz etmektedir.

“*Hava güzel olursa* biz yarın gezmeğe gideceğiz.” (Ergin, 2005:405).

(Şartlı birleşik cümle).

“Görüyorum *ki* çalışmışsın.” (Ergin, 2005:405). (Ki'li birleşik cümle).

“*Buraya gel* dedi.” (Ergin, 2005:406). (İç içe birleşik cümle).

Ediskun (2004), içinde bir tek bağımsız yargı bulunan cümleleri basit cümle kabul eder. Bileşik cümleler ise temel yargının yanı sıra içinde yan yargı barındıran cümledir. Yan yargılar ise fiilimsi, ek fiil ulanmış isim soyundan bir kelime ya da çekimli bir fiilden olur:

“Tatlı dil, yılanı deliğinden çıkarır.” (Ediskun, 2004:380). (Basit cümle)

“Minareyi *çalan* kılıfını hazırlar.” (Ediskun, 2004:381). (Yan cümlecığı fiilimsi ile kurulan bileşik cümle).

“Ben *evde iken* geliniz.” (Ediskun, 2004:381). (Yan cümlecığı isim soyundan bir kelime ile kurulan bileşik cümle).

“Ne *dilersen* eşine, o gelir başına.” (Ediskun, 2004:382). (Yan cümlecığı çekimli fiille kurulmuş bileşik cümle).

Erkul (2007), basit cümleyi tek yüklemi olan cümle; birleşik cümleyi ise anlam ve şekil ilişkisiyle birden fazla hüküm grubunun, cümlenin bir araya gelmesiyle kurulan, birden fazla hareket, iş bildirdiği hâlde bir çekimli yüklemi olan cümle olarak tanımlamaktadır. Birleşik cümleler ise girişik birleşik, iç içe birleşik ve şartlı birleşik olmak üzere üç başlık altında incelenmektedir.

“Zorluklarla mücadeleden çekinmemeliyiz.” (Erkul, 2007:59). (Basit cümle).

“Arabaya binip hızla uzaklaştı.” (Erkul, 2007:61). (Girişik birleşik cümle).

“Ben, o gitti, biliyordum.” (Erkul, 2007:65). (İç içe birleşik cümle).

“Ders çalışırsanız sınıfı geçersiniz.” (Erkul, 2007:66). (Şartlı birleşik cümle).

Karahan (2012), cümleleri yapılarına göre değil bağlanma şekillerine göre bir sınıflandırmaya tabi tutmaktadır: ki bağlama edatı, ve bağlama edatı ve diğer bağlama edatlarıyla bağlanan cümleler, ortak cümle öğeleriyle bağlanan cümleler, ortak kip/şahıs ekleriyle bağlanan cümleler ve anlam ilişkisiyle bağlanan cümleler.

“Tanıyanlar bilir ki Yahya Kemal ile beraber olmak, onu dinlemek bir lezzettir.” (Karahan, 2012:85). (Bağlama edatı ile bağlanan cümle)

“Müge, iki gündür evde oturuyor, (iki gündür) kitap okuyordu.” (Karahan, 2012:92). (Ortak cümle öğeleriyle bağlanan cümle, ortak zarflı cümle).

“Gözleri alevlenmiş (ti), boyu birdenbire dev kadar büyümüş (tü), kavuğu sivrilmiş (ti), düşük bıyıkları kabarmıştı.” (Karahan, 2012:92). (Ortak kip/şahıs ekleriyle bağlanan cümle).

“O geçip gitti, ben arabamı getirdim.” (Karahan, 2012:95). (Anlam ilişkisiyle bağlanan cümle).

Literatürde cümle yapılarının sınıflandırılmasıyla ilgili bunlara benzer pek çok farklı görüş vardır. Kerimoğlu (2007), cümle yapısına ilişkin sınıflandırmalarla ilgili tartışmaların şu noktalarda yoğunlaştığını belirtmektedir:

- Cümle yapıları genelde basit ve birleşik cümle şeklinde incelenmektedir. Bununla beraber cümlelerin yapıya göre sınıflandırılmayacağını söyleyen dilciler de vardır.
- Şart cümlelerinin ve fiilimsi içeren cümlelerin basit yapıda mı yoksa birleşik yapıda mı kabul edilmesi gerektiğine dair farklı görüşler mevcuttur. Aynı şekilde ki bağlacıyla bağlanan cümleler de kimi kaynaklarda birleşik cümle başlığı altında kimi kaynaklarda ise farklı adlar altında birleşik cümleden ayrı olarak sınıflandırılmıştır.
- Birbirlerine bağlaçlar veya noktalama işaretleriyle bağlanan bağlı ve sıralı cümle yapıları bazı dilciler tarafından yapı bakımından cümleler başlığı altında incelenirken bazı dilciler tarafından ise yapı bakımından farklı bir sınıf kabul edilmemekte ve bağlanışlarına göre cümleler adı altında incelenmektedir.
- Söz dizimi ile ilgili konularda terim kargaşası mevcuttur. Tek bir kavram için üç dört farklı terim kullanılmaktadır.

2.1.3. Okunabilirlik Kavramı

Okunabilirlik kavramı dile özgü bir kavramdır ve genel olarak bir metnin belirli düzeyde bulunan okuyucular tarafından anlaşılma düzeyini ifade etmektedir. Okunabilirlik

kavramına tarihsel süreç içinde farklı anlamlar yüklenmiştir (Solmaz, 2009). Araştırmalarda da okunabilirlik kavramının üç farklı anlamda kullanıldığı görülmektedir:

1. El yazısı veya baskı biçimi olarak okunaklılığı (legibility) belirtir.
2. Yazının içeriğinden kaynaklanan okuma kolaylığını belirtir.
3. Yazım biçiminden kaynaklanan kavrama ve anlama kolaylığını belirtir

(Klare, 1963'ten aktaran: Çetinkaya, 2010).

İlk tanım, metinlerin dış yapı özellikleri bakımından okunaklılığını belirtmektedir. Okunaklılık ve okunabilirlik terimleri sıklıkla karıştırılmaktadır. Okunaklılık metnin fiziki görünüşü ile ilgili özelliklerdir. Okunabilirlik ise bir metni anlaşılır yapan bütün kelimeler, cümleler ve paragrafların mantığıyla ilgilidir (Hodges, 2011).

İkinci tanım, metnin içeriğini ve yapıyı özelliklerini (konu, plan, dil ve anlatım vb.) işaret eder. Bu tanım anlamlandırma ile ilgilidir. Üçüncü tanımda ise cümle, kelime ve kelime gruplarının yapısına bakarak okunabilirlik belirlenmekte ve sonuçlar okuma zorluk derecesiyle ilişkilendirilmektedir (Çetinkaya, 2010).

Bu çalışmada, okunabilirlik kavramı için bu üç tanımdan sadece üçüncüsü referans alınacak ve bu tanıma yönelik değişkenler üzerinden okunabilirlik kavramı değerlendirilecektir. Okunabilirliği, Ateşman (1997), okuyan tarafından metinlerin ne kadar kolay ya da güç anlaşılır olduğunun anlatılmak istenmesi, Pikulski (2002), metni belirli bir amaç için okuyan belirli bir okurun metni anlayabileceği kolaylık veya zorluk düzeyi, Özbay (2011) ise bir yazıyı belli bir düzeydeki öğrencinin okuyup anlayabilmesi olarak tanımlamıştır.

Metinlerin okunabilirliğini objektif olarak ölçmek amacıyla uzun yıllardır çeşitli formüller geliştirilmektedir. Bununla beraber anlamsal olarak bir metnin okunabilirliğini matematiksel bir formülle ifade etmek mümkün değildir. Bu sebeple okunabilirlik kavramı da genellikle bir metnin okunma güçlüğü'nün birtakım matematiksel formüller aracılığıyla hesaplanması anlamında kullanılmaktadır (Ülper, 2010). Bu açıdan, okunabilirlik ve anlaşılabilirlik genellikle farklı kavramlar olarak görülmektedir. Anlaşılabilirlik, metne ait niceliksel özelliklerin yanı sıra birtakım niteliksel özelliklere de bağlıdır (Ateşman, 1997).

Bir metnin okuma kolaylığını etkileyen dört temel faktör bulunmaktadır. Bunları, içerik (önermeler, düzenleme, tutarlılık), yazım biçimi (anlamsal ve sözdizimsel öğeler), metin yapısı (bölümler, başlıklar, yönlendirme) ve tasarım (tipografi, metin biçimi ve çizimler) olarak sıralamak mümkündür (DuBay, 2004). Bunlardan yalnızca yazım biçimi ve onunla ilgili değişkenler istatistiksel olarak ölçülebilmektedir (Anagnostou ve Weir, 2006). Bu durumda, matematiksel formüllerin bu dört temel faktörden sadece birisini hesaplamalara katarak metinlerin okunabilirlik düzeylerini belirlediği görülmektedir.

Genel olarak metinlerin okunabilirlik düzeylerinin tanımlanması ve sınıflandırılmasında üç temel yaklaşım göze çarpmaktadır:

- Uzman görüşü
- Çıkartmalı Okunabilirlik İşlemi
- Okunabilirlik Formülü (Klare, 1963'ten aktaran: Çetinkaya, 2010: 15).

Metinlerin uzman kişilerce incelenerek hedef okur grubuna uygunluğunun değerlendirilmesi hem uzun süre alması hem de diğer iki yaklaşım gibi nesnel olmaması dolayısıyla çok kabul görmemektedir. Çıkartmalı okunabilirlik işlemleri, daha nesnel bir teknik olup birçok formülün geliştirilmesinde de buradan elde edilen sonuçlar kullanılmıştır. Okunabilirlik formülleri ise genellikle az sayıdaki değişkenin kullanıldığı nesnel ölçme araçları olarak bilinmektedir (Çetinkaya, 2010). Johnson (1998) ise metinlerin okunma yaşını değerlendirme yöntemleri olarak dört farklı teknik ve hesaplama türünden bahseder. Bunlar; soru-cevap tekniği, cümle tamamlama (cloze testi), metinlerin standart kelime listeleriyle karşılaştırılması, cümle uzunluğu ve hece sayısını kapsayan hesaplamalar yapmaktır.

Geleneksel formüller, okunabilirliği hesaplamada benzer yöntemleri kullanır. Formüller, cümle uzunluğu, kelime uzunluğu ve kelime sıklığı gibi kolay ölçü birimlerini birleştirme eğilimindedirler. Daha kısa cümleler, daha kısa kelimeler ve daha sık tekrarlanan kelimeler taşıyan metinler; uzun cümleler, uzun kelimeler ve seyrek kullanılan kelimeler taşıyan metinlere göre daha okunabilir veya daha az zorluk taşıyan metinler olarak dikkate alınır (Benjamin, 2011).

Bu formüllerin geçerliliği de genellikle farklı okuyucuların okuduğunu anlama puanı ile formülün metnin okunabilirliğine dair öngördüğü puan arasındaki korelasyona göre belirlenmektedir (Benjamin, 2011). Pedagojik açıdan ise formüller, öğrencinin okuma yeteneği düzeyi ile metni eşleştirme üzerine tasarlanmıştır (Zakaluk ve Samuels, 1996). Ateşman'a (1997) göre ise okunabilirlik ölçüsü bize metnin üslubu hakkında bilgi verir. Ancak bu bilgi metnin yalnızca zorluk derecesiyle ilgilidir. Zorluk derecesi ise bir metnin iyi ya da kötü oluşuyla ilgili değildir.

Bruce, Rubin ve Starr (1981) (aktaran: Özbay, 2011:38) yalnızca aşağıdaki kriterler karşılandığında okunabilirlik formüllerinin kullanılmasını önermektedirler:

- Materyal serbestçe okunacaktır. Deneysel kontrol ya da televizyon programlarında sunulan alt yazılar gibi dış etkenler okuma zamanına dahil edilmeyecektir.
- Metin tarafsızca yazılmalıdır. Yani okunabilirlik formüllerinin kriterlerini karşılayacak şekilde yazılmış metinler olmamalıdır.

- Bütünlük ve amaç gibi bir metnin üst düzey özellikleri, cümle ve kelime özellikleriyle uyum sağlamalıdır.
- Okumanın amacı, hedef kitlede yer alan okurların amaçlarıyla benzeşmelidir. İki grup farklı stratejilerde okuyorsa, o zaman formül bütün durumlarda geçerli olmayabilir.
- Bu formüller birçok metinde uygulanabilir ve metinler seçkili bir yöntemle belirlenmez.
- Seçilen okuyucular, geçerlilik çalışmalarında olduğu gibi, gerçek dünya kurgusundakilerle aynıdır.
- Metin, yardımcı metin olarak kullanılacaksa bir grup ortalama okur üzerinden geçerliliği kabul edilmemeli, geçerliliği sağlayacak başka unsurlara da yer verilmelidir.

2.1.3.1. Okunabilirliğin Ölçülmesinde Kullanılan Değişkenler

Okunabilirliğin ölçülmesinde birçok değişken kullanılmaktadır. Bunlar içinde en sık kullanılan değişkenler, hece olarak ortalama kelime uzunluğu ve kelime olarak ortalama cümle uzunluğudur. İncelenen dile ait en sık kullanılan 500, 1000 ya da 2000 kelimenin araştırılan metin içindeki oranları da sık kullanılan değişkenler arasındadır. Birbirinden farklı kelimelerin toplam kelime sayısına oranı, fiil, zamir, edat, bağlaç vb. kelime türlerinin, zor kelimelerin, yabancı kelimelerin, tek ya da çok heceli kelimelerin, bir kez kullanılan kelimelerin, belirli bir alana ait terimlerin, belirsiz zamirlerin, somut ya da soyut kelimelerin, bileşik ve basit kelimelerin, eklerin sayıları ya da oranları ile edatlı kelime öbeklerinin, tamlamaların, basit ya da karmaşık cümlelerin, temel ve yan cümlelerin sayıları ya da oranları da araştırmalarda kullanılan değişkenler arasındadır. Bu değişkenlerin daha da uzatılması mümkündür. Örneğin, kelimelerin metnin içinde taşıdıkları bilgi miktarı, bir başka deyişle okuyanın beklentisine uygunluk ölçüsü de bir değişken olarak alınabilir. Ancak değişken sayısı arttıkça bulunan formülün uygulanması güçleşeceğinden geliştirilecek formül için mümkün olduğunca az sayıda ve gerçeğe en yakın sonucu verecek değişkenler seçilmelidir (Ateşman, 1997).

Fry (2002), metinlerin okunabilirliğini etkileyen iki temel zorluk kategorisinden bahsetmektedir:

- *Sözdizimsel Zorluk: Genellikle cümle uzunluğu ile ölçülür.*
- *Anlamsal Zorluk: Hece veya harf sayısı ile ölçülür. Bununla beraber anlamsal zorluk bazen kelime sıklığı ile de değerlendirilir. Her iki durumda kelimeler sayılır*

veya bilinen kelimeler listesinde yer alan ya da almayan kelimeler üzerinden ölçüm yapılır.

Özellikle İngilizce metinlerin okunabilirlik düzeylerini tanımlamaya yönelik yapılan formül çalışmaları (Flesch, Dale-Chall); ortalama kelime uzunluğu, ortalama cümle uzunluğu, uzun heceli kelime sayısı ve kelime sıklığı değişkenlerinin okunabilirliğin ölçülmesinde geçerli ve güvenilir değişkenler olduğunu ortaya koymaktadır (Çetinkaya, 2010).

Birçok araştırmacı, okunabilirlik formüllerinin materyal seçimi için sadece puanlar üzerinden değerlendirme yapmasını eleştirmiştir. Bir metnin okunma düzeyini belirleyen pek çok faktör vardır. Okunabilirlik formülleri metnin uygunluğunun yegâne ölçütü değildir. Metnin nicel özellikleri yanı sıra nitel özellikleri de okunma düzeyi ve anlamayı etkilemektedir. Satırların uzunluğu ve harflerin boyutu, cümle yapısı, sayfa başına düşen kelime sayısı, renk kullanımı, grafiklerin kullanımı, sayfa düzeni ve dipnotlar verip vermediği, paragraf başına düşen kavram sayısı, paragraflar arasındaki boş alan kullanımı, metnin etkileşimli olup olmadığı, ilgi düzeyi vb. metnin uygunluğunu etkileyen faktörlerden bazılarıdır (Johnson, 1998). Metnin makro yapısı ve birbirleriyle ilgili fikirlerin bağdaşıklığı, konuyla ilgili artalan bilgisi, üstbilişsel yetenekler anlamın oluşturulmasında önemli rol oynarlar. Bununla beraber bu değişkenleri denklemlere koymak kolay değildir (Zakaluk ve Samuels, 1996).

Formüller üzerine çalışanlar da bu formüllerin motivasyon ve hazır bulunuşluğa yönelik sınırlılıkları olduğunu bilmektedirler (Fry, 2002). Harris (2011), İki önemli faktörün nesnel bir şekilde ölçülemeyeceğini belirtir. Bunlar, öğrencinin benzer metinlere yönelik olan artalan bilgisi ve metni okurken güdülenme derecesidir.

Anagnostou ve Weir (2006), okunabilirlik formüllerinin belli başlı sınırlılıklarını şöyle açıklamaktadırlar:

- Formüller, kavramsal gücünü ölçemezler. Bazı formüller Einstein'ın izafiyet teorisini okunabilirlik açısından 5. sınıf düzeyinde bulmuşlardır.
- Formüller, anlatım ve cümle bozukluklarını kontrol etmezler.
- Aynı metinler üzerinde farklı okunabilirlik formüllerinin sonuçları arasında çelişki olabilir.
- Formüller, bütün okuyucuları aynıymış gibi kabul eder. Okuyucunun kişisel özelliklerini hesaba katmazlar.

Yazıcı ve Temur (2007), okunabilirlik formüllerinin kullanımına ilişkin olarak yaptıkları çalışmada, araştırmalardan okuma seviyesi ile anlama seviyesi arasında bir ilişki olduğu sonucuna varmışlardır. Bir metin, okuyucunun seviyesine ne kadar uygunsa okuyucunun anlaması da o derece yüksek olmaktadır. Buna karşılık Selzer (1981),

yetişkinlere yönelik metinlerde formüllerin kullanılmasını eleştirdiği çalışmasında formüllerin yetersiz olmasını çok basit iki hesaplama faktörüne dayanmasına (tipik olarak cümle ve kelime uzunluğuna) ve formüllerin nesre ait zorlukların gerçek hissini verecek yeterince değişkeni dikkate almamasına bağlamaktadır. Formüller yetişkinler için değil eğitim çağındaki çocuklar için geliştirilmiştir ve okuyucunun bireysel özelliklerini görmezden gelir. Yapılan çalışmalar sonucunda Erskine Caldwell'in romanları Gertrude Stein ve James Joyce'un eserlerinden daha zor okunur çıkmıştır. Lewis Carroll'ın anlaşılmazlığıyla meşhur Jabberwocky şiiri Flesch tablosundan +90 (çok kolay) almıştır. Formüllerin zayıflıklarından bir tanesi de anlamsız görünen bölümleri oldukça okunabilir bulmasıdır. Eğer metnin karmaşık kelimeleri yaygın bir şekilde, kısa ve düzenli olarak cümlelerin içinde yer almışsa metnin okunabilirlik puanı bu düzeyde görünmektedir (Benjamin, 2011).

Öte yandan yazarlar, formülleri kullanarak kimi zaman metin zorluğunu düşürmeye çalışmaktadırlar. Cümleleri ortasından kesme, bir kelimeyi diğerinin yerine koyma daha iyi formül sonuçları almayı sağlayabilir. Fakat muhtemelen yazı da bu yüzden yetersiz bir hale gelecektir (Klare, 1963'ten aktaran: Harrison ve Bakker, 1998:124). Az kullanılan kelimelerin yerine kelime sıklığını artırma, uzun cümleler yerine kısa cümleler kullanma gibi yöntemlerle metin daha anlaşılır görünmekle birlikte, metin içi ilişkileri sağlayan kritik öneme sahip kelimeler ve bağlaçlar atılmakta ve aslında metin daha zor hale getirilmektedir (Zakaluk ve Samuels, 1996).

Okunabilirlik formülleri, okuyucunun okuma biçimini ve bağlamını göz ardı eder. Okuyucular, bir metni farklı sebeplerden dolayı kullanabilir. Bir konuyu gözden geçirmek veya belirli bir soruya cevap bulmak istiyor olabilirler. Bir metni faydalı olduğunu düşündüğünden derinlemesine inceliyor, metne sadece göz gezdiriyor veya belirli bir bilgiyi arıyor olabilir. Öte yandan okuyucu konunun uzmanı veya konunun acemisi olabilir. Metne karşı yeterince güdülenmiş veya isteksiz bir okuyucu da olabilir. Okunabilirlik formülleri, bu değişkenleri hesaba kat(a)maz (Harrison ve Bakker, 1998).

Okunabilirlik ölçüsü; metnin bireye veya sınıfa uygunluğu, anlaşılması ya da anlaşılmaması, iyi ya da kötü oluşu ile ilgili kesin sonuçlar vermez. Okunabilirlik formülleri metnin güçlüğü ile ilgili bir fikir verir (Zorbaz, 2007).

2.1.3.2. Okunabilirlik Formülleri

Okunabilirlikle ilgili temel çalışmaların tarihi Antik Yunan'a kadar uzanmaktadır. Fry (2002), ABD kurulduğunda okuma öğretiminin genellikle alfabe ve birkaç cümle kurmayı öğrendikten sonra İncil'e geçiş şeklinde olduğunu belirtir. İlk olarak 1836 yılında William

Holmes McGuffey, okurların düzeyini belirleyen bir çalışma yapmıştır. Bu çalışma, eğitim düzeyi belirlemede kullanılamıyor, kitaplarda basit bir zorluk derecelendirmesi yapıyordu.

Okunabilirlik üzerine olan çalışmalar Türkiye’de yakın geçmişte başlamasına rağmen dünyada 1920’li yıllara uzanan bir geçmişe sahiptir. Pek çok otorite okunabilirlik formüllerinin başlangıcı olarak Thorndike’in 1921 yılında yayınladığı *The Teacher’s Word Book* adlı eserini göstermektedir. Bununla beraber İlk okunabilirlik formülü 1923 yılında yayınlanmıştır. 1923 yılında B. A. Lively ve Sidney Pressey ilk okunabilirlik formülünü geliştirmişlerdir (Fry, 2002). 1940’lı yıllarda Rudolph Flesch, kelime uzunluğu, cümle uzunluğu ve makalenin içeriğindeki okuyucu ilgisine dayanan bir formül geliştirmiştir. Hemen aynı yıllarda Robert P. Gunning, bir makaledeki kelime sayısını ve çok heceli kelime sıklığını sayan Fog Dizini’ni (Fog Index) geliştirmiştir (Eraslan, 2008). Okunabilirlik formülleri, günümüzde eğitim alanı dışında askerî eğitim el kitapları, sigorta veya kira poliçeleri için yazılan maddelerin sadeleştirilmesi, gazete makaleleri gibi pek çok alanda kullanılmaktadır (Fry, 2002).

Okunabilirlik formüllerinin günümüzde geniş kullanım alanları mevcuttur. Bu kullanım alanları, temelde okuyucu veya dinleyici kitlenin okuma yeteneğine uygun materyal seçimi ve metinleri sadeleştirme amaçlı olarak görünmektedir (Anagnostou ve Weir, 2006). Elbette bazı metinlerin doğal olarak diğer metinlerden daha güç anlaşılır olduğu bellidir. Örneğin Dr. Seuss’un kitapların kesin olarak Shakespeare’in oyunlarından daha düşük okunabilirlik düzeyine sahiptir. Bununla birlikte okunabilirliği veya güçlüğü birbirine daha yakın olan metinlerde bu durum bu kadar açık değildir. Okunabilirliği 4. sınıf düzeyinde ölçülmüş bir metin, okunabilirliği 5. sınıf düzeyinde ölçülmüş olan bir metinden daha kolay olmayabilir (Pikulski, 2002). Bugüne kadar 200’ün üzerinde geliştirilen formül içinde literatürde geleneksel okunabilirlik çalışmaları olarak görülen belli başlı okunabilirlik formülleri şu şekilde ifade edilebilir:

Flesch Okuma Kolaylığı Formülü: İlk ciddi okunabilirlik formülü olan bu formül 1948 yılında Flesch tarafından yayınlanmıştır. Formülden çıkan 0 ile 100 arasındaki değer metnin güçlüğü hakkında bilgi vermektedir. Bir metinden seçilen 100 kelimelik bir kesitte, kelimelerin ve cümlelerin uzunluğu belirlenir. Kelimelerin uzunluğunu belirlemek için toplam hece sayısı, toplam kelime sayısına bölünür. Cümlelerin uzunluğu ise toplam kelime sayısı, toplam cümle sayısına bölünerek tespit edilir (Çetinkaya, 2010).

$$\text{Kelimelerin Uzunluğu} = \frac{\text{Hece Sayısı}}{\text{Kelime Sayısı}}$$

$$\text{Cümlelerin Uzunluğu} = \frac{\text{Kelime Sayısı}}{\text{Cümle Sayısı}}$$

Okuma Kolaylığı Puanı = 206.835 – (1.015 x ortalama cümle uzunluğu) – (84.6 x kelime başına düşen ortalama hece sayısı)

Bu formülün temel hareket noktası, kelime başına düşen hece sayısı 1'e düştükçe metnin kolay, kelime başına düşen hece sayısı 10'a yükseldikçe metnin zor olarak değerlendirilmesidir. Bu değerlendirme, cümle başına düşen kelime sayısı için de yapılmakta; bu sayı 1'e düştükçe metin kolay, 10'u geçtikten sonra zor olarak kabul edilmektedir (Güneş, 1993'ten aktaran: Güneş, 2000a: 237).

Flesch- Kincaid Okunabilirlik Formülü: Flesch'in tanımladığı Okuma Kolaylığı ve Kincaid'in tanımladığı NRI (Navy Readability Index) okunabilirlik formüllerinden yola çıkarak tanımlanan Flesch-Kincaid okunabilirlik formülü, metnin eğitim seviyesine paralel olarak hangi yaş grubuna hitap ettiğini belirtir (Bezirci ve Yılmaz, 2010). Bu formül, ABD Savunma Bakanlığının standart okunabilirlik testidir (Johnson, 1998). Formülün denklemi şu şekildedir:

Eğitim Düzeyi= (0.39 x ortalama cümle uzunluğu) + (11.8 x ortalama kelime uzunluğu) – 15.59

Okunma Yaşı = (0.39 x ortalama cümle uzunluğu) + (11.8 x ortalama kelime uzunluğu) – 10.59 yıl

Dale-Chall Formülü: Edgar Dale ve Jeanne S. Chall tarafından geliştirilmiş bu formül, cümle uzunluğu ve bilinmeyen (zor) kelime sayısı yoluyla metnin güçlüğünü belirlemektedir. Dale-Chall formülü, kelime uzunluğunu, kelime zorluğuyla değerlendirmesi açısından diğer formüllerden farklıdır.

Dale ve Chall, kendi okunabilirlik formül sonuçlarına göre belirledikleri 4. okunabilirlik düzeyinin (ilköğretim) %80'inden fazlasının anlayabileceği 3000 adet basit ve alışılmış kelime içeren bir kelime listesi oluşturmuşlardır. Bu liste dışındaki kelimelerin ise anlaşılması zor kelimeler olduğu düşünülmüştür. Başlangıçta yayınlandığında sadece 763 alışılmış ve basit kelime içeren listenin daha sonraları 3000 kelimeye kadar uzatılması sonucunda bu liste Yeni Dale-Chall listesi olarak adlandırılmıştır.

Bu formülde metnin ilk 100 kelimesi alınarak cümle sayısı ve zor (bilinmeyen) kelime sayısı belirlenir. Daha sonra cümlelerin uzunluğu, kelime sayısının, cümle sayısına bölünmesiyle bulunur.

$$\text{Ortalama Cümle Uzunluğu} = \frac{\text{Kelime Sayısı}}{\text{Cümle Sayısı}}$$

Zor kelimelerin oranı ise zor kelimelerin sayısının örnekleme geriye kalan kelime sayısına bölümü ve 100 ile çarpılmasıyla bulunmaktadır.

$$\text{Zor Kelimelerin Yüzdesi} = \frac{\text{Zor Kelime Sayısı}}{\text{Geriye Kalan Kelime Sayısı}} \times 100$$

Dale-Chall Okuma Puanı= (0.1579 x Zor kelimelerin yüzdesi) + (0.0496 x ortalama cümle uzunluğu) + 3.6365

1995 yılında Dale-Chall okunabilirlik formülü güncellenmiştir. Yeni Dale-Chall Okunabilirlik Formülü, Bormouth Çıkartmalı Okunabilirlik işlemi puanlarıyla .92 korelasyon göstermiştir. Bu formül de Dale listesinde yer alan kelimeleri kullanmaktadır. Bunun yanı sıra ön bilgi, kelime bilgisi, başlıkların kullanımı, çizimler ve sorular gibi faktörleri de formüle dahil etmektedir.

Gunning Fog Dizini: Bu formül, İngilizce yazılardaki okunabilirliği ölçmek için 1952 yılında Robert Gunning tarafından geliştirilmiştir. Gunning'e göre gazeteler ve birçok farklı iş alanındaki dokümanlar sisle (fog) doluydu ve gereksiz yere karmaşıktı (Eraslan, 2008). Bu formül, sadece kelime ve cümle uzunluğunu esas alarak metnin hangi yaş grubuna hitap ettiğini, buna göre de zorluk derecesini ortaya koymaktadır. Gunning'in formülünde iki önemli unsur vardır. Bunlar, üç ve daha fazla heceli kelimeler ve cümlelerde kullanılan ortalama kelime sayısıdır (Hızarcı, 2009). Formülün uygulanmasında ilk olarak bir metinden 100 kelimelik örnek alınmaktadır. Daha sonra bu örnekleme giren üç veya daha fazla heceli kelimeler sayılmakta; bu sayı, geriye kalan kelimelerin sayısına bölünmekte ve 100 ile çarpılmaktadır (Güneş, 2000a).

Üç ve daha fazla heceli kelimelerin (zor kelimelerin) yüzdesinin tespiti

$$a = \frac{\text{Üç ve daha Fazla Heceli Kelimelerin Sayısı}}{\text{Geriye Kalan Kelimelerin Sayısı}} \times 100$$

Ortalama kelime sayısının tespiti

$$b = \frac{\text{Kelime Sayısı}}{\text{Cümle Sayısı}}$$

a ve b değerlerinin 0,4 Fog Dizini ile çarpılması

$$\text{Eğitim Düzeyi} = a + b \times 0,4$$

$$\text{Okunma Yaşı} = [(a + b) \times 0.4] + 5 \text{ yıl}$$

Bu işlem sonucunda elde edilen rakamın 11 ve daha fazla olması, metnin güç olarak değerlendirilmesine yol açmaktadır. Sonucun 8-10 arasında olması, metnin kolay olduğu anlamına gelmektedir (Güneş, 1993'ten aktaran: Güneş, 2000a: 238).

Fry Okunabilirlik Grafiği: Fry'ın grafiğe dayalı okunabilirlik testi lise düzeyinde okunabilirliği tanımlama üzerine kuruludur. Aynı zamanda formülün ilkökul ve ortaokul için de geçerli olduğu diğer okunabilirlik formülleriyle doğrulanmıştır (DuBay, 2004). Grafiğin uygulanmasında takip edilen yol şöyledir:

- Metinden üç tane 100 kelimelik bölümler alınır.
- 100 kelimelik bölümlerdeki ortalama cümle sayısı bulunur. (y koordinat düzlemi)
- 100 kelimelik bölümlerdeki ortalama hece sayısı bulunur (x koordinat düzlemi). Özel isimler, sayılar ve kısaltmalar kelime olarak sayılır. Her simge için bir hece sayılır. Örneğin 1945, bir kelime ve 4 hece; IRA, bir kelime ve 3 hece sayılır.
- Ortalama cümle uzunluğu ve hece sayısı grafiğe yerleştirilir. İki çizginin kesiştiği yer işaretlenir. Noktanın işaretlendiği alan içeriğin yaklaşık okuma yaşını göstermektedir.

Raygor Okunabilirlik Formülü: 1977 yılında Alton L. Raygor tarafından geliştirilen bu okunabilirlik formülünde metnin ya da kitabın başından, ortasından ve sonundan yüzer kelimelik bölümler seçilir. Seçilen bölümlerdeki cümleler, altı ve daha fazla heceli kelimeler sayılır ve Raygor grafiği ile karşılaştırılarak metnin okunabilirliği hakkında çıkarımlarda bulunulur (Hızarcı, 2009). Bu grafik, Fry okunabilirlik formülünün grafiğine benzemektedir. Grafik, özellikle ikinci kademede okuma materyalleri ve kitapların sınıflandırılmasında kullanılmaktadır.

Spache Okunabilirlik Formülü: Bu formül, 1-3. sınıf eğitim düzeyindeki çocuklar için kullanılan materyalleri derecelendirmede kullanılmaktadır (Pikulski, 2002). Formül, kelime listesine dayalıdır. Kendi kelime listesindeki kelimelerle değerlendirilen materyaldeki kelimeleri karşılaştırarak okunabilirlik düzeyleri hakkında bir sonuç verir (Erdem, 2011). Bu

formül, Dale-Chall formülü ile cümle uzunlukları ve zor kelimelerin hesaplanması yönünden benzerlikler taşır. (Burke ve Greenberg, 2010).

$$\text{Eğitim Düzeyi} = (0.121 \times \text{ortalama cümle uzunluğu}) + (0.082 \times \text{her bir bilinmeyen kelime sayısı}) + 0.659$$

ARI- Otomatik Okunabilirlik Dizini: ABD ordusu tarafından kullanılmakta olan teknik dokümanların bir standardizasyona tabi tutulması amacıyla 1967 yılında Senter ve Smith tarafından tanımlanan bu formülde, metindeki ortalama kelime uzunluğunun kaç harften oluştuğu niceliği de göz önünde bulundurulur. Böylece metnin hangi yaş grubuna hitap ettiği hakkında bir sonuca varılır (Bezirci ve Yılmaz, 2010).

SMOG Okunabilirlik Formülü (Simple Measure of Gobbledygook): McLaughlin tarafından 1969 yılında tanımlanan SMOG değeri, aşağıda verilen yöntemi takip ederek tespit edilmektedir.

- Metnin başından, ortasından ve sonundan en az 10 cümlelik bölümler alınır. (toplamda en az 30 cümle)

- Ele alınan bu cümlelerdeki çok heceli kelime sayıları (3 hece veya daha fazlası) hesaplanır.

- Çıkan değer, metnin ABD eğitim sistemine göre tanımlanmış olan seviyesini belirtir (Bezirci ve Yılmaz, 2010).

$$\text{Eğitim Düzeyi} = \sqrt{\text{Çok heceli kelimelerin sayısının}} + 3$$

$$\text{Okunma Yaşı} = \sqrt{\text{Çok heceli kelimelerin sayısının}} + 8 \text{ yıl.}$$

Bu test, diğer formüllerden daha yüksek değerler vermektedir. Bunun sebebi, formülün metnin %100 anlaşılması için gerekli olan düzeyi tahmin etmeyi amaçlamasıdır (Johnson, 1998).

Lix ve Rix (Rate Index) Okunabilirlik Formülleri: Bu formüller, Avrupa'da birçok dilde kullanılmaktadır. Lix okunabilirlik formülü, ortalama cümle uzunluğu ve uzun kelime sayısını esas alır. Rix ise uzun kelimelerin sayısının cümle sayısına bölünmesiyle tespit edilir (Fry, 2002). Metin içinden birkaç tane 10 cümlelik örnek alınır. Bu örnekler metnin uzunluğuna bağlı olarak 10 ila 20 arasında değişebilir. Kısa çizgi, ayraç ve diğer noktalama işaretleri hariç yedi ve daha fazla karakter içeren kelimeler sayılır. Sayılar, tarihler ve kısaltmalar bir kelime gibi sayılır. Rix sonucu, uzun kelimelerin sayısının toplam cümle sayısına bölünmesiyle bulunur (Burke ve Greenberg, 2010).

Bormouth Ortalama Çıkartma Formülü: Bormouth, 1969 yılında çıkartmalı okunabilirlik işlemi uygulayarak metinlerde yer alan yirmi dilsel değişken ile anlama arasındaki ilişkiyi saptamayı amaçlamıştır (Çetinkaya, 2010).

Bormouth Ortalama Çıkartma Formülünde üç farklı değişken mevcuttur:

- Özgün Dale-Chall listesinde yer alan 3000 kelime sayısı
- Ortalama kelime uzunluğu
- Ortalama cümle uzunluğu

Powers-Sumner-Kearl Okunabilirlik Formülü: Formül 1958 yılında Powers, Sumner ve Kearl tarafından Gunning Fog Dizini temel alınarak geliştirilmiştir. Bu formül sadece ilkokul kitapları ve 7-10 yaş arasındaki materyaller için uygundur (Johnson, 1998). Metinden seçilen 100 kelimelik örnekte ortalama cümle uzunluğu ve metindeki hecelerin sayısı hesaplanır.

Ortalama Cümle uzunluğu= Kelime Sayısı / Cümle Sayısı

Eğitim Düzeyi = (Ortalama Cümle Uzunluğu x 0.0778) + (Hece Sayısı x 0.0455) – 2.2029

Okunma Yaşı= (ortalama cümle uzunluğu x 0.0778) + (Hece sayısı + 0.0455) + 2.7971 yıl

FORCAST Formülü: Bu formül, ABD ordusunun teknik el kitaplarını değerlendirmek için icat edilmiştir. Temel eğitim çağı materyallerini değerlendirmek için uygun değildir. Bu formül, notları ve çok seçenekli soruları değerlendirmek için uygundur ve sadece %35 oranında anlama seviyesine karşı denenmiştir (Johnson, 1998).

Formül uygulanırken öncelikle 150 kelimelik metinler seçilir. Ardından tek heceli kelimelerin sayısı tespit edilir.

Eğitim Düzeyi = 20- (tek heceli kelimeler / 10)

Okunma Yaşı = 25 – (tek heceli kelimeler / 10) yıl.

Eğer sadece 100 kelimelik örnekler kullanılacaksa;

Okunma Yaşı = 25 - (tek heceli kelimelerin sayısı / 6.67) yıl

2.1.4. Türkiye’de Okunabilirlik Üzerine Yapılan Çalışmalar

2.1.4.1. Türkçe Metinlerin Okunabilirliğini Belirlemeye Yönelik Formül Geliştirme Çalışmaları

Türkçe metinlerin okunabilirlik düzeylerini tanımlama ve sınıflandırma çalışmalarına ilk kez olarak 1997 yılında rastlanmıştır (Çetinkaya, 2010). Ateşman (1997), Türkçe için kelime ve cümle uzunluğunu temel alan ve metinden seçilen yüz kelimelik bir bölümde uygulanabilen okunabilirlik formülünü geliştirmiştir. Değişik zorluk düzeylerinde ve farklı alanlardan (bilimsel, felsefi, edebiyat yapıtları, öğrenci kompozisyonları ve haber metinleri) seçilerek bunlar en zor okunanından en kolay okunanına doğru sınıflandırılmıştır. Her metnin bulunan ortalama kelime ve cümle uzunlukları kullanılmak suretiyle Flesch formülündeki katsayılar Türkçe için hesaplanmaya çalışılmıştır. Türkçe en kolay

metinlerde kelime uzunluğu (hece) 2.2, cümle uzunluğu (kelime) ise 4 bulunmuştur. En zor metinlerde ise kelime uzunluğu (hece) 3, cümle uzunluğu (kelime) ise 30 bulunmuştur. Buna göre Türkçede okunabilirlik sayısını ifade eden formül şu şekilde belirlenmiştir:

$$\text{Okunabilirlik Sayısı: } 198.825 - 40.175x_1 - 2.610x_2$$

x_1 : Hece olarak kelime uzunluğu

x_2 : Kelime olarak cümle uzunluğu

Ateşman (1997), bu formülden yola çıkarak Türkçe metinlerin okunabilirlik sınıflandırmasını aşağıdaki şekilde yapmıştır.

90-100 arası çok kolay

70-89 arası kolay

50-69 arası orta güçlükte

30-49 arası zor

1-29 arası çok zor

Sönmez (2003), Gunning Fog Dizini'nin güvenilirliğini Türkçe üzerinde test etmiş ve Türkçe için bilinmeyen öğeleri temel alan matematiksel bir formül geliştirmiştir. Deneysel çalışmalar sonunda, metinlerdeki yabancı, bilinmeyen kelime, deyim, terim, kavram, mecaz, benzetme, sembol vb. sayısı metindeki tüm kelimelerin sayısına bölünüp karesi alınmıştır. Formülde bulunan sonuçlar 0-1 arasında çıkmaktadır. Buna göre sonuç bire yaklaştıkça metin anlamsızlaşmakta, sıfıra yaklaştıkça ise açık ve anlaşılır hâle gelmektedir. Formül, bu tür bilinmeyen öğeleri denkleme dahil etmesi nedeniyle Gunning Fog Dizini'nden ayrılmaktadır.

$$\text{Kelime Oranı} = \frac{\text{Metindeki kelime sayısı}}{\text{Metindeki cümle sayısı}}$$

$$\text{Güçlük Oranı} = \frac{\text{Metindeki bilinmeyen kelime sayısı}}{\text{Metindeki kelime sayısı}}$$

$$\text{Anlam Oranı} = \frac{\text{Metindeki bilinmeyen kelime sayısı}}{\text{Metindeki cümle sayısı}}$$

$$\text{Anlaşılrlık oranı} = \frac{\text{Anlam oranı} \times \text{Güçlük oranı}}{\text{Kelime Oranı}}$$

Tablo 1. Sönmez Formülüne Göre Metinlerin Anlaşılrlık Düzeyleri

Anlaşılrlık Oranı	Anlaşılrlık Düzeyi
1.00-.99	Metin tümüyle anlamsız
.98-.26	Metin anlamsız
.25-.16	Metin bulanık
.15-.09	Metin zor anlaşılır
.08-0,04	Metin yardım alınarak anlaşılır
.03-.001	Metin anlaşılabilir
.00099-.0001	Metin açık ve anlaşılabilir
.000001-0	Tam iletişim sağlanır

Çetinkaya (2010), Türkçe metinlerin okunabilirlik düzeylerinin tanımlanması ve sınıflandırılmasına yönelik çalışmasında, ortalama kelime uzunluğu ve ortalama cümle uzunluğunu esas alan bir formül geliştirmiştir. Bu formülle okunabilirlik puanlarının belirlenmesinde şu adımlar izlenmektedir:

- *Kelimelerin sayımı*: Boşlukla aralanmış sayılar, yazıbirimler, semboller ve yazıbirim kümeleri, birleştirme çizgisiyle ayrılmış kelimelere ve kısaltmalar kelime olarak kabul edilmektedir.
- *Cümlelerin Sayımı*: Dilbilgisel olarak diğer cümle veya tümleçten bağımsız olduğu düşünülen her birim cümle olarak kabul edilir. Nokta (.), soru işareti (?), açıklama noktası (:) ve iki parantez () bitirilmiş bir cümle olarak kabul edilir.
- *Hecelerin sayımı*: Semboller ve şekiller sesletildikleri biçimiyle sayılır.
- *Ortalama cümle uzunluğunun bulunması*: Ortalama cümle uzunluğunu bulmak için toplam kelime sayısı cümle sayısına bölünür.
- *Ortalama kelime uzunluğunun bulunması*: Ortalama kelime uzunluğunu bulmak için toplam hece sayısı, toplam kelime sayısına bölünür.
- *Formülün hesaplanması*: Okunabilirlik formülü denklemi içindeki yerlere yukarıda yer alan işlem basamakları gerçekleştirilerek elde edilen ortalama cümle uzunluğu ve ortalama kelime uzunluğu değerleri girilir. Metinlerin okunabilirlik düzeyini belirleyen formül şu şekildedir:

$$\text{Çetinkaya-Uzun Okunabilirlik Puanı} = 118.823 - 25.987 \times \text{ortalama kelime uzunluğu} - 0.971 \times \text{ortalama cümle uzunluğu}$$

Tablo 2. Çetinkaya-Uzun Okunabilirlik Formülüne Göre Türkçe Metinlerin Okunabilirlik Düzeylerinin tanımlanması ve Sınıflandırılması

Okunabilirlik Puanı	Okunabilirlik Düzeyi	Eğitim Düzeyi
0-34	Engelli Düzey	10., 11. ve 12. sınıf
35-50	Eğitsel Okuma	8. ve 9. sınıf
51+	Bağımsız Okuma	5., 6. ve 7. sınıf

Bağımsız Okuma Düzeyi, okurun, herhangi bir yardım olmaksızın metni işlemleyebileceği ve anlamlandırabileceği düzeydir. Eğitsel Okuma Düzeyi, okurun, bir eğitimcinin yardımıyla metni işlemleyebileceği ve anlamlandırabileceği düzeydir. Engelli Okuma Düzeyi ise okurun bilişsel düzeyinin üstünde, eğitimci yardımı olmasına karşın metni işlemleyemeyeceği ve anlamlandıramayacağı düzeydir.

Bezirci ve Yılmaz (2010), C programlama dilinde geliştirdikleri bir yazılım kütüphanesi ile farklı tür ve seviyelerdeki Türkçe kitap metinlerini inceleyerek yeni bir okunabilirlik değeri geliştirmişlerdir. Bu formülün geliştirilmesinde şu basamaklar izlenmiştir:

- Eserlerdeki toplam cümle sayısı, kelime sayısı, harf sayısı, karakter sayısı, hece sayısı, çok heceli kelime sayısı (4 heceli veya daha fazlası için) hesaplanmıştır.
- İngilizce için tanımlanmış olan 5 önemli okunabilirlik formülü (SMOG, Gunning-Fog, ARI, FRES ve Flesch-Kincaid) Türkçe için geliştirilmeye çalışılmış ve çıkan değerler karşılaştırılmıştır.
- Tüm metinler göz önüne alınarak Türkçe için ortalama değerler hesaplanmıştır.
- Metinlerdeki 1 heceli, 2 heceli, 3 heceli, 4 heceli, 5 heceli, 6 veya daha fazla heceli kelime sayıları hesaplanmıştır.
- Bir cümlede hece sayısına göre ortalama kelime sayısı ve hece sayısına göre kelimelerin frekansları (rastlanma sıklıkları) hesaplanmış ve dağılım grafikleri çıkartılmıştır.

$$YOD = \sqrt{OKS \times ((H3 \times 0.84) + (H4 \times 1.5) + (H5 \times 3.5) + (H6 \times 26.25))}$$

YOD: Yeni Okunabilirlik Değeri

H3: Bir cümledeki ortalama üç heceli kelime sayısı

H4: Bir cümledeki ortalama dört heceli kelime sayısı

H5: Bir cümledeki ortalama beş heceli kelime sayısı

H6: Bir cümledeki ortalama altı veya daha fazla heceli kelime sayısı

Tablo 3. Bezirci-Yılmaz Tarafından Geliştirilen Yeni Okunabilirlik Değerleri ve Sınıfları

Yeni Okunabilirlik Değeri	Sınıf Seviyesi
1-8	İlköğretim
9-12	Lise
12-16	Lisans
16 ve sonrası	Akademik

2.1.4.2. Türkiye’de Eğitim Alanında Yapılan Okunabilirlik Araştırmaları

Türkiye’de yapılan okunabilirlik çalışmalarının büyük bölümünde belirli bir eğitim aşamasındaki bir sınıf için oluşturulmuş metinlerin okunabilirliği ile öğrenci düzeyi arasındaki eşleşmenin uygunluğu incelenmiştir (Çetinkaya, 2010). Türkiye’de eğitim alanında okunabilirlikle ilgili yapılan belli başlı çalışmalar ve sonuçları şunlardır:

Kaya (1998), ikişer adet ilköğretim 4. ve 5. sınıf iş eğitimi ders kitabını Gunning Fog Dizini’ne göre okunabilirlik açısından incelemiş ve kitaplar arasında anlamlı bir fark olmadığını tespit etmiştir.

Güneş (2000b), MEB onaylı 52 kitabı okunabilirlik açısından değerlendirdiği çalışmasında 40 kitabın 12 yaş ve üstü, 12 kitabın da 6-12 yaş arası çocuklara yönelik olduğu sonucuna ulaşmıştır. Cümle uzunlukları; 14 kitapta 10-15 kelime, 18 kitapta 8-9.5 kelime, 16 kitapta 5-7.5; 4 kitapta 4.5-5.5 kelime olarak tespit edilmiştir. 52 kitabın 20’si cümle uzunlukları yönüyle çocukların okuyabilecekleri düzeyde bulunmuştur.

Temur (2002), ilköğretim 5. sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan metinler ile öğrenci kompozisyonlarını Ateşman’ın uyarladığı okunabilirlik formülüne göre inceleyip karşılaştırmıştır. Buna göre ders kitaplarındaki metinler ile öğrenci kompozisyonlarının okunabilirlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu durum, ders kitaplarının öğrencilerin yazma becerilerine katkıda bulunmadığı şeklinde değerlendirilmiştir.

Çepni, Gökdere ve Küçük (2002), Fen Bilgisi ders kitaplarında farklı okunabilirlik formüllerini uyguladıkları çalışmada, formüllerin geçerli sonuçlar vermediğini tespit etmişlerdir. Cloze test sonuçlarına göre değerlendirilen ders kitaplarındaki metinler için Flesch formülünde aşırı uç sonuçlar görülmüş, eğitim düzeyi ise anlamsız bulunmuştur. Fog Dizini’nde metinlerin okunma yaşı 3-4 yaş düşük çıkmıştır. İngilizce metinler için düzenlenen Fry grafiğinde 280 olan hece sayısı, Türkçe metinlerde üç yüzün üzerindedir. Bu nedenle elde edilen sonuçlar anlamsız görünmektedir. SMOG formülünde ise metinlerin okunma yaşı beklenen yaşı üzerinde sonuçlar vermiştir.

Günhan (2004), lise düzeyi kimya kitaplarının elektrokimya kısımlarını Gunning Fog Dizini ile okunabilirlik yönünden incelediği çalışmasında incelenen dört kitaptan birinin

okunabilirlik düzeyi seviyenin üzerinde çıkarken diğer üç kitabın okunabilirlik düzeyleri seviye altında çıkmıştır (Günhan, 2004'ten aktaran: Tosunoğlu ve Özlük, 2011: 225).

Tekbıyık (2006), lise Fizik I ders kitabının cloze ve Fog testine göre okunabilirliği ve yaş düzeyine uygunluğunu incelediği çalışmada, cloze testine göre öğrencilerin yarısından çoğunun (%62.5) 40-60 arasında puan aldığını tespit etmiştir. Bu puan aralığı, öğrencilerin ders kitabını okurken bazı sorunlarla karşılaşabileceğini göstermektedir. Fog testi sonuçlarına göre ise kitabın ortalama okunma yaşı 16 olarak bulunmuştur. 9. sınıf öğrencilerinin 15-16 yaş grubunda olduğu düşünülünce kitabın okunabilirlik düzeyi hedef kitleyle uyumlu bulunmuştur. Bununla beraber, kitabın düşük seviyeli öğrencilere de hitap etmesi gerektiği düşünülünce 16 yaşın yüksek olarak da değerlendirilebileceği ifade edilmektedir.

Çiftçi, Çeçen ve Melanlıoğlu (2007), MEB, A ve Özgün yayınlarına ait altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarındaki şiir ve tiyatro metinleri hariç 46 metni Ateşman'ın uyarladığı formüle göre inceledikleri çalışmada ortalama kelime uzunluğunu 2.61, cümle uzunluğunu ise 10.25 olarak tespit etmişlerdir. Metinlerin %80'i kolay ve orta güçlük seviyesinde puanlar almışlardır. Kitaplar arasında ise metinlerin okunabilirliği açısından uyum olmadığı gibi her kitabın kendi içinde de okunabilirlik düzeyleri bakımından tutarlılıkları mevcut değildir.

Zorbaz (2007), 46 adet Türkçe ders kitabında yer alan 66 tane masalın kelime-cümle uzunlukları ve okunabilirlik düzeylerini Ateşman'ın uyarladığı formüle göre incelemiştir. İlköğretim birinci kademedeki (1-5. sınıflar) masalların kelime ve cümle uzunluklarının 4. sınıfa kadar düzenli bir gelişme gösterdiği, 4. ve 5. sınıfta ise kelime ve cümle uzunluklarının bir düşüş gösterdiği tespit edilmiştir. İlköğretim ikinci kademe (6-8. sınıf) Türkçe ders kitaplarındaki masalların kelime uzunluklarının sınıflara göre düzenli bir artış gösterdiği, cümle uzunluklarında ise fazla bir fark olmamakla beraber düzenli bir düşüş yaşandığı belirlenmiştir. İlköğretim 1. kademedeki masalların okunabilirlik düzeyleri 84.36; ilköğretim ikinci kademedeki masalların okunabilirlik düzeyleri ise 78.37 çıkmıştır. İki seviye de kolay kabul edilmekle birlikte kademeler arasında güçlük düzeyinin arttığı görülmüştür.

Demir (2008), Ateşman'ın uyarladığı formülü kullanarak İlköğretim 7. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik düzeylerini incelemiş ve metinlerin okunabilirlik düzeyinin çok kolay olduğunu belirlemiştir. Cümle ve kelime uzunluğu bakımından da metinler kolay olarak nitelendirilecek bir düzeydedir.

Hızarcı (2009), farklı yayınevlerine ait ilköğretim 6. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alan metinlerin okunabilirlik düzeylerini cloze test yöntemini kullanarak incelemiştir. Çalışma sonucuna göre Milli Eğitim Bakanlığına ait ders kitapları daha

yüksek okunabilirlik göstermiştir. Öyküleyici anlatıma sahip metinler yüksek, açıklayıcı anlatıma sahip metinler yetersiz okunabilirliğe sahiptir.

Solmaz (2009), ilköğretim Türkçe 4. ve 5. sınıf düzeylerindeki Türkçe metinlerde cümle uzunluğu, kelime uzunluğu ve kelime hazinesinin okunabilirlik üzerine etkisini incelediği çalışmada, kelime hazinesi kullanım oranının okunabilirlik üzerine kelime ve hece sayısı değişkenlerinden daha büyük ve pozitif bir etki yarattığını belirlemiştir.

Ulu Kalın ve Topkaya (2009), 9. sınıf Coğrafya ders kitabının okunabilirliğini ve yaş düzeyine uygunluğunu 78 öğrencinin katıldığı cloze ve Fog testlerine göre incelemiştir. Cloze testine göre hiçbir öğrenci 60 ve üzerinde puan alamamıştır. Öğrencilerin 26'sı 40-60 aralığında, 52'si ise 40 ve altında puan almıştır. Cloze testine göre okul türleri arasında (Anadolu Öğretmen Lisesi, Anadolu Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi) başarı puanı olarak fark mevcuttur. Fog testine göre ise metinlerin ortalama okunma yaşı 14 bulunmuştur. Testlerin sonuçları arasında çelişki görünmektedir. Fog testinde okunma yaşı hedef kitlenin yaş grubundan düşük çıkarken cloze testinden elde edilen bulgular öğrencilerin yarısı için kitabın zor olduğunu göstermektedir.

Köse (2009), 9. sınıf ortaöğretim Biyoloji ders kitabında hücre ile ilgili metinlerin okunabilirlik düzeyini 5 farklı formül kullanarak incelemiştir. Flesch-Kincaid formülüne göre metinlerin okunma yaşı (27.11) ortaöğretim 9. sınıf öğrencilerinin yaş seviyelerinin oldukça üzerinde çıkmıştır. Gunning Fog Dizini'ne göre de okunma seviyesi 28.09 olarak hesaplanmış, metin hukuk diline yakın ve kabul edilemez derecede zor olarak görülmüştür. Öte yandan cloze testine göre kitaptaki metinlerin öğretmen desteğiyle anlaşılabilir olduğu sonucu ortaya çıkmıştır (%49.84). Ateşman'ın uyarladığı formülde ise okunabilirlik sayısı 72.69 olarak bulunmuş, metinlerin okunabilirlik düzeylerinin kolay olduğu belirlenmiştir. Sönmez formülüne göre, örnek metinlerin anlaşılabilirliği 0.005 bulunmuştur. Böylece metinlerin anlaşılabilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bütün bu formül uygulamaları sonucunda hece sayısı ve cümle uzunluğunu esas alan ve İngilizceye yönelik hazırlanan formüllerin Türkçeyle örtüşmediği görülmüştür. Öte yandan cloze testi, hece sayısı ve cümle uzunluğundan bağımsız olduğu için Türkçeye uyarlanmış formüllerin paralelinde bir sonuç vermiştir.

Turan ve Geçit (2010), lise 10. sınıf Coğrafya ders kitabının okunabilirliğini ve yaş düzeyine uygunluğunu 180 öğrencinin katıldığı cloze ve Fog testlerine göre incelemiştir. Cloze testine göre 180 öğrenciden 40 puan ve altında alan öğrencilerin oranı %83'tür. Bu sonuç, kitabın muhtemelen öğrenciler için zor olduğunu işaret etmektedir. Fog formülüne göre bulunan 15.4 okunma yaşı ortalaması sonucu ise ders kitabının öğrencilerin seviyesine uygun olduğunu işaret etmektedir.

Geçit (2010), ilköğretim 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının okunabilirlik düzeyini Ateşman'ın uyarladığı formüle göre incelediği çalışmada, 62.403'lük bir değer bulmuştur. Bu değer, ilgili ders kitabının orta güçlükte olduğunu göstermektedir.

Temizyürek (2010), Ateşman'ın uyarladığı okunabilirlik formülünü kullanarak 100 Temel Eser içinden seçilen 10 eserin okunabilirlik düzeyini tespit etmeye çalışmıştır. Metinler arasında kelime uzunluğu olarak ciddi bir fark görülmezken cümle uzunluğu açısından önemli farklar bulunmuştur. İncelenen eserlerin bir tanesi zor, beş tanesi orta güçlükte, dört tanesi ise kolay okunabilir düzeyde bulunmuştur.

Güven (2010), üç farklı 6. sınıf Fen ve Teknoloji ders kitabının okunabilirliğini ve hedef yaş düzeyine uygunluğunu Flesch-Kincaid formülü, Gunning Fog Dizini, cloze test yöntemi ve Sönmez formülüne göre incelemiştir. Buna göre her üç kitabın da Flesch-Kincaid formülü, Gunning Fog dizini ve cloze test yöntemine göre anlaşılması zor; Sönmez modeline göre ise açık ve anlaşılır olduğu tespit edilmiştir.

Çeçen ve Aydemir (2011), okul öncesine yönelik 50 hikâye kitabının kelime ve cümle uzunlukları ile Ateşman'ın uyarladığı formüle göre okunabilirlik düzeylerini inceledikleri çalışmada 2 kitabın çok kolay, 36 kitabın kolay, 12 kitabın orta güçlükte olduğunu belirlemişlerdir. Kitaplar, 3.64-8.91 arasında değişen cümle uzunluklarına sahiptir. Bu bakımdan kitaplar arasında cümle uzunluğu açısından ciddi farklar görülmüştür.

Tosunoğlu ve Özlük (2011), ilköğretim 1. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerin okunabilirlik düzeyini Ateşman'ın uyarladığı formüle göre inceledikleri çalışmada metinlerin tamamının kolay okunabilir olduğunu tespit etmişlerdir. İncelenen metinlerde kelimelerin uzunlukları 2.51-2.85 aralığında, cümle uzunlukları ise 4-5.5 aralığında değişmektedir. 1. sınıf Türkçe ders kitabında bulunan metinlerin okunabilirlik düzeyleri, öğrenci seviyesine uygun olarak görülmüştür.

Erdem (2011), Ateşman'ın uyarladığı okunabilirlik formülünü kullanarak incelediği 9-10-11 ve 12. sınıf Dil ve Anlatım dersi ders kitaplarında yer alan metinlerin okunabilirlik sayılarının 59-73 değerleri arasında değiştiğini tespit etmiştir. Bu değerler, Ateşman'ın uyarladığı formüle göre orta güçlükte ve kolay olarak görünmektedir. Hece ve cümle uzunlukları açısından sınıf düzeyleri arasında istatistiki olarak anlamlı bir fark ($p>0.05$) çıkmamıştır. Bu durum, ders kitaplarının hazırlanışında kolaydan zora ilkesinin göz ardı edildiği şeklinde değerlendirilmiştir.

Akkurt (2011), 8. sınıf Türkçe ders kitaplarını Ateşman'ın uyarladığı okunabilirlik formülüne göre değerlendirmiş ve kendi geliştirdiği, metinlerin anlaşılabilirliğini değerlendirme ölçeğiyle de öğretmen görüşlerini değerlendirmiştir. Araştırma sonucunda metinlerin %6.66'sının çok zor, %20'sinin zor, %60'ının orta güçlükte, %13.3'ünün kolay

olduğu tespit edilmiştir. Anlaşılabilirlik düzeylerine göre ise metinlerin %20'si zor, %33.33'ü orta güçlükte, %46.66'sı kolay olarak tespit edilmiştir. Her iki düzeyde de çok kolay metinlere rastlanmamıştır.

Okur ve Arı (2013), 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirliğini Ateşman'ın ve Çetinkaya-Uzun'un geliştirdikleri formüllere göre incelemiştir. Ateşman'ın uyarladığı formüle göre ders kitaplarının okunabilirlik düzeyleri en fazla orta düzeyde yoğunlaşmıştır. Kitaplarda, okunabilirlik düzeylerine göre alt sınıflardan üst sınıflara geçtikçe dengesiz artma ve azalmalar görülmüştür. Bilgilendirici metinlerin okunabilirlik düzeyinin, öyküleyici metinlere göre daha zor olduğu belirlenmiştir. Çetinkaya-Uzun formülüne göre ise en fazla yoğunlaşma eğitsel okuma düzeyinde çıkmıştır. 6. ve 7. sınıf ders kitaplarındaki metinlerin çoğu (neredeyse 1/10'u), bu sınıflardaki öğrencilerin seviyesinin üzerindedir. Öyküleyici metinlerin okunabilirliği, bilgilendirici metinlere göre daha kolay bulunmuştur.

2.2. Literatür Taramasının Sonucu

Okunabilirlik kavramı ile okuyan tarafından metinlerin ne kadar kolay ya da güç anlaşılır olduğu anlatılmak istenmektedir. Bu kolaylık-güçlük düzeylerinin belirlenmesi ise dile ait birtakım değişkenlerin matematiksel formüller aracılığıyla hesaplanmasına dayanmaktadır. Bu tür formüllerin genelde sayıca az değişken kullanarak (kelime-cümle uzunluğu, kelime sıklığı vb.) okunabilirlik üzerine bir sonuç verdikleri görülmüştür. Okunabilirlikle ilgili yapılan çalışmaların Amerika Birleşik Devletleri'nde yaklaşık yüz yıllık bir geçmişe sahip olmasına rağmen Türkiye'de yeni bir konu olduğu dikkat çekmektedir. Türkiye'de yapılan çalışmaların birçoğunda Ateşman'ın Türkçeye uyarladığı formül kullanılırken cloze testi ile Fog, Flesch, Sönmez gibi formüllerin de uygulandığı görülmüştür. Bu formüllerin ve testlerin bir arada kullanıldığı çalışmalar verdikleri çelişkili sonuçlarla dikkat çekmektedir. (Güven, 2010; Köse, 2009; Turan ve Geçit, 2010; Ulu Kalın ve Topkaya, 2009). Bu durum, belli bir dil için yazılmış okunabilirlik düzeylerini belirlemeye yönelik formüllerin başka diller için geçersiz sonuçlar vereceğini de göstermektedir (DuBay, 2004; Temur, 2003; Zorbaz, 2007). Öte yandan literatürde gerçekleştirilen araştırmaların pek çoğunun bir formül aracılığıyla metinlerin okunabilirlik düzeylerinin belirlenmesine yönelik olduğu görülmektedir. Bunun dışında Türkçe metinlerin okunabilirliğini ölçmeye yönelik formül geliştirme çalışmaları da mevcuttur.

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, verilerin toplanması, veri toplama araçları, veri toplama süreci ve verilerin analizinde kullanılan istatistiksel yöntemlere değinilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelleri geçmişte ya da hâlen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırma konusu, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 2012). Bu araştırma, metinlerdeki kelime ve cümle yapıları ile metinlerin okunabilirlik düzeyleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu sebeple Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik düzeyleri, kelime ve cümle yapıları tarama yoluyla belirlenmiştir.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini MEB Ders Kitapları Dizisinde yer alan 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan şiir ve tiyatro metinleri dışındaki metinler oluşturmaktadır. Kitaplarda yer alan her temadan birer tane olmak üzere tesadüfi yöntemle 25 metin örneklem olarak seçilmiştir. Metinlerdeki kelime ve cümle yapılarının belirlenmesi amacıyla her metnin başlangıcı, ortası ve sonundan 100 kelime ve 10 cümleden oluşan bölümler alınmıştır. Böylece her metinden toplamda 300 kelimelik ve 30 cümlelik bölümler yapı incelemesine dâhil edilmiştir. 5. sınıf Türkçe ders kitabının Güzel Ülkem Türkiye temasında 300 kelime veya 30 cümle şartını taşıyan metin bulunmadığı için bu temadan örneklem alınamamıştır.

Tablo 4. Araştırmaya örneklem alınan tema ve metinler

SINIF DÜZEYİ	TEMA ADI	METİN ADI
5. SINIF	BİREY VE TOPLUM	UÇURTMA
	ATATÜRK	MERHABA ASKER
	SAĞLIK VE ÇEVRE	ÇÖP EV
	DEĞERLERİMİZ	HACI BEKTAŞ VELÎ
	DÜNYA'MIZ VE UZAY	KÜÇÜK KAR TANESİ
	YENİLİKLER VE GELİŞMELER	BİR TIKLA ELEKTRONİK POSTA
	GÜZEL SANATLAR	ÇOCUK DOĞRU SÖYLEDİ

Tablo 4'ün devamı

SINIF DÜZEYİ	TEMA ADI	METİN ADI
6. SINIF	OKUMA KÜLTÜRÜ	ÇOCUK KİTAPLIĞINDA SABAH TARTIŞMASI
	ATATÜRK SEVGİ	MUSTAFA KEMAL ATATÜRK ANADOLU
	DUYGULAR	DİJON'DAN TRABZON'A
	ZAMAN VE MEKÂN	BAYRAM YERİ
	DOĞA VE EVREN	BOŞ ARSA
7. SINIF	İLETİŞİM	TATLI DİL
	ATATÜRK KAVRAMLAR VE	ATATÜRK VE TÜRK TİYATROSU
	ÇAĞRIŞIMLAR	HAYATA AÇILAN KAPILAR
	MİLLÎ KÜLTÜR	MEHMET AKİF ERSOY
	DOĞA VE EVREN	SON KUŞLAR
	TOPLUM HAYATI	ANADOLU'DA KONUKSEVERLİK GELENEKSELDİR
8. SINIF	ZAMAN VE MEKÂN	ESKİ ANKARA EVLERİ
	ATATÜRK	ATATÜRK'TEN ANILAR
	MİLLÎ KÜLTÜR	İHTİYAR ÇİLİNGİR
	TOPLUM HAYATI	AŞINASIZ
	BİLİM VE TEKNOLOJİ	ANADOLU'NUN BAHTI AÇIK KARA TRENİ
	KİŞİSEL GELİŞİM	İKİ İYİ İNSAN

3.3. Verilerin Toplanması

3.3.1. Veri Toplama Süreci

Araştırmaya dair veriler doküman incelemesi yöntemiyle toplanmıştır. “Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar.” (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 187-201). Araştırmada, Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerle ilgili veriler doküman incelemesi yoluyla elde edilmiştir. Araştırmanın verilerinin toplanmasında nitel, verilerin analizinde ise nicel yöntemler kullanılmıştır.

Araştırmada ilk olarak MEB tarafından hazırlanan 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik düzeyleri belirlenmiştir. Ardından her temadan

seçilen metinlerin başlangıç, orta ve son bölümlerinden 100 kelime alınarak toplamda 300 kelimeye ulaşılmıştır. Yine aynı şekilde her metnin başlangıç, orta ve son bölümlerinden 10 cümle alınarak 30 cümleye ulaşılmıştır. 100 kelime sonunda cümlenin bitmediği durumlarda ise yarım kalan cümlenin 100 kelimeye dâhil olan kelime sayısı, o cümlenin toplam kelime sayısına bölünmüştür. Bu işlemlerin ardından hece sayısından yola çıkarak metinlerin ortalama kelime uzunluğu ve kelime sayısından yola çıkarak ortalama cümle uzunluğu belirlenmiştir. Metinlerdeki ortalama kelime ve ortalama cümle uzunlukları belirlendikten sonra Ateşman'ın (1997) uyarladığı okunabilirlik formülü kullanılarak her metnin okunabilirlik sayısı ve okunabilirlik düzeyi belirlenmiştir.

Tablo 5. Ateşman'ın Türkçeye Uyarladığı Okunabilirlik Formülü

<i>Okunabilirlik Sayısı</i>	$198,825-40,175x_1- 2,610x_2$
	<i>x₁: Hece olarak kelime uzunluğu</i>
	<i>x₂: Kelime olarak cümle uzunluğu</i>

Formül uygulandıktan sonra ortaya çıkan değerler yine Ateşman'ın (1997) uyarladığı tabloya göre metinlerin okunma düzeylerini gösterir şekilde kolay, orta ve zor olarak sınıflandırılmıştır.

Tablo 6. Ateşman'ın Türkçeye Uyarladığı Formüle Göre Okunabilirlik Sayıları ve Düzeyleri

Okunabilirlik Düzeyi	Okunabilirlik Sayısı
Çok Kolay	90-100
Kolay	70-89
Orta Güçlükte	50-69
Zor	30-49
Çok Zor	1-29

Araştırmanın diğer aşamasında her bir metinden alınan 300 kelime ve 30 cümleden oluşan bölümlerin cümle ve kelime yapılarının çözümlenmesi yapılmıştır. Kelime ve cümle yapısıyla ilgili literatürde tartışmalı konular bulunmaktadır. Araştırma evreni, ortaokul öğrencileri için hazırlanan ders kitaplarındaki metinlerden oluştuğundan bu konuda MEB 6, 7 ve 8. Sınıf İlköğretim TDÖP ile Türkçe dersi öğretmen kılavuz kitaplarında belirtilen yönergeler, açıklamalar ve tanımlar dikkate alınarak kelime ve cümle yapılarına yönelik sınıflandırmalar ve kurallar tespit edilmiştir. Kelime yapıları incelenirken etimolojik tahlile dayanan bir gayretle hareket edilmemiş, TDÖP'te ilköğretim 5, 6, 7 ve 8.

sınıf öğrencilerinin kelime yapıları hakkında öngörülen bilgi ve kavrama düzeyleri göz önüne alınmıştır.

Cümle yapıları incelenirken tek yüklemlili olan cümle, basit cümle; içerisinde fiilimsi bulunan cümle, birleşik cümle; birden çok yüklemi olan cümle, sıralı cümle; bağlaçla birleştirilmiş cümle ise bağlı cümle olarak kabul edilmiştir. TDÖP ve öğretmen kılavuz kitaplarında yer verilmeyen hususlara ve araştırmanın yöntemine ilişkin olarak aşağıdaki kabullere göre hareket edilmiştir:

Ki'li cümle yapıları bağlı cümle olarak değerlendirilmiştir.

Şart ekinin kullanıldığı cümleler birleşik cümle olarak değerlendirilmiştir.

Pek çok kaynakta iç içe birleşik cümle olarak adlandırılan yapılar birleşik cümle başlığı altında toplanmıştır.

Sıralı ve bağlı cümleler tek bir kategori altında değerlendirilmiştir.

Yabancı dillerden dilimize geçen bazı kelimeler (medeniyet, cumhuriyet vb.) dilimizde yer aldıkları şekilleriyle kök olarak kabul edilmiştir.

Olumsuz fiil yapan –me/-ma eki yapım eki olarak kabul edilmiştir.

Fiillere gelerek onların fiilimsi şeklinde kullanılmasını sağlayan ekler yapım eki olarak kabul edilmiştir.

Kısaltmalar uzun okunuşlarına göre hesaplamalara dahil edilmiştir. (Örneğin, TBMM, *Türkiye Büyük Millet Meclisi* şeklinde dört kelime olarak kabul edilmiştir.)

Sayılar, okunuşlarına göre hesaplamalara dahil edilmiştir. (Örneğin 17 sayısı *on yedi* şeklinde iki kelime olarak kabul edilmiştir.)

Ayrı yazılan birleşik kelimelerde her bir kelime bağımsız olarak okunabilirlik düzeyi hesaplamalarına dahil edilmiştir.

Araştırmada kök hâlinde kullanılan, bir çekim eki almış ve birden fazla çekim eki almış kelimeler basit kelime; bir yapım eki, birden fazla yapım eki ve hem yapım hem de çekim eki almış kelimeler ise türemiş kelime olarak kabul edilmiştir.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırmada; 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin kelime ve cümle yapılarının, sınıf ve okunabilirlik düzeylerine göre farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin olarak tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile değerlendirmelerde bulunulmuştur. Gruplar arası farklılığın mevcut olduğu durumlarda ise LSD testinin sonuçlarına bakılmıştır.

Kelime ve cümlelerin uzunluğuna ait veriler ortalama (\bar{X}), yapılarına ait veriler ise frekans (f), yüzde (%) ve ortalama (\bar{X}) olarak verilmiştir. Verilerin analizinde SPSS 16 (Statistical Package for the Social Sciences) paket programı kullanılmıştır.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırmanın bulgular ve tartışma bölümünde ilk olarak Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik düzeyleri, kelime-cümle yapıları ve bunlar arasındaki ilişkilere dair elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Daha sonra verilerin analizi sonucunda tablolaştırılan bulgularla ilgili tartışmalar yapılmıştır. Bulgularla ilgili tablolar ve açıklamalar *sınıf düzeylerine göre metinlerin okunabilirlik değerleri ile metinlerdeki kelime-cümle yapılarına yönelik bulgular ve tartışma, okunabilirlik düzeyleri ve kelime-cümle yapıları ile sınıf düzeyleri arasındaki ilişkilere yönelik bulgular ve tartışma, kelime-cümle yapıları ile okunabilirlik düzeyleri arasındaki ilişkilere yönelik bulgular ve tartışma* olarak üç başlık altında hazırlanmıştır.

4.1. Sınıf Düzeylerine Göre Metinlerin Okunabilirlik Değerleri ile Metinlerdeki Kelime-Cümle Yapılarına Yönelik Bulgular ve Tartışma

Bu bölümde 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin okunabilirlik değerleri (kelime uzunluğu, cümle uzunluğu, okunabilirlik sayısı, okunabilirlik düzeyi) ve kelime-cümle yapılarına ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Bulgulara ilişkin olarak hazırlanan tablolar her bir sınıf düzeyi için ayrı ayrı düzenlenmiş olup her sınıf düzeyine ilişkin yorumlamalara da ilgili tablonun ardından yer verilmiştir.

Tablo 7. 5. Sınıf Düzeyindeki Metinlerin Okunabilirlik Değerleri ile Kelime-Cümle Yapıları

Metin Adı	Kelime Uzunluğu	Cümle Uzunluğu	Okunabilirlik Sayısı	Okunabilirlik Düzeyi	Kök Halindeki Kelimeler	Bir tane Yapım Eki Almış Kelimeler	Bir Tane Çekim Eki Almış Kelimeler	Birden Fazla Yapım Eki Almış Kelimeler	Birden Fazla Çekim Eki Almış Kelimeler	Hem Yapım, Hem Çekim Eki Almış Kelimeler	Basit Cümleler	Birleşik Cümleler	Sıralı ve Bağlı Cümleler
UÇURTMA	2.40	4.87	89.69	KOLAY	91	15	81	14	51	48	20	9	1
MERHABA ASKER	2.96	10.29	53.05	ORTA	113	37	57	6	49	38	3	20	7
ÇÖP EV	2.73	9.85	63.44	ORTA	118	22	56	12	46	46	6	21	3
HACI BEKTAŞ VELİ	2.48	6.15	83.14	KOLAY	120	23	76	12	39	30	12	16	2
KÜÇÜK KAR TANESİ	2.53	7.96	76.41	KOLAY	125	22	65	7	42	39	19	9	2
BİR TIKLA ELEKTRONİK POSTA	3.02	12.83	44.01	ZOR	119	24	47	11	48	51	6	21	3
ÇOCUK DOĞRU SÖYLEDİ	2.64	8.88	69.59	ORTA	107	32	65	6	38	52	13	16	1

Tablo 7’de ortalama kelime uzunluğu bakımından en yüksek değere sahip metin Bir Tıkla Elektronik Posta başlıklı metindir. Ortalama kelime uzunluğu bakımından en düşük değere sahip metin ise Uçurtma başlıklı metindir. Temalar ilerledikçe metinlerdeki ortalama kelime uzunluğunda düzenli bir artış görülmemektedir.

Ortalama cümle uzunluğu bakımından en yüksek değere sahip metin Bir Tıkla Elektronik Posta başlıklı metindir. Ortalama cümle uzunluğu bakımından en düşük değere sahip metin ise Uçurtma başlıklı metindir. Temalar ilerledikçe metinlerdeki ortalama cümle uzunluğu değerlerinde düzenli bir artış görülmemektedir.

Okunabilirlik düzeyleri bakımından 3 metin kolay, 3 metin orta ve 1 metin zor okunabilir düzeyde bulunmuştur. Metinlerin okunabilirlik düzeyleri temalar ilerledikçe kolaydan zora doğru düzenli bir sıra izlememektedir.

Araştırmaya örneklem seçilen 5. sınıf düzeyindeki metinlerde toplam olarak 793 adet kök hâlinde kelime bulunmaktadır. Kök hâlindeki kelime sayısının toplam kelime sayısı içindeki oranı %37.76 olarak belirlenmiştir.

Metinlerde 175 adet bir tane yapım eki almış kelime bulunmaktadır. Bir tane yapım eki almış kelime sayısının toplam kelime sayısı içindeki oranı %8.33 olarak belirlenmiştir.

Metinlerde 447 adet bir tane çekim eki almış kelime bulunmaktadır. Bir tane çekim eki almış kelime sayısının toplam kelime sayısı içindeki oranı %21.28 olarak belirlenmiştir.

Metinlerde 68 adet birden fazla yapım eki almış kelime bulunmaktadır. Birden fazla yapım eki almış kelime sayısının toplam kelime sayısı içindeki oranı %3.23 olarak belirlenmiştir.

Metinlerde 313 adet birden fazla çekim eki almış kelime bulunmaktadır. Birden fazla çekim eki almış kelime sayısının toplam kelime sayısı içindeki oranı %14.9 olarak belirlenmiştir.

Metinlerde 304 adet hem yapım hem çekim eki almış kelime bulunmaktadır. Hem yapım hem çekim eki almış kelime sayısının toplam kelime sayısı içindeki oranı %14.47 olarak belirlenmiştir.

Metinlerde 79 adet basit cümle bulunmaktadır. Basit cümlelerin sayısının toplam cümle sayısı içindeki oranı %37.61 olarak belirlenmiştir.

Metinlerde 112 adet birleşik cümle bulunmaktadır. Birleşik cümlelerin sayısının toplam cümle sayısı içindeki oranı %53.33 olarak belirlenmiştir.

Metinlerde 19 adet sıralı ve bağılı cümle bulunmaktadır. Sıralı ve bağılı cümlelerin sayısının toplam cümle sayısı içindeki oranı %9.04 olarak belirlenmiştir.

Tablo 8. 6. Sınıf Düzeyindeki Metinlerin Okunabilirlik Değerleri ile Kelime-Cümle Yapıları

Metin Adı	Kelime Uzunluğu	Cümle Uzunluğu	Okunabilirlik Sayısı	Okunabilirlik Düzeyi	Kök Halindeki Kelimeler	Bir tane Yapım Eki Almış Kelimeler	Bir Tane Çekim Eki Almış Kelimeler	Birden Fazla Yapım Eki Almış Kelimeler	Birden Fazla Çekim Eki Almış Kelimeler	Hem Yapım, Hem Çekim Eki Almış Kelimeler	Basit Cümleler	Birleşik Cümleler	Sıralı ve Bağlı Cümleler
ÇOCUK KİTAPLIĞINDA SABAH TARTIŞMASI	2.58	7.40	75.86	KOLAY	106	23	68	8	54	41	6	20	4
MUSTAFA KEMAL ATATÜRK	2.75	16.92	44.18	ZOR	122	41	52	4	43	38	3	20	7
ANADOLU	2.54	6.96	78.61	KOLAY	121	22	68	2	59	28	10	15	5
DİJON'DAN TRABZON'A	2.48	7.59	79.38	KOLAY	127	10	57	2	69	35	15	8	7
BAYRAM YERİ	2.59	9.09	71.05	KOLAY	144	18	80	0	35	23	11	9	10
BOŞ ARSA	2.41	13.26	67.39	ORTA	122	30	64	9	44	31	5	17	8

Tablo 8'de ortalama kelime uzunluğu bakımından en yüksek değere sahip metin Mustafa Kemal Atatürk başlıklı metindir. Ortalama kelime uzunluğu bakımından en düşük değere sahip metin ise Boş Arsa başlıklı metindir. Temalar ilerledikçe metinlerdeki ortalama kelime uzunluğunda düzenli bir artış görülmemektedir.

Ortalama cümle uzunluğu bakımından en yüksek değere sahip metin Mustafa Kemal Atatürk başlıklı metindir. Ortalama cümle uzunluğu bakımından en düşük değere sahip metin ise Anadolu başlıklı metindir. Temalar ilerledikçe metinlerdeki ortalama cümle uzunluğunda düzenli bir artış görülmemektedir.

Okunabilirlik düzeyleri bakımından 4 metin kolay, 1 metin orta ve 1 metin zor okunabilir düzeyde bulunmuştur. Metinlerin okunabilirlik düzeyleri temalar arasında kolaydan zora doğru düzenli bir sıra izlememektedir.

Araştırmaya rneklem seçilen 6. sınıf düzeyindeki metinlerde toplam olarak 742 adet kök hâlinde kelime bulunmaktadır. Kök hâlindeki kelime sayısının toplam kelime sayısı içindeki oranı %41.22 olarak belirlenmiştir.

Metinlerde 144 adet bir tane yapım eki almış kelime bulunmaktadır. Bir tane yapım eki almış kelime sayısının toplam kelime sayısı içindeki oranı %8 olarak belirlenmiştir.

Metinlerde 389 adet bir tane çekim eki almış kelime bulunmaktadır. Bir tane çekim eki almış kelime sayısının toplam kelime sayısı içindeki oranı %21.61 olarak belirlenmiştir.

Metinlerde 25 adet birden fazla yapım eki almış kelime bulunmaktadır. Birden fazla yapım eki almış kelime sayısının toplam kelime sayısı içindeki oranı %1.38 olarak belirlenmiştir.

Metinlerde 304 adet birden fazla çekim eki almış kelime bulunmaktadır. Birden fazla çekim eki almış kelime sayısının toplam kelime sayısı içindeki oranı %16.88 olarak belirlenmiştir.

Metinlerde 196 adet hem yapım hem çekim eki almış kelime bulunmaktadır. Hem yapım hem çekim eki almış kelime sayısının toplam kelime sayısı içindeki oranı %10.88 olarak belirlenmiştir.

Metinlerde 50 adet basit cümle bulunmaktadır. Basit cümlelerin sayısının toplam cümle sayısı içindeki oranı %27.77 olarak belirlenmiştir.

Metinlerde 89 adet birleşik cümle bulunmaktadır. Birleşik cümlelerin sayısının toplam cümle sayısı içindeki oranı %49.44 olarak belirlenmiştir.

Metinlerde 41 adet sıralı ve bağlı cümle bulunmaktadır. Sıralı ve bağlı cümlelerin sayısının toplam cümle sayısı içindeki oranı %22.77 olarak belirlenmiştir.

Tablo 9. 7. Sınıf Düzeyindeki Metinlerin Okunabilirlik Değerleri ile Kelime-Cümle Yapıları

Metin Adı	Kelime Uzunluğu	Cümle Uzunluğu	Okunabilirlik Sayısı	Okunabilirlik Düzeyi	Kök Halindeki Kelimeler	Bir tane Yapım Eki Almış Kelimeler	Bir Tane Çekim Eki Almış Kelimeler	Birden Fazla Yapım Eki Almış Kelimeler	Birden Fazla Çekim Eki Almış Kelimeler	Hem Yapım, Hem Çekim Eki Almış Kelimeler	Basit Cümleler	Birleşik Cümleler	Sıralı ve Bağlı Cümleler
TATLI DİL	2.31	10	79.92	KOLAY	116	33	55	4	45	47	7	14	9
ATATÜRK VE TÜRK TİYATROSU	2.59	18.83	45.62	ZOR	137	24	53	9	34	43	9	13	8
HAYATA AÇILAN KAPILAR	3.04	13.22	42.19	ZOR	84	31	57	24	49	55	4	21	5
MEHMET AKİF ERSOY	2.69	10.17	64.21	ORTA	129	28	64	7	33	39	8	16	6
SON KUŞLAR	2.70	8.97	66.94	ORTA	115	23	63	9	62	28	16	5	9
ANADOLU'DA KONUKSEVERLİK GELENEKSELDİR	3.06	9.40	51.36	ORTA	90	33	59	8	44	66	6	11	13

Tablo 9'da ortalama kelime uzunluğu bakımından en yüksek değere sahip metin Anadolu'da Konukseverlik Gelenekseldir başlıklı metindir. Ortalama kelime uzunluğu bakımından en düşük değere sahip metin ise Tatlı Dil başlıklı metindir. Temalar ilerledikçe metinlerdeki ortalama kelime uzunluğuunda düzenli bir artış görülmemektedir.

Ortalama cümle uzunluğu bakımından en yüksek değere sahip metin Atatürk ve Türk Tiyatrosu başlıklı metindir. Ortalama cümle uzunluğu bakımından en düşük değere sahip metin ise Son Kuşlar başlıklı metindir. Temalar ilerledikçe metinlerdeki ortalama cümle uzunluğuunda düzenli bir artış görülmemektedir.

Okunabilirlik düzeyleri bakımından 1 metin kolay, 3 metin orta ve 2 metin zor okunabilir düzeyde bulunmuştur. Metinlerin okunabilirlik düzeyleri temalar arasında kolaydan zora doğru düzenli bir sıra izlememektedir.

Araştırmaya rneklem seçilen 7. sınıf düzeyindeki metinlerde toplam olarak 671 adet kök hâlinde kelime bulunmaktadır. Kök hâlindeki kelime sayısının toplam kelime sayısı içindeki oranı %37.27 olarak belirlenmiştir.

Metinlerde 172 adet bir tane yapım eki almış kelime bulunmaktadır. Bir tane yapım eki almış kelime sayısının toplam kelime sayısı içindeki oranı %9.55 olarak belirlenmiştir.

Metinlerde 351 adet bir tane çekim eki almış kelime bulunmaktadır. Bir tane çekim eki almış kelime sayısının toplam kelime sayısı içindeki oranı %19.5 olarak belirlenmiştir.

Metinlerde 61 adet birden fazla yapım eki almış kelime bulunmaktadır. Birden fazla yapım eki almış kelime sayısının toplam kelime sayısı içindeki oranı %3.38 olarak belirlenmiştir.

Metinlerde 267 adet birden fazla çekim eki almış kelime bulunmaktadır. Birden fazla çekim eki almış kelime sayısının toplam kelime sayısı içindeki oranı %14.83 olarak belirlenmiştir.

Metinlerde 278 adet hem yapım hem çekim eki almış kelime bulunmaktadır. Hem yapım hem çekim eki almış kelime sayısının toplam kelime sayısı içindeki oranı %15.44 olarak belirlenmiştir.

Metinlerde 50 adet basit cümle bulunmaktadır. Basit cümlelerin sayısının toplam cümle sayısı içindeki oranı %27.77 olarak belirlenmiştir.

Metinlerde 80 adet birleşik cümle bulunmaktadır. Birleşik cümlelerin sayısının toplam cümle sayısı içindeki oranı %44.44 olarak belirlenmiştir.

Metinlerde 50 adet sıralı ve bağlı cümle bulunmaktadır. Sıralı ve bağlı cümlelerin sayısının toplam cümle sayısı içindeki oranı %27.77 olarak belirlenmiştir.

Tablo 10. 8. Sınıf Düzeyindeki Metinlerin Okunabilirlik Değerleri ile Kelime-Cümle Yapıları

Metin Adı	Kelime Uzunluğu	Cümle Uzunluğu	Okunabilirlik Sayısı	Okunabilirlik Düzeyi	Kök Halindeki Kelimeler	Bir tane Yapım Eki Almış Kelimeler	Bir Tane Çekim Eki Almış Kelimeler	Birden Fazla Yapım Eki Almış Kelimeler	Birden Fazla Çekim Eki Almış Kelimeler	Hem Yapım, Hem Çekim Eki Almış Kelimeler	Basit Cümleler	Birleşik Cümleler	Sıralı ve Bağlı Cümleler
ESKİ ANKARA EVLERİ	2.69	11.46	60.84	ORTA	111	35	46	15	44	49	5	21	4
ATATÜRK'TEN ANILAR	2.59	14.45	57.06	ORTA	121	25	66	3	54	31	6	19	5
İHTİYAR ÇİLİNGİR	2.43	8.03	80.24	KOLAY	125	19	84	7	37	28	12	13	5
AŞINASIZ	2.80	13.49	51.13	ORTA	87	30	83	9	53	38	8	15	7
ANADOLU'NUN BAHTI AÇIK KARA TRENI	2.82	8.45	63.48	ORTA	130	18	65	5	50	32	9	7	14
İKİ İYİ İNSAN	3.05	9.01	52.78	ORTA	112	29	66	9	38	46	4	16	10

Tablo 10'da ortalama kelime uzunluğu bakımından en yüksek değere sahip metin İki İyi İnsan başlıklı metindir. Ortalama kelime uzunluğu bakımından en düşük değere sahip metin ise İhtiyar Çilingir başlıklı metindir. Temalar ilerledikçe metinlerdeki ortalama kelime uzunluğunda düzenli bir artış görülmemektedir.

Ortalama cümle uzunluğu bakımından en yüksek değere sahip metin Atatürk'ten Anılar başlıklı metindir. Ortalama cümle uzunluğu bakımından en düşük değere sahip metin ise İhtiyar Çilingir başlıklı metindir. Temalar ilerledikçe metinlerdeki ortalama cümle uzunluğunda düzenli bir artış görülmemektedir.

Okunabilirlik düzeyleri bakımından 1 metin kolay, 5 metin ise orta güçlükte okunabilir düzeyde bulunmuştur. Metinlerin okunabilirlik düzeyleri temalar arasında kolaydan zora doğru düzenli bir sıra izlememektedir.

Araştırmaya örneklem seçilen 8. sınıf düzeyindeki metinlerde toplam olarak 686 adet kök hâlinde kelime bulunmaktadır. Kök hâlindeki kelime sayısının toplam kelime sayısı içindeki oranı %38.11 olarak belirlenmiştir.

Metinlerde 156 adet bir tane yapım eki almış kelime bulunmaktadır. Bir tane yapım eki almış kelime sayısının toplam kelime sayısı içindeki oranı %8.66 olarak belirlenmiştir.

Metinlerde 410 adet bir tane çekim eki almış kelime bulunmaktadır. Bir tane çekim eki almış kelime sayısının toplam kelime sayısı içindeki oranı %22.77 olarak belirlenmiştir.

Metinlerde 48 adet birden fazla yapım eki almış kelime bulunmaktadır. Birden fazla yapım eki almış kelime sayısının toplam kelime sayısı içindeki oranı %2.66 olarak belirlenmiştir.

Metinlerde 276 adet birden fazla çekim eki almış kelime bulunmaktadır. Birden fazla çekim eki almış kelime sayısının toplam kelime sayısı içindeki oranı %15.33 olarak belirlenmiştir.

Metinlerde 224 adet hem yapım hem çekim eki almış kelime bulunmaktadır. Hem yapım hem çekim eki almış kelime sayısının toplam kelime sayısı içindeki oranı %12.44 olarak belirlenmiştir.

Metinlerde 44 adet basit cümle bulunmaktadır. Basit cümlelerin sayısının toplam cümle sayısı içindeki oranı %24.44 olarak belirlenmiştir.

Metinlerde 91 adet birleşik cümle bulunmaktadır. Birleşik cümlelerin sayısının toplam cümle sayısı içindeki oranı %50.5 olarak belirlenmiştir.

Metinlerde 45 adet sıralı ve bağlı cümle bulunmaktadır. Sıralı ve bağlı cümlelerin sayısının toplam cümle sayısı içindeki oranı %25 olarak belirlenmiştir.

4.2. Okunabilirlik Düzeyleri ve Kelime-Cümle Yapıları ile Sınıf Düzeyleri Arasındaki İlişkilere Yönelik Bulgular ve Tartışma

Bu bölümde, Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik düzeyleri ve metinlerdeki kelime-cümle yapıları ile sınıf düzeyleri arasındaki ilişkilere yer verilmiştir.

4.2.1. Okunabilirlik Düzeyleri ile Sınıf Düzeyleri Arasındaki İlişkilere Yönelik Bulgular ve Tartışma

Bu bölümde Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirliklerine ilişkin Ateşman'ın Türkçeye uyarladığı formül ile elde edilen bulgular gösterilmiştir. Ayrıca ilgili metinlerin kelime ve cümle uzunlukları ortalamaları ile okunabilirlik düzeylerinin sınıf düzeyi değişkenine göre analizi sonucunda elde edilen bulgular Tablo 11, 12, 13 ve 14'te verilmiştir. Her tablonun altında da bulgularla ilgili yorumlara yer verilmiştir.

Tablo 11. Metinlerin Kelime-Cümle Uzunlukları ve Okunabilirlik Sayılarının Aritmetik Ortalamaları ile Okunabilirlik Düzeyleri

Sınıf Düzeyi	Kelime Uzunluğu	Cümle Uzunluğu	Okunabilirlik Sayısı	Okunabilirlik Düzeyi
	\bar{X}	\bar{X}	\bar{X}	
5	2.68	8.69	68.47	ORTA
6	2.56	10.20	69.41	ORTA
7	2.73	11.76	58.37	ORTA
8	2.73	10.81	60.92	ORTA

Tablo incelendiği zaman 5. sınıf düzeyindeki metinlerin $\bar{X} = 2.68$, 6. sınıf düzeyindeki metinlerin $\bar{X} = 2.56$, 7. sınıf düzeyindeki metinlerin $\bar{X} = 2.73$ ve 8. sınıf düzeyindeki metinlerin $\bar{X} = 2.73$ ortalama kelime uzunluğuna sahip olduğu görülmektedir. En yüksek kelime uzunluğu ortalamasına 7. ve 8. sınıf düzeyindeki metinler sahipken en düşük kelime uzunluğu ortalamasına 6. sınıf düzeyindeki metinler sahiptir.

Cümle uzunluğu açısından ise 5. sınıfların $\bar{X} = 8.69$, 6. sınıfların $\bar{X} = 10.20$, 7. sınıfların $\bar{X} = 11.76$ ve 8. sınıfların $\bar{X} = 10.81$ ortalama cümle uzunluğuna sahip olduğu görülmektedir. En yüksek cümle uzunluğu ortalamasına 7. sınıf düzeyindeki metinler sahipken en düşük cümle uzunluğu ortalamasına 5. sınıf düzeyindeki metinler sahiptir. Aytaş (2001), 12-15 yaş grubunda yer alan öğrencilere yönelik hazırlanacak olan Türkçe ders kitaplarındaki cümle uzunluklarının ortalama olarak 7-10 kelime arasında oluşması gerektiğini belirtmektedir. Bu anlamda ortaokul Türkçe ders kitaplarından sadece 5. sınıf düzeyindeki

ders kitabının bu şartı yerine getirdiği görülmektedir. 7. sınıf düzeyinde ise cümle başına yaklaşık olarak iki kelime daha uzun bir ortalama görülmektedir.

Metinler, 5. sınıf düzeyinde $\bar{X} = 68.47$, 6. sınıf düzeyinde $\bar{X} = 69.41$, 7. sınıf düzeyinde $\bar{X} = 58.37$ ve 8. sınıf düzeyinde $\bar{X} = 60.92$ ortalama okunabilirlik sayısına sahiptirler. Ortalama olarak elde edilen bu puanlara göre dört sınıf düzeyinde de metinlerin okunabilirlik düzeyleri orta güçlüktedir.

Temizkan (2003), ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin yazılı anlatımlarını dil gelişimi bakımından incelediği çalışmasında, bir cümlede ortalama olarak 6. sınıf öğrencilerinin 7.31, 7. sınıf öğrencilerinin 7.11 ve 8. sınıf öğrencilerinin ise 7.74 kelime kullandığını tespit etmiştir. Araştırmada, ders kitaplarından elde edilen 6. sınıflarda $\bar{X} = 10.20$, 7. sınıflarda $\bar{X} = 11.76$ ve 8. sınıflarda $\bar{X} = 10.81$ cümle başına kelime ortalaması ise her sınıf düzeyinde öğrencilerin yazılı anlatımlarında ulaştıkları kelime ortalamalarından yüksektir.

Zorbaz (2007), ilköğretim ikinci kademe (6, 7, 8) Türkçe ders kitaplarında yer alan masalların ortalama kelime uzunluklarının alt sınıflardan üst sınıflara doğru ilerledikçe düzenli bir artış gösterdiğini, buna karşılık cümle uzunluklarının ortalama olarak azalma gösterdiğini tespit etmiştir. Sadece 5. sınıftan 6. sınıfa geçerken ortalama 6 kelime olan cümle uzunluğu 9 kelimeye çıkmıştır. Masalların ortalama okunabilirlik düzeylerinin ise kolay (ortalama 78 okunabilirlik sayısı) olduğu görülmüştür. Araştırmada elde edilen bulgulara göreyse kelime uzunlukları veya cümle uzunlukları sınıf düzeylerine göre ortalama olarak düzenli bir artış veya azalma göstermemektedir.

Okur ve Arı (2013), beş farklı yayınevine ait 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik düzeylerini Ateşman'ın Türkçeye uyarladığı formüle göre incelemiştir. Bu metinlerde güçlük düzeylerine ait birikmenin en fazla orta düzeyde olduğu görülmüştür. Bu araştırmada üzerinde çalışılan 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik düzeylerine göre sınıflandırılması sonucunda 9 tanesinin kolay, 12 tanesinin orta ve 4 tanesinin zor düzeyde olduğu görülmüştür. Bu sonuçlar da Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin güçlük düzeylerinin orta düzeyde biriktiği sonucuyla örtüşmektedir.

Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin kelime uzunluklarının sınıf düzeylerine göre anlamlı şekilde farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular ve yorumlar Tablo 12'de verilmiştir.

Tablo 12. Metinlerdeki Kelime Uzunluklarının Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	.119	3	0.40	.806	.505
Gruplar İçi	1.036	21	0.49		
Genel	1.155	24			

p<.05

Kelime uzunluklarının ortalamaları 5. sınıf düzeyindeki metinlerde $\bar{X} = 2.68$, 6. sınıf düzeyindeki metinlerde $\bar{X} = 2.56$, 7. sınıf düzeyindeki metinlerde $\bar{X} = 2.73$ ve 8. sınıf düzeyindeki metinlerde ise $\bar{X} = 2.73$ olarak bulunmuştur. Bu ortalamalara bakarak 6. sınıfların en düşük, 7. ve 8. sınıfların ise her ikisinin beraber en yüksek kelime uzunluğu ortalamalarına sahip olduğu görülmektedir.

Araştırmaya konu olan metinlerin kelime uzunlukları sınıf düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır ($F = .806$, $p > .05$). Bu durumda, ilerleyen yıllarla beraber öğrencilerin dil gelişimlerini destekleyecek şekilde artması beklenen kelime uzunluklarına ortaokul Türkçe ders kitaplarında rastlanmadığı söylenebilir.

Benzer bulgulara farklı çalışmalarda da rastlanmaktadır (Erdem, 2011; Okur ve Arı, 2013). Erdem (2011); 9, 10, 11 ve 12. sınıf Dil ve Anlatım dersi ders kitaplarını kelime-cümle uzunlukları ve okunabilirlik düzeyleri açısından incelediği çalışmada, 9. sınıf Dil ve Anlatım dersi ders kitabının kelime uzunluğunu $\bar{X} = 2.63$, 10. sınıf Dil ve Anlatım dersi ders kitabının kelime uzunluğunu $\bar{X} = 2.68$, 11. sınıf Dil ve Anlatım dersi ders kitabının kelime uzunluğunu $\bar{X} = 2.74$ ve 12. sınıf Dil ve Anlatım dersi ders kitabının kelime uzunluğunu $\bar{X} = 2.65$ olarak bulmuştur.

Okur ve Arı (2013), beş farklı yayınevine ait Türkçe ders kitaplarının okunabilirlik düzeylerini inceledikleri çalışmalarında, ilköğretim 6. sınıflar için kelime uzunluğu ortalamasını $\bar{X} = 2.67$, 7. sınıflar için $\bar{X} = 2.78$ ve 8. sınıflar için $\bar{X} = 2.58$ olarak bulmuşlardır.

Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin cümle uzunluklarının sınıf düzeylerine göre anlamlı şekilde farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular ve yorumlar Tablo 13'te verilmiştir.

Tablo 13. Metinlerdeki Cümle Uzunluklarının Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	32.669	3	10.890	.986	.419
Gruplar İçi	232.050	21	11.050		
Genel	264.719	24			

p<.05

Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin cümle uzunluğu ortalamaları 5. sınıf düzeyindeki metinlerde $\bar{X} = 8.69$, 6. sınıf düzeyindeki metinlerde $\bar{X} = 10.20$, 7. sınıf düzeyindeki metinlerde $\bar{X} = 11.76$ ve 8. sınıf düzeyindeki metinlerde $\bar{X} = 10.81$ olarak bulunmuştur. En yüksek cümle uzunluğu ortalaması 7. sınıf düzeyindeki metinlerde, en kısa cümle uzunluğu ortalaması ise 5. sınıf düzeyindeki metinlerde görülmüştür. Araştırmaya konu olan metinlerin cümle uzunlukları sınıf düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır ($F = .986$, $p > .05$).

Bu sonuçla cümle uzunlukları açısından metinlerin öğrencilerin dil gelişimlerini destekleyecek şekilde alt sınıflardan üst sınıflara doğru bir artış göstermediğini söylemek mümkündür.

Cümle uzunluğu ortalamalarının sınıf düzeylerine göre farklılaşmadığı ders kitaplarıyla ilgili benzer çalışmalarda da görülmüştür. Erdem (2011), 9. sınıf Dil ve Anlatım dersi ders kitabının cümle uzunluğunu $\bar{X} = 9.08$, 10. sınıf Dil ve Anlatım dersi ders kitabının cümle uzunluğunu $\bar{X} = 8.31$, 11. sınıf Dil ve Anlatım dersi ders kitabının cümle uzunluğunu $\bar{X} = 9.44$ ve 12. sınıf Dil ve Anlatım dersi ders kitabının cümle uzunluğunu $\bar{X} = 10.50$ olarak bulmuştur.

Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin Ateşman'ın uyarladığı formülden hareketle elde edilen okunabilirlik düzeylerinin sınıflara göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular ve yorumlar Tablo 14'te verilmiştir.

Tablo 14. Metinlerin Okunabilirlik Düzeylerinin Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	1.405	3	.468	.928	.445
Gruplar İçi	10.595	21	.505		
Genel	12.000	24			

p<.05

Metinlerin sahip olduğu ortalama okunabilirlik sayıları 5. sınıflarda $\bar{X} = 68.47$, 6. sınıflarda $\bar{X} = 69.41$, 7. sınıflarda $\bar{X} = 58.37$, 8. sınıflarda ise $\bar{X} = 60.92$ 'dir. Elde edilen ortalamalara göre bütün sınıf düzeylerinde metinlerin okunma güçlüğü orta düzeydedir.

Araştırmaya konu olan metinlerin okunabilirlik düzeyleri ile sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir ($F = .928$, $p > .05$). Literatürdeki araştırmalara bakınca benzer şekilde ders kitaplarının okunabilirlik düzeylerinin sınıf düzeylerine göre farklılaşmadıkları görülmektedir. Erdem (2011), 9. sınıf Dil ve Anlatım dersi ders kitaplarının kolay, 10, 11 ve 12. sınıf Dil ve Anlatım dersi ders kitaplarının ise orta güçlükte metinlere sahip olduğunu belirlemiştir.

Okur ve Arı (2013) ise beş farklı yayınevine ait Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin Ateşman'ın Türkçeye uyarladığı formüle göre belirlenen okunabilirlik düzeylerinin sadece zor kabul edilen metinlerde 6. sınıftan 8. sınıfa doğru ortalama olarak bir artış gösterdiğini belirlemiştir. Diğer okunabilirlik düzeyleri ile sınıf düzeyleri arasında böyle bir ilişki mevcut değildir.

Elde edilen bulgularda, okunabilirlik düzeylerinin alt sınıflardan üst sınıflara doğru güçleşmediği, hatta bütün sınıf düzeylerinin aynı güçlük düzeyinde olduğu görülmektedir. Bu durumda da ilerleyen senelerle beraber öğrencilerin dil gelişimlerinin olumsuz etkilenebileceği, onların gelişimlerine karşılık vermeyen, dil gelişimlerine hitap etmeyen aynı güçlük düzeyindeki metinlerle karşı karşıya kaldıkları düşünülebilir. Ders kitaplarını eğitim sistemi içinde öğrencilerin en yoğun etkileşimde buldukları öğretim materyallerinden birisi olarak kabul edersek bu durumun öğrencilerin aleyhine olduğu söylemek mümkündür.

4.2.2. Kelime Yapıları ile Sınıf Düzeyleri Arasındaki İlişkilere Yönelik Bulgular ve Tartışma

Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin içerdiği farklı kelime yapılarına ait ortalamalar ile kelime yapılarının sınıf düzeyleriyle olan ilişkilerine dair bulgular Tablo 15, 16, 17, 18, 19, 20 ve 21'de verilmiştir.

Tablo 15. Sınıf Düzeylerine Göre Kelime Yapılarının Aritmetik Ortalamaları

Sınıf Düzeyi	Kök Hâlindeki Kelimeler	Bir Yapım Eki Almış Kelimeler	Bir Çekim Eki Almış Kelimeler	Birden Fazla Yapım Eki Almış Kelimeler	Birden Fazla Çekim Eki Almış Kelimeler	Hem Yapım Hem Çekim Eki Almış Kelimeler
	\bar{X}	\bar{X}	\bar{X}	\bar{X}	\bar{X}	\bar{X}
5	113.29	25	63.86	9.71	44.71	43.43
6	123.67	24	64.83	4.17	50.67	32.67
7	111.83	28.67	58.5	10.17	44.50	46.33
8	114.33	26	68.33	8	46	37.33

Kök hâlinde kullanılan kelimelerin ortalamasına bakıldığı zaman en yüksek ortalamanın 6. sınıflarda, en düşük ortalamanın ise 7. sınıflarda olduğu görülmektedir.

Bir yapım eki almış kelimelerin ortalamalarına bakıldığında en yüksek ortalamanın 7. sınıflarda, en düşük ortalamanın ise 6. sınıflarda olduğu görülmektedir.

Bir çekim eki almış kelimelerin ortalamalarına bakıldığında en yüksek ortalamanın 8. sınıflarda, en düşük ortalamanın ise 7. sınıflarda olduğu görülmektedir.

Birden fazla yapım eki almış kelimelerin ortalamalarına bakıldığında en yüksek ortalamanın 7. sınıflarda, en düşük ortalamanın ise 6. sınıflarda olduğu görülmektedir.

Birden fazla çekim eki almış kelimelerin ortalamalarına bakıldığında en yüksek ortalamanın 6. sınıflarda, en düşük ortalamanın ise 7. sınıflarda olduğu görülmektedir.

Hem yapım hem de çekim eki almış kelimelerin ortalamalarına bakıldığında en yüksek ortalamanın 7. sınıflarda, en düşük ortalamanın ise 6. sınıflarda olduğu görülmektedir.

Karadağ ve Kurudayıoğlu (2010), Türkçedeki kelime türetme özelliğinin ilköğretim öğrencilerinin yazılı anlatımlarına yansımalarını incelediği çalışmalarında ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin 84 türemiş kelime, 6. sınıf öğrencilerinin 88 türemiş kelime, 7. sınıf öğrencilerinin 86 türemiş kelime ve 8. sınıf öğrencilerinin 104 türemiş kelime kullandığını tespit etmiştir. Görüldüğü üzere 5, 6 ve 7. sınıf düzeyindeki öğrencilerin kullandıkları türemiş kelime sayısı arasında büyük bir fark olmamakla beraber 8. sınıfta diğer sınıf düzeylerinin üstünde bir artış gözlenmiştir.

Tablo incelendiği zaman farklı kelime yapılarına ait aritmetik ortalamaların alt sınıflardan üst sınıflara doğru düzenli olarak herhangi bir artma veya azalma göstermediği görülmektedir. Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerdeki türemiş kelimelerin (bir yapım eki alan, birden fazla yapım eki alan, hem yapım hem çekim eki alan kelimeler) sınıf düzeylerine göre ortalamalarında Karadağ ve Kurudayıoğlu'nun (2010) bulguladığı şekilde 8. sınıflar lehine benzer bir artış görülmemektedir.

Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerdeki kök hâlinde bulunan kelime sayılarının sınıf düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular ve yorumlar Tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 16. Kök Hâlindeki Kelime Sayılarının Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	522.511	3	174.170	.747	.536
Gruplar İçi	4896.929	21	233.187		
Genel	5419.440	24			

p<.05

Aritmetik ortalamalara bakıldığında 5. sınıf düzeyinde yer alan metinlerin $\bar{X} = 113.29$, 6. sınıf düzeyinde yer alan metinlerin $\bar{X} = 123.67$, 7. sınıf düzeyinde yer alan metinlerin $\bar{X} = 111.83$ ve 8. sınıf düzeyinde yer alan metinlerin ise $\bar{X} = 114.33$ ortalama kök hâlinde kelime içerdiği görülmüştür. Ortalama olarak kök halindeki kelimelerin sayıları alt sınıflardan üst sınıflara doğru düzenli bir artış veya azalma göstermemektedir.

Tablo incelendiğinde ise kök hâlinde bulunan kelimelerin sayısının sınıf düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir ($F = .747$; $p > .05$). Buna göre farklı sınıf düzeylerindeki metinlerin kök hâlinde kullanılan kelimelerin sayısından istatistiksel olarak etkilenmediği söylenebilir.

Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerdeki bir yapım eki alan kelime sayılarının sınıf düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular ve yorumlar Tablo 17'de verilmiştir.

Tablo 17. Bir Yapım Eki Alan Kelime Sayılarının Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	75.307	3	24.436	.429	.734
Gruplar İçi	1195.333	21	56.921		
Genel	1268.640	24			

p<.05

Metinlerin sahip olduğu bir yapım eki almış kelime sayısı ortalamasının 5. sınıf düzeyinde $\bar{X} = 25$, 6. sınıf düzeyinde $\bar{X} = 24$, 7. sınıf düzeyinde $\bar{X} = 28.67$ ve 8. sınıf düzeyinde $\bar{X} = 26$ olduğu görülmüştür. Ortalama olarak bir yapım eki almış kelime sayıları alt sınıflardan üst sınıflara doğru düzenli bir artış veya azalma göstermemektedir

Tablo 17'de bir yapım eki alan kelimelerin sayısının sınıf düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir (F= .429; p>.05). Buna göre farklı sınıf düzeylerindeki metinlerin bir yapım eki alan kelimelerin sayısından istatistiksel olarak etkilenmediği söylenebilir.

Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerdeki bir çekim eki alan kelime sayılarının sınıf düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular ve yorumlar Tablo 18'de verilmiştir.

Tablo 18. Bir Çekim Eki Alan Kelime Sayılarının Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	298.116	3	99.372	.873	.471
Gruplar İçi	2390.524	21	113.934		
Genel	2688.640	24			

p<.05

Metinlerin sahip olduğu bir çekim eki almış kelime sayısı ortalamasının 5. sınıf düzeyinde $\bar{X} = 63.86$, 6. sınıf düzeyinde $\bar{X} = 64.83$, 7. sınıf düzeyinde $\bar{X} = 58.50$ ve 8.

sınıf düzeyinde $\bar{X} = 68.33$ olduğu görülmüştür. Ortalama olarak bir çekim eki almış kelime sayıları alt sınıflardan üst sınıflara doğru düzenli bir artış veya azalma göstermemektedir.

Tablo incelendiğinde bir çekim eki alan kelimelerin sayısının sınıf düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir ($F = .873$; $p > .05$). Buna göre, farklı sınıf düzeylerindeki metinlerin bir çekim eki alan kelimelerin sayısından istatistiksel olarak etkilenmediği söylenebilir.

Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerdeki birden fazla yapım eki alan kelime sayılarının sınıf düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular ve yorumlar Tablo 19'da verilmiştir.

Tablo 19. Birden Fazla Yapım Eki Alan Kelime Sayılarının Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	136.745	3	45.582	2.067	.135
Gruplar İçi	463.095	21	22.052		
Genel	599.840	24			

$p < .05$

Metinlerin sahip olduğu birden fazla yapım eki almış kelime sayısı ortalamasının 5. sınıf düzeyinde $\bar{X} = 9.71$, 6. sınıf düzeyinde $\bar{X} = 4.17$, 7. sınıf düzeyinde $\bar{X} = 10.17$ ve 8. sınıf düzeyinde $\bar{X} = 8$ olduğu görülmüştür. Ortalama olarak birden fazla yapım eki almış kelime sayıları, alt sınıflardan üst sınıflara doğru düzenli bir artış veya azalma göstermemektedir.

Tablo 19'da birden fazla yapım eki alan kelimelerin sayısının sınıf düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir ($F = 2.067$; $p > .05$). Buna göre farklı sınıf düzeylerindeki metinlerin birden fazla yapım eki alan kelimelerin sayısından istatistiksel olarak etkilenmediği söylenebilir.

Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerdeki birden fazla çekim eki alan kelime sayılarının sınıf düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular ve yorumlar Tablo 20'de verilmiştir.

Tablo 20. Birden Fazla Çekim Eki Alan Kelime Sayılarının Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	151.738	3	50.579	.601	.622
Gruplar İçi	1768.262	21	84.203		
Genel	1920.000	24			

p<.05

Metinlerin sahip olduğu birden fazla çekim eki almış kelime sayısı ortalamasının 5. sınıf düzeyinde $\bar{X} = 44.71$, 6. sınıf düzeyinde $\bar{X} = 50.67$, 7. sınıf düzeyinde $\bar{X} = 44.50$ ve 8. sınıf düzeyinde $\bar{X} = 46$ olduğu görülmüştür. Ortalama olarak birden fazla çekim eki almış kelime sayıları alt sınıflardan üst sınıflara doğru bir artış veya azalma göstermemektedir.

Tablo incelendiğinde birden fazla çekim eki alan kelimelerin sayısının sınıf düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir ($F = .601$; $p > .05$). Buna göre farklı sınıf düzeylerindeki metinlerin birden fazla çekim eki alan kelimelerin sayısından istatistiksel olarak etkilenmediği söylenebilir.

Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerdeki hem yapım hem çekim eki alan kelime sayılarının sınıf düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular yorumlar Tablo 21’de verilmiştir.

Tablo 21. Hem Yapım Hem Çekim Eki Alan Kelime Sayılarının Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	688.126	3	229.375	2.618	.078
Gruplar İçi	1839.714	21	87.605		
Genel	2527.840	24			

p<.05

Metinlerin ortalama sahip olduğu hem yapım hem çekim eki almış kelime sayısının 5. sınıf düzeyinde $\bar{X} = 43.43$, 6. sınıf düzeyinde $\bar{X} = 32.67$, 7. sınıf düzeyinde $\bar{X} = 46.33$ ve 8. sınıf düzeyinde $\bar{X} = 37.33$ olduğu görülmüştür. Ortalama olarak hem yapım hem çekim eki almış kelime sayıları alt sınıflardan üst sınıflara doğru bir artış veya azalma göstermemektedir.

Tablo incelendiğinde hem yapım hem çekim eki alan kelimelerin sayısının sınıf düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir ($F= 2.618$; $p>.05$). Buna göre farklı sınıf düzeylerindeki metinlerin hem yapım hem çekim eki alan kelimelerin sayısından istatistiksel olarak etkilenmediği söylenebilir.

Basit (kök hâlinde, bir çekim eki almış, birden fazla çekim eki almış kelimeler) ve türemiş (bir yapım eki almış, birden fazla yapım eki almış, hem yapım hem çekim eki almış kelimeler) kelimelerin sınıf düzeylerine göre aritmetik ortalamaları Tablo 22'de verilmiştir.

Tablo 22. Sınıf Düzeylerine Göre Basit ve Türemiş Kelime Sayılarının Aritmetik Ortalamaları

Sınıf Düzeyi	Basit Kelimeler	Türemiş Kelimeler
	\bar{X}	\bar{X}
5	221,86	78.14
6	239.17	60.83
7	214.83	85.17
8	228.67	71.33

Basit ve türemiş kelimelerin aritmetik ortalamalarına bakıldığında basit kelimeler için en yüksek ortalamanın 6. sınıflarda, en düşük ortalamanın ise 7. sınıflarda olduğu görülmektedir.

Türemiş kelimeler içinse en yüksek ortalama 7. sınıflarda en düşük ortalama ise 6. sınıflardadır. Gerek basit gerekse türemiş kelime sayıları ortalama olarak alt sınıflardan üst sınıflara doğru düzenli bir artış veya azalma göstermemektedir.

Basit kelime sayılarının (kök hâlinde, bir çekim eki almış, birden fazla çekim eki almış kelimeler) sınıf düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular ve yorumlar Tablo 23'te verilmiştir.

Tablo 23. Basit Kelime Sayılarının Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	1951.103	3	650.368	2.498	.088
Gruplar İçi	5467.857	21	260.374		
Genel	7418.960	24			

p<.05

Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin sahip oldukları basit kelime sayılarının (kök hâlindeki kelimeler, bir çekim eki almış kelimeler, birden fazla çekim eki almış kelimeler) sınıf düzeylerine göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı görülmektedir (F= 2.498, p> 0.05).

Türemiş kelime sayılarının okunabilirlik düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular ve yorumlar Tablo 24'te verilmiştir.

Tablo 24. Türemiş Kelime Sayılarının Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	1951.103	3	650.368	2.498	.088
Gruplar İçi	5467.857	21	260.374		
Genel	7418.960	24			

p<.05

Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin sahip oldukları türemiş kelime sayılarının (bir yapım eki almış kelimeler, birden fazla yapım eki almış kelimeler, hem yapım hem de çekim eki almış kelimeler) sınıf düzeylerine göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı görülmektedir (F= 2.498, p> 0.05).

4.2.3. Cümle Yapıları ile Sınıf Düzeyleri Arasındaki İlişkilere Yönelik Bulgular ve Tartışma

Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin içerdiği farklı cümle yapılarına ait ortalamalar ile cümle yapılarının sınıf düzeyleriyle olan ilişkilerine dair bulgular ve yorumlar Tablo 25, 26, 27 ve 28'de verilmiştir.

Tablo 25. Sınıf Düzeylerine Göre Farklı Cümle Yapılarının Aritmetik Ortalamaları

Sınıf Düzeyi	Basit Cümle	Birleşik Cümle	Sıralı ve Bağlı Cümle
	\bar{X}	\bar{X}	\bar{X}
5	11.29	16	2.71
6	8.33	14.83	6.83
7	8.33	13.33	8.33
8	7.33	15.17	7.50

Basit cümle içeren metinlerin ortalamalarına bakıldığında en yüksek ortalamaya 5. sınıf düzeyindeki metinlerin, en düşük ortalamaya ise 8. sınıf düzeyindeki metinlerin sahip olduğu görülmektedir.

Birleşik cümle içeren metinlerin ortalamalarına bakıldığında en yüksek ortalamaya 5. sınıf düzeyindeki metinlerin, en düşük ortalamaya ise 7. sınıf düzeyindeki metinlerin sahip olduğu görülmektedir.

Sıralı ve bağlı cümle içeren metinlerin ortalamalarına bakıldığında en yüksek ortalamaya 7. sınıf düzeyindeki metinlerin, en düşük ortalamaya ise 5. sınıf düzeyindeki metinlerin sahip olduğu görülmektedir.

Tablo incelendiğinde basit cümlelerin aritmetik ortalamalarının alt sınıflardan üst sınıflara doğru azalma eğilimi gösterdiği görülmektedir. Bunun yanında 6. ve 7. sınıf düzeyindeki metinlerin basit cümle ortalamaları eşit çıkmıştır.

Birleşik cümleler ile sıralı ve bağlı cümlelerde ise sınıflar arasında ortalama olarak düzenli bir artış veya azalma görülmemektedir.

Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerdeki basit cümle sayılarının sınıf düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular ve yorumlar Tablo 26'da verilmiştir.

Tablo 26. Basit Cümle Sayılarının Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	58.411	3	19.470	.832	.491
Gruplar İçi	491.429	21	23.401		
Genel	549.840	24			

p<.05

Metinlerin sahip olduğu ortalama basit cümle sayısının 5. sınıf düzeyinde $\bar{X} = 11.29$, 6. sınıf düzeyinde $\bar{X} = 8.33$, 7. sınıf düzeyinde $\bar{X} = 8.33$ ve 8. sınıf düzeyinde $\bar{X} = 7.33$ olduğu görülmüştür. Ortalama olarak basit cümle sayıları 6. ve 7. sınıf düzeylerinde eşit düzeydedir.

Tablo incelendiğinde basit cümlelerin sayısının sınıf düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir. (F= .832; p>.05). Buna göre farklı sınıf düzeylerindeki metinlerin basit cümlelerin sayısından istatistiksel olarak etkilenmediğini söyleyebiliriz.

Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerdeki birleşik cümle sayılarının sınıf düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular ve yorumlar Tablo 27'de verilmiştir.

Tablo 27. Birleşik Cümle Sayılarının Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	23.640	3	7.880	.293	.830
Gruplar İçi	565.000	21	26.905		
Genel	588.640	24			

p<0.05

Metinlerin sahip olduğu ortalama birleşik cümle sayısının 5. sınıf düzeyinde $\bar{X} = 16$, 6. sınıf düzeyinde $\bar{X} = 14.83$, 7. sınıf düzeyinde $\bar{X} = 13.33$ ve 8. sınıf düzeyinde $\bar{X} =$

15.17 olduğu görülmüştür. Ortalama olarak birleşik cümle sayıları alt sınıflardan üst sınıflara doğru düzenli bir artış veya azalma göstermemektedir.

Tablo incelendiğinde birleşik cümlelerin sayısının sınıf düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir ($F= .293$; $p>.05$). Buna göre farklı sınıf düzeylerindeki metinlerin birleşik cümlelerin sayısından istatistiksel olarak etkilenmediğini söyleyebiliriz.

Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerdeki sıralı ve bağlı cümle sayılarının sınıf düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular ve yorumlar Tablo 28'de verilmiştir.

Tablo 28. Sıralı ve Bağlı Cümle Sayılarının Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	124.905	3	41.635	5.427	.006	5-6 5-7 5-8
Gruplar İçi	161.095	21	7.671			
Genel	286.000	24				

$p<.05$

Metinlerin sahip olduğu ortalama sıralı ve bağlı cümle sayısının 5. sınıf düzeyinde $\bar{X}=2.71$, 6. sınıf düzeyinde $\bar{X}=6.83$, 7. sınıf düzeyinde $\bar{X}=8.33$ ve 8. sınıf düzeyinde $\bar{X}=7.50$ olduğu görülmüştür. Ortalama olarak sıralı ve bağlı cümle sayıları alt sınıflardan üst sınıflara doğru düzenli bir artış veya azalma göstermemektedir.

Tablo incelendiğinde ise sıralı ve bağlı cümlelerin sayısının sınıf düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($F= 5.427$; $p<.05$). Farklı sınıf düzeylerine göre incelenen metinler sıralı ve bağlı cümlelerin sayısından istatistiksel olarak etkilenmektedir.

Elde edilen anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek için gerçekleştirilen LSD testi sonucunda 5. sınıf düzeyindeki metinlerde bulunan sıralı ve bağlı cümle sayılarının 6, 7 ve 8. sınıf düzeyindeki metinlerde bulunan sıralı ve bağlı cümle sayılarından anlamlı şekilde az olduğu görülmüştür.

4.3. Kelime-Cümle Yapıları ile Okunabilirlik Düzeyleri Arasındaki İlişkilere Yönelik Bulgular ve Tartışma

Bu bölümde Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerdeki kelime ve cümle yapılarıyla metinlerin okunabilirlik düzeyleri arasındaki ilişkilere yönelik bulgular gösterilmiş ve tartışmalar yapılmıştır. İlk olarak tablo 29'da okunabilirlik düzeylerine göre metinlerdeki kelime ve cümle yapılarının aritmetik ortalamaları gösterilmiştir. Daha sonra her bir değişkenin okunabilirlik düzeyleri ile olan ilişkisine yönelik bulgular gösterilmiş ve yorumlarda bulunulmuştur.

Tablo 29. Okunabilirlik Düzeylerine Göre Kelime ve Cümle Yapılarının Aritmetik Ortalamaları

Okunabilirlik Düzeyi	Kök Hâlinde	Bir Yapım Eki Almış	Bir Çekim Eki Almış	Birden Fazla Yapım Eki Almış	Birden Fazla Çekim Eki Almış	Hem Yapım Hem Çekim Eki Almış	Basit Cümle	Birleşik Cümle	Sıralı ve Bağlı Cümle
	\bar{X}	\bar{X}	\bar{X}	\bar{X}	\bar{X}	\bar{X}	\bar{X}	\bar{X}	\bar{X}
KOLAY	119.44	20.56	70.44	6.22	47.89	35.44	12.44	12.56	5
ORTA	112.92	28.50	62.83	8.17	46.25	41.33	7.42	15.33	7.25
ZOR	115.50	30	52.25	12	43.50	46.75	5.50	18.75	5.75

Tablo 29'da kök hâlinde kullanılan kelimelerin kolay düzeydeki metinlerde $\bar{X} = 119.44$, orta güçlük düzeyindeki metinlerde $\bar{X} = 112.92$ ve zor düzeydeki metinlerde $\bar{X} = 115.50$ ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Kök hâlinde kullanılan kelimeler, kolay düzeydeki metinlerde en yüksek, orta düzeydeki metinlerde ise en düşük ortalamaya sahiptir.

Bir yapım eki almış kelimelerin ortalamalarının kolay düzeydeki metinlerde $\bar{X} = 20.56$, orta güçlük düzeyindeki metinlerde $\bar{X} = 28.50$ ve zor düzeydeki metinlerde $\bar{X} = 30$ olduğu görülmektedir. Bir yapım eki almış kelimeler zor düzeydeki metinlerde en yüksek, kolay düzeydeki metinlerde en düşük ortalamaya sahiptir.

Bir çekim eki almış kelimelerin ortalamalarının kolay düzeydeki metinlerde $\bar{X} = 70.44$, orta güçlük düzeyindeki metinlerde $\bar{X} = 62.83$ ve zor düzeydeki metinlerde $\bar{X} = 52.25$ olduğu görülmektedir. Bir çekim eki almış kelimeler kolay düzeydeki metinlerde en yüksek, zor düzeydeki metinlerde en düşük ortalamaya sahiptir.

Birden fazla yapım eki almış kelimelerin ortalamalarının kolay düzeydeki metinlerde $\bar{X} = 6.22$, orta güçlük düzeyindeki metinlerde $\bar{X} = 8.17$ ve zor düzeydeki metinlerde $\bar{X} =$

12 olduğu görülmektedir. Birden fazla yapım eki almış kelimeler zor düzeydeki metinlerde en yüksek, kolay düzeydeki metinlerde en düşük ortalamaya sahiptir.

Birden fazla çekim eki almış kelimelerin ortalamalarının kolay düzeydeki metinlerde $\bar{X} = 47.89$, orta güçlük düzeyindeki metinlerde $\bar{X} = 46.25$ ve zor düzeydeki metinlerde $\bar{X} = 43.50$ olduğu görülmektedir. Birden fazla çekim eki almış kelimeler kolay düzeydeki metinlerde en yüksek, zor düzeydeki metinlerde en düşük ortalamaya sahiptir.

Hem yapım hem çekim eki almış kelimelerin ortalamalarının kolay düzeydeki metinlerde $\bar{X} = 35.44$, orta güçlük düzeyindeki metinlerde $\bar{X} = 41.33$ ve zor düzeydeki metinlerde $\bar{X} = 46.75$ olduğu görülmektedir. Hem yapım hem çekim eki almış kelimeler zor düzeydeki metinlerde en yüksek, kolay düzeydeki metinlerde en düşük ortalamaya sahiptir.

Basit cümle ortalamalarının kolay düzeydeki metinlerde $\bar{X} = 12.44$, orta güçlük düzeyindeki metinlerde $\bar{X} = 7.42$ ve zor düzeydeki metinlerde $\bar{X} = 5.50$ olduğu görülmektedir. Basit cümleler, kolay düzeydeki metinlerde en yüksek, zor düzeydeki metinlerde en düşük ortalamaya sahiptir.

Birleşik cümle ortalamalarının kolay düzeydeki metinlerde $\bar{X} = 12.56$, orta güçlük düzeyindeki metinlerde $\bar{X} = 15.33$ ve zor düzeydeki metinlerde $\bar{X} = 18.75$ olduğu görülmektedir. Birleşik cümleler, zor düzeydeki metinlerde en yüksek, kolay düzeydeki metinlerde en düşük ortalamaya sahiptir.

Sıralı ve bağlı cümle ortalamalarının kolay düzeydeki metinlerde $\bar{X} = 5$, orta güçlük düzeyindeki metinlerde $\bar{X} = 7.25$ ve zor düzeydeki metinlerde $\bar{X} = 5.75$ olduğu görülmektedir. Sıralı ve bağlı cümleler orta güçlük düzeyindeki metinlerde en yüksek, kolay düzeydeki metinlerde en düşük ortalamaya sahiptir.

4.3.1. Kelime Yapıları ile Okunabilirlik Düzeyleri Arasındaki İlişkilere Yönelik Bulgular ve Tartışma

Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerdeki kök hâlinde bulunan kelime sayılarının metinlerin okunabilirlik düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular ve yorumlar Tablo 30'da verilmiştir.

Tablo 30. Kök Hâlindeki Kelime Sayılarının Okunabilirlik Düzeyi Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	219.301	2	106.651	.464	.635
Gruplar İçi	5200.139	22	236.370		
Genel	5419.440	24			

p<.05

Kök hâlinde kullanılan kelimelerin ortalamaları kolay düzeydeki metinler için $\bar{X} = 119.44$, orta güçlük düzeyindeki metinler için $\bar{X} = 112.92$ ve zor düzeydeki metinler için $\bar{X} = 115.50$ 'dir. Kök hâlindeki kelime sayısında en yüksek ortalama kolay düzeydeki metinlere, en düşük ortalama ise orta güçlük düzeyindeki metinlere aittir.

Tablo incelendiğinde kök hâlinde bulunan kelimelerin sayısının okunabilirlik düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir (F= .464; p>.05). Buna göre metinlerin okunabilirlik düzeylerinin kök hâlinde kullanılan kelimelerin sayısından istatistiksel olarak etkilenmediği söylenebilir.

Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerdeki bir yapım eki almış kelime sayılarının okunabilirlik düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular ve yorumlar Tablo 31'de verilmiştir.

Tablo 31. Bir Yapım Eki Almış Kelime Sayılarının Okunabilirlik Düzeyi Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	405.418	2	202.709	5.166	.014	Kolay-Orta
Gruplar İçi	863.222	22	39.237			Kolay-Zor
Genel	1268.640	24				

p<.05

Bir yapım eki almış kelimelerin ortalamaları kolay düzeydeki metinler için $\bar{X} = 20.56$, orta düzeydeki metinler için $\bar{X} = 28.50$ ve zor düzeydeki metinler için $\bar{X} = 30$ 'dur. Bir yapım eki almış kelime sayısının, metin güçlüğü arttıkça ortalama olarak yükseldiği görülmektedir.

Tablo 31'de görüldüğü üzere metinlerin okunabilirlik düzeyleri ile bir yapım eki almış kelimelerin sayısı arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir ($F= 5.166$; $p<.05$). Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemeye yönelik yapılan LSD testi sonucunda zor ve orta düzeydeki metinlerin kolay metinlere göre daha fazla bir yapım eki almış kelime içerdiği görülmüştür.

Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerdeki bir çekim eki almış kelime sayılarının okunabilirlik düzeylerine göre farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin bulgular ve yorumlar Tablo 32'de verilmiştir.

Tablo 32. Bir Çekim Eki Almış Kelime Sayılarının Okunabilirlik Düzeyi Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	942.001	2	471.001	5.933	.009	Kolay-Zor
Gruplar İçi	1746.639	22	79.393			
Genel	2688.640	24				

p<.05

Bir çekim eki almış kelimelerin ortalamaları kolay düzeydeki metinler için $\bar{X} = 70.44$, orta güçlük düzeyindeki metinler için $\bar{X} = 62.83$ ve zor düzeydeki metinler için $\bar{X} = 52.25$ 'tir. Bir çekim eki almış kelime sayısının, metin güçlüğü azaldıkça ortalama olarak azaldığı görülmektedir.

Tablo 32'de görüldüğü üzere metinlerin okunabilirlik düzeyleri ile bir çekim eki almış kelimelerin sayısı arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir ($F= 5.933$; $p<.05$). Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemeye yönelik yapılan LSD testi sonucunda kolay düzeydeki metinlerin zor düzeydeki metinlere göre daha fazla bir çekim eki alan kelime içerdiği görülmüştür.

Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerdeki birden fazla yapım eki almış kelime sayılarının okunabilirlik düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular ve yorumlar Tablo 33'te verilmiştir.

Tablo 33. Birden Fazla Yapım Eki Almış Kelime Sayılarının Okunabilirlik Düzeyi Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	92.618	2	46.309	2.009	.158
Gruplar İçi	507.222	22	23.056		
Genel	598.840	24			

p<.05

Birden fazla yapım eki almış kelimelerin ortalamaları, kolay düzeydeki metinler için $\bar{X} = 6.22$, orta güçlük düzeyindeki metinler için $\bar{X} = 8.17$ ve zor düzeydeki metinler için $\bar{X} = 12$ 'dir. Görüldüğü üzere metin güçlüğü arttıkça ortalama olarak da birden fazla yapım eki içeren kelime sayısı artmaktadır.

Tablo incelendiğinde birden fazla yapım eki almış kelimelerin sayısının okunabilirlik düzeylerine göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı görülmektedir (F= 2.009; p>.05). Buna göre metinlerin okunabilirlik düzeylerinin birden fazla yapım eki alan kelimelerin sayısından istatistiksel olarak etkilenmediği söylenebilir.

Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerdeki birden fazla çekim eki almış kelime sayılarının okunabilirlik düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular ve yorumlar Tablo 34'te verilmiştir.

Tablo 34. Birden Fazla Çekim Eki Almış Kelime Sayılarının Okunabilirlik Düzeyi Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	53.861	2	26.931	.317	.731
Gruplar İçi	1866.139	22	84.824		
Genel	1920.000	24			

p<.05

Birden fazla çekim eki almış kelimelerin ortalamaları, kolay düzeydeki metinler için $\bar{X} = 47.89$, orta düzeydeki metinler için $\bar{X} = 46.25$ ve zor düzeydeki metinler için $\bar{X} = 43.50$ 'dir. Birden fazla çekim eki almış kelime sayısının metin güçlüğü arttıkça ortalama olarak azalma gösterdiği görülmektedir.

Tablo 34'te ise birden fazla çekim eki almış kelimelerin sayısının okunabilirlik düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir ($F = .317$; $p > .05$). Buna göre metinlerin okunabilirlik düzeylerinin birden fazla çekim eki alan kelimelerin sayısından istatistiksel olarak etkilenmediği söylenebilir.

Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerdeki hem yapım hem çekim eki almış kelime sayılarının okunabilirlik düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular ve yorumlar Tablo 35'te verilmiştir.

Tablo 35. Hem Yapım Hem Çekim Eki Almış Kelime Sayılarının Okunabilirlik Düzeyi Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	390.201	2	195.101	2.008	.158
Gruplar İçi	2137.639	22	97.165		
Genel	2527.840	24			

p<.05

Hem yapım hem çekim eki almış kelimelerin ortalamaları, kolay düzeydeki metinler için $\bar{X} = 35.44$, orta güçlük düzeyindeki metinler için $\bar{X} = 41.33$ ve zor düzeydeki metinler için $\bar{X} = 46.75$ 'tir. Görüldüğü üzere hem yapım hem çekim eki almış kelime sayısının metin güçlüğü arttıkça ortalama olarak artış gösterdiği görülmektedir.

Tablo incelendiğinde ise hem yapım hem çekim eki alan kelimelerin sayısının okunabilirlik düzeylerine göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı görülmektedir ($F = 2.008$; $p > .05$). Buna göre metinlerin okunabilirlik düzeylerinin hem yapım hem çekim eki almış kelimelerin sayısından istatistiksel olarak etkilenmediği söylenebilir.

Basit (kök halinde, bir çekim eki almış, birden fazla çekim eki almış kelimeler) ve türemiş (bir yapım eki almış, birden fazla yapım eki almış, hem yapım hem çekim eki almış kelimeler) kelimelerin okunabilirlik düzeylerine göre aritmetik ortalamaları Tablo 36'da verilmiştir.

Tablo 36. Okunabilirlik Düzeylerine Göre Basit ve Türemiş Kelime Sayılarının Aritmetik Ortalamaları

Okunabilirlik Düzeyi	Basit Kelimeler	Türemiş Kelimeler
	\bar{X}	\bar{X}
KOLAY	237.778	62.22
ORTA	222.00	78.00
ZOR	211.25	88.75

Tablo incelendiğinde basit kelime ortalamalarının en yüksek kolay düzeydeki metinlerde, en düşük ise zor düzeydeki metinlerde olduğu görülmektedir.

Türemiş kelimeler içinse en yüksek ortalama zor düzeydeki metinlerde, en düşük ortalama ise kolay düzeydeki metinlerde görülmektedir.

Basit kelime sayılarının okunabilirlik düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular ve yorumlar Tablo 37'de verilmiştir.

Tablo 37. Basit Kelime Sayılarının Okunabilirlik Düzeyi Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	2310.654	2	1155.327	4.976	.016	Kolay-Orta
Gruplar İçi	5108.306	22	232.196			Kolay-Zor
Genel	7418.960	24				

p<.05

Tablo incelendiğinde basit kelime sayıları ile okunabilirlik düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (F=4.976, p<0.05). Gruplar arası farklılığın nereden kaynaklandığını belirlemek amacıyla yapılan LSD testi sonucunda kolay düzeydeki metinlerdeki basit kelime sayılarının, orta ve zor düzeydeki metinlerden anlamlı bir şekilde fazla olduğu görülmüştür.

Türemiş kelime sayılarının okunabilirlik düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular ve yorumlar Tablo 38'de verilmiştir.

Tablo 38. Türemiş Kelime Sayılarının Okunabilirlik Düzeyi Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	2310.654	2	1155.327	4.976	.016	Kolay-Orta
Gruplar İçi	5108.306	22	232.196			Kolay-Zor
Genel	7418.960	24				

p<.05

Tablo incelendiğinde türemiş kelime sayıları ile okunabilirlik düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($F=4.976$, $p<0.05$). Gruplar arası farklılığın nereden kaynaklandığını belirlemek amacıyla yapılan LSD testi sonucunda kolay düzeydeki metinlerdeki türemiş kelime sayılarının, orta ve zor düzeydeki metinlerden anlamlı bir şekilde az olduğu görülmüştür.

4.3.2. Cümle Yapıları ile Okunabilirlik Düzeyleri Arasındaki İlişkilere Yönelik Bulgular ve Tartışma

Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin okunabilirlik düzeylerinin basit, birleşik ve sıralı ve bağlı cümle sayıları ile ilişkilerine dair bulgular ve yorumlar Tablo 39, 40 ve 41'de verilmiştir.

Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin basit cümle sayılarının okunabilirlik düzeylerine göre farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin bulgular ve yorumlar Tablo 39'da verilmiştir.

Tablo 39. Basit Cümle Sayılarının Okunabilirlik Düzeyi Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	185.701	2	92.851	5.610	.011	Kolay-Orta
Gruplar İçi	364.139	22	16.552			Kolay-Zor
Genel	549.840	24				

p<.05

Basit cümlelerin ortalamaları kolay düzeydeki metinler için $\bar{X} = 12.44$, orta düzeydeki metinler için $\bar{X} = 7.42$ ve zor düzeydeki metinler için $\bar{X} = 5.50$ 'dir. Görüldüğü üzere metin güçlüğü arttıkça basit cümlelerin sayısı, ortalama olarak bir azalma göstermektedir.

Tablo 39'da metinlerin okunabilirlik düzeyleri ile basit cümlelerin sayısı arasında anlamlı bir farklılaşma görülmektedir ($F = 5.610$; $p < .05$). Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemeye yönelik yapılan LSD testi sonucunda kolay düzeydeki metinlerin orta düzeydeki ve zor düzeydeki metinlere göre daha fazla basit cümle içerdiği görülmüştür.

Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerdeki birleşik cümle sayılarının okunabilirlik düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular ve yorumlar Tablo 40'ta verilmiştir.

Tablo 40. Birleşik Cümle Sayılarının Okunabilirlik Düzeyi Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	111.001	2	55.501	2.556	.100
Gruplar İçi	477.639	22	21.711		
Genel	588.640	24			

$p < .05$

Birleşik cümlelerin ortalamaları kolay düzeydeki metinler için $\bar{X} = 12.56$, orta düzeydeki metinler için $\bar{X} = 15.33$ ve zor düzeydeki metinler için $\bar{X} = 18.75$ 'tir. Görüldüğü üzere, metin güçlüğü arttıkça birleşik cümle sayıları ortalama olarak bir artış göstermektedir.

Tabloda 40'ta metinlerin okunabilirlik düzeyleri ile birleşik cümlelerin sayısı arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($F = 2.556$; $p > .05$). Buna göre metinlerin okunabilirlik düzeylerinin birleşik cümle sayılarından istatistiki olarak etkilenmediği söylenebilir.

Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerdeki sıralı ve bağlı cümle sayılarının okunabilirlik düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular ve yorumlar Tablo 41'de verilmiştir.

Tablo 41. Sıralı ve Bağlı Cümle Sayılarının Okunabilirlik Düzeyi Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplar Arası	27.000	2	13.500	1.147	.336
Gruplar İçi	259.000	22	11.773		
Genel	286.000	24			

p<.05

Sıralı ve bağlı cümlelerin ortalamaları kolay düzeydeki metinler için $\bar{X} = 5.00$, orta güçlük düzeyindeki metinler için $\bar{X} = 7.25$ ve zor düzeydeki metinler için $\bar{X} = 5.75$ 'tir. Sıralı ve bağlı cümle sayıları okunabilirlik düzeylerine göre düzenli bir artış veya azalma göstermemektedir.

Tablo 41'de sıralı ve bağlı cümle sayısının okunabilirlik düzeylerine göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı görülmektedir (F= 1.147; p>.05). Buna göre, metinlerin okunabilirlik düzeylerinin sıralı ve bağlı cümle sayılarından istatistiki olarak etkilenmediği söylenebilir.

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmada elde edilen sonuçlar özetlenerek değerlendirilmiş ve bulgulardan yola çıkılarak araştırma sonuçlarına ve ileride yapılabilecek araştırmalara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

5.1. Sonuçlar

Araştırma sonuçları; *okunabilirlik düzeyleri ve kelime-cümle yapıları ile sınıf düzeyleri arasındaki ilişkilere yönelik sonuçlar* ve *kelime-cümle yapıları ile okunabilirlik düzeyleri arasındaki ilişkilere yönelik sonuçlar* olmak üzere iki başlık altında toplanmıştır.

5.1.1. Okunabilirlik Düzeyleri ve Kelime-Cümle Yapıları İle Sınıf Düzeyleri Arasındaki İlişkilere Yönelik Sonuçlar

- İncelenen 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitabı metninin ortalama olarak orta güçlük düzeyinde bir okunabilirliğe sahip olduğu görülmüştür.
- Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin kelime ve cümle uzunlukları ile sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki görülmemiştir. 5. sınıftan 8. sınıfa doğru kelime ve cümle uzunluğu ortalaması anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.
- Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik düzeyleri ile sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki görülmemiştir. 5. sınıftan 8. sınıfa doğru okunabilirlik düzeyleri anlamlı şekilde farklılaşmamaktadır.
- Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerdeki kök hâlinde bulunan, bir yapım eki almış, bir çekim eki almış, birden fazla yapım eki almış, birden fazla çekim eki almış, hem yapım hem çekim eki almış kelime sayıları sınıf düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.
- Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerdeki basit ve türemiş kelimelerin sayısı sınıf düzeylerine göre anlamlı şekilde farklılaşmamaktadır.
- Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerdeki basit ve birleşik cümle sayısı sınıf düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.
- Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerdeki sıralı ve bağlı cümle sayılarıyla sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki görülmüştür. 5. sınıf düzeyindeki metinler; 6, 7 ve 8. sınıf düzeyindeki metinlere göre daha az sayıda sıralı ve bağlı cümle içermektedir.

5.1.2. Kelime-Cümle Yapıları ile Okunabilirlik Düzeyleri Arasındaki İlişkilere Yönelik Sonuçlar

- Kök hâlinde kullanılan kelimelerin sayısı, okunabilirlik düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.
- Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerdeki bir yapım eki almış kelimelerin sayısı, okunabilirlik düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Buna göre okunabilirlik düzeyi zor ve orta olan metinler, kolay metinlere göre daha fazla sayıda bir yapım eki alan kelime içermektedir.
- Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerdeki bir çekim eki almış kelimelerin sayısı, okunabilirlik düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Buna göre okunabilirlik düzeyi kolay olan metinler, zor metinlere göre daha fazla sayıda bir çekim eki alan kelime içermektedir.
- Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerdeki birden fazla yapım eki almış kelimelerin sayısı, okunabilirlik düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır. Bununla beraber kolay düzeydeki metinlerden zor düzeydeki metinlere doğru birden fazla yapım eki almış kelime sayısı ortalama olarak yükselmektedir.
- Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerdeki birden fazla çekim eki almış kelimelerin sayısı, okunabilirlik düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır. Bununla beraber kolay düzeydeki metinlerden zor düzeydeki metinlere doğru birden fazla çekim eki almış kelime sayısı ortalama olarak azalmaktadır.
- Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerdeki hem yapım hem de çekim eki almış kelimelerin sayısı, okunabilirlik düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır. Bununla beraber kolay düzeydeki metinlerden zor düzeydeki metinlere doğru hem yapım hem çekim eki almış kelime sayısı ortalama olarak yükselmektedir.
- Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerdeki basit ve türemiş kelime sayısı, okunabilirlik düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Buna göre basit kelimelerin sayısı, kolay düzeydeki metinlerde orta ve zor düzeydeki metinlere göre daha fazladır. Türemiş kelimelerin sayısı ise kolay düzeydeki metinlerde orta ve zor düzeydeki metinlere göre daha azdır.
- Metinlerde yer alan basit cümlelerin sayısı okunabilirlik düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Buna göre okunabilirlik düzeyi kolay olan metinlerde

orta ve zor düzeyde olan metinlere göre daha fazla basit yapıda cümle olduğu görülmüştür.

- Metinlerde yer alan birleşik cümlelerin sayısı okunabilirlik düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır. Buna karşılık, birleşik cümle sayılarının kolay metinlerden zor metinlere geçtikçe ortalama olarak yükseldiği görülmüştür.
- Metinlerde yer alan sıralı ve bağlı cümlelerin sayısı okunabilirlik düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.
- Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin kelime yapıları ve okunabilirlik düzeyleri arasında bir yapım eki almış ve bir çekim eki almış kelimelerin sayısı ile ilgili anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Bununla beraber kök hâlinde bulunan, birden fazla yapım eki, birden fazla çekim eki ve hem yapım hem de çekim eki içeren kelimelerin sayısı ile okunabilirlik düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Kolay düzeydeki metinlerde basit kelimelerin sayısı, orta ve zor düzeydeki metinlere göre anlamlı şekilde fazladır. Türemiş kelimelerin sayısı ise orta ve zor düzeydeki metinlerde kolay düzeydeki metinlere göre anlamlı şekilde fazladır.
- Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin cümle yapıları ve okunabilirlik düzeyleri arasında basit cümlelerin sayısı ile ilgili anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Birleşik ve sıralı-bağlı cümlelerin sayıları ise okunabilirlik düzeylerine göre anlamlı şekilde farklılaşmamaktadır.

5.2. Öneriler

Bu bölümde, araştırmadan elde edilen sonuçlara ve ileride yapılabilecek araştırmalara yönelik birtakım önerilerde bulunulmuştur.

5.2.1. Araştırma Sonuçlarına Dayalı Öneriler

- 5. sınıftan 8. sınıfa doğru ders kitaplarındaki okunabilirlik düzeylerinin kademeli olarak artırılması sağlanabilir.
- 5. sınıftan 8. sınıfa doğru farklı kelime ve cümle yapılarının artırılması sağlanabilir.

5.2.2. İleride Yapılabilecek Araştırmalara Yönelik Öneriler

- Okunabilirlik düzeyleri ve kelime-cümle yapıları arasındaki ilişkiler farklı kademelerde araştırılabilir.
- Okunabilirlik düzeyleri ve kelime-cümle yapıları arasındaki ilişkilerin okuduğunu anlamaya etkisi üzerine araştırmalar yapılabilir.

- Okuma hızı ile okunabilirlik düzeyleri arasındaki ilişkiler araştırılabilir.

6. KAYNAKLAR

- Acarlar, F. , Ege, P. ve Turan, F. (2002). Türk çocuklarında üstdil becerilerinin gelişimi ve okuma ile ilişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 17 (50), 63-73.
- Akkurt, E. (2011). İlköğretim okullarında görev yapan Türkçe öğretmenlerinin 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki bilgilendirici ve tahkiyeli metinlerin anlaşılabilirliği ile ilgili görüşleri ve metinlerin metin okunabilirliği açısından incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale.
- Anagnostou, N. K. and Weir, G. R. S. (2006). From corpus-based collocation frequencies to readability measure. *ICT in The Analysis, Teaching and Learning of Language Preprints of The ICTATLL Workshop 2006 içinde* (s. 33-46). Glasgow.
- Ateşman, E. (1997). Türkçede okunabilirliğin ölçülmesi. *AÜ TÖMER Dil Dergisi*, 58, 171-174.
- Aytaş, G. (2011). Türkçe ders kitaplarının yazımında metin seçimi ve metin altı sorularının hazırlanmasında dikkat edilmesi gereken bazı hususlar. *Türk Yurdu*, 21, 162-163.
- Benjamin, R. G. (2011). Reconstructing readability: recent developments and recommendations in the analysis of text difficulty. *Educational Psychology Review*, 24, 63-88.
- Bezirci, B. ve Yılmaz, A. E. (2010). Metinlerin okunabilirliğinin ölçülmesi üzerine bir yazılım kütüphanesi ve Türkçe için yeni bir okunabilirlik ölçütü. *Dokuz Eylül Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Fen Bilimleri Dergisi*, 12 (3), 49-62.
- Burke, V. and Greenberg, D. (2010). Determining readability: how to select and apply easy-to-use readability formulas to assess the difficulty of adult literacy materials. *Adult Basic Education and Literacy Journal*, 4 (1), 34-42.
- Çalık, T. (2001). Türkçe ders kitaplarının biçim ve tasarımı. L. Karahan (Ed.), *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Türkçe 1-8 içinde* (s. 1-16). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Çeçen, M. A. ve Aydemir, F. (2011). Okul öncesi hikâye kitaplarının okunabilirlik açısından incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8 (16), 185-194.
- Çepni, Gökdere ve Küçük. (2002). Adaptation of the readability formulas into the Turkish science textbooks. *Energy Education Science and Technology*, 10 (1), 49-58.
- Çetinkaya, G. (2010). Türkçe metinlerin okunabilirlik düzeylerinin tanımlanması ve sınıflandırılması. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Çiftçi, Ö., Çeçen, M. A. ve Melanlıoğlu, D. (2007). Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik açısından değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (22), 206-219. <http://www.esosder.org/dergi/22206-219.pdf>
adresinden 26.03.2013 tarihinde edinilmiştir.

- Delice, H. İ. (2012). Yapı açısından cümle sorunu. *Turkish Studies*, 7 (3), 871-876.
- Demir, T. (2008, Eylül). İlköğretim yedinci sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik düzeylerinin tespit edilmesine yönelik bir değerlendirme, 17. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Sakarya.
- Demirel, Ö. ve Kiroğlu, K. (2005). Eğitim ve ders kitapları. (Ed. Ö. Demirel ve K. Kiroğlu), *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi* içinde (s. 1-11). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Dökmen, Ü. ve Dökmen, Z. Y. (1988). İlkokul kitaplarındaki dilin ve Türkçeyi kullanma becerisinin psikolojik bir yaklaşımla değerlendirilmesi. *Türk Dilinin Öğretimi Toplantısı* içinde (s. 53-70). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- DuBay, W. H. (2004). *The principles of readability*. U. S. : Impact Information.
- Ediskun, H. (2004). *Türk dilbilgisi* (9. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Eraslan, F. (2008). Eğitsel içerikli web sitelerinin okunabilirlik açısından incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Erdem, C. (2011). Dil ve anlatım ders kitaplarındaki metinlerin kelime-cümle uzunlukları ve okunabilirlik düzeyleri üzerine bir değerlendirme. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Ergin, M. (2005). *Türk dil bilgisi*. İstanbul: Bayrak Basım Yayım Tanıtım.
- Erkul, R. (2007). *Cümle metin bilgisi* (2. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Fry, E. (2002). Readability versus leveling. *The Reading Teacher*, 56 (3), 286-291.
- Geçit, Y. (2010). İlköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının okunabilirlik derecesinin Türkçeye uyarlanmış Flesh formülüne göre değerlendirilmesi. *E- Journal of New World Sciences Academy*, 5 (3), 903-910.
- Güneş, F. (2000a). *Okuma-yazma öğretimi ve beyin teknolojisi* (2. Baskı). Ankara: Ocak Yayınları.
- Güneş, F. (2000b). Çocuk kitaplarında okunabilirlik ilkeleri. *Yaşadıkça Eğitim*, 67, 35-40.
- Güneş, F. (2002). *Ders kitaplarının incelenmesi*. Ankara: Ocak Yayınları.
- Güneş, F. (2003). Okuma-yazma öğretiminde cümlenin önemi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 13, 39-48.
- Güven, S. (2010). İlköğretim 6. Sınıf fen ve teknoloji ders kitabının okunabilirliği ve hedef yaş düzeyine uygunluğu. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Güyer, T. , Temur, T. ve Solmaz E. (2009). Bilgisayar destekli metin okunabilirliği analizi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7 (4), 751-766.
- Harris, P. (2011). The readability of sample stories for eye movement recording. *Journal of Behavioral Optometry*, 22 (4), 89-95.

- Harrison, S. and Bakker, P. (1998). Two new readability predictors for the Professional writer: pilot trials. *Journal of Research in Reading*, 21 (2), 121-138.
- Hızarcı, S. H. (2009). İlköğretim 6. Sınıf yeni sosyal bilgiler ders kitaplarının okunabilirlik düzeylerinin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Hodges, N. J. (2011). Science speaks: improving readability of texts. *The International Journal of the Book*. 8 (3), 55-69.
- Johnson, K. (1998). Readability. <http://www.timetabler.com/readable.pdf> adresinden 27.03.2013 tarihinde edinilmiştir.
- Karadağ, Ö. ve Kurudayıoğlu, M. (2010). Türkçedeki kelime türetme özelliğinin ilköğretim öğrencilerinin yazılı anlatımlarına yansımaları. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 27, 437-455.
- Karahan, L. (2012). *Türkçede söz dizimi* (17. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kaya, Z. (1998). İş eğitimi kitaplarının okunaklılığı. *Eğitim ve Bilim*, 108, 30-35.
- Kerimoğlu, C. (2007). Türkçe dil bilgisi öğretiminde yapı bakımından cümle sınıflandırmaları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21, 98-107.
- Kılıç, D. (2005). Ders kitabının öğretimdeki yeri. (Ed. Ö. Demirel ve K. Kiroğlu), *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi* içinde (s. 37-53). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Korkmaz, Z. (2003). *Türkiye Türkçesi grameri (şekil bilgisi)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2010). *Gramer Terimleri Sözlüğü* (4. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Köse, E. Ö. (2009). Biyoloji 9 ders kitabındaki hücre ile ilgili metinlerin okunabilirlik düzeyleri. *Journal of Arts and Sciences*, 12, 141-150.
- Lorge, I. (2006). Predicting readability. W. H. DuBay (Ed.), In *The Classic Readability studies* (s. 46-60). Costa Mesa: Impact Information.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2005). *İlköğretim Türkçe dersi 1-5. sınıflar öğretim programı ve kılavuzu*. Ankara: Yazar.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2011). *İlköğretim 6 Türkçe öğretmen kılavuz kitabı* (1. Baskı). Ankara: Yazar.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2012). *İlköğretim 8 Türkçe öğretmen kılavuz kitabı* (4. Baskı). Ankara: Yazar.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2012). *İlköğretim Türkçe 5 ders kitabı* (3. Baskı). Ankara: Yazar.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2012). *İlköğretim Türkçe 6 ders kitabı* (2. Baskı). Ankara: Yazar.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2012). *İlköğretim Türkçe 7 ders kitabı* (1. Baskı). Ankara: Yazar.

- Milli Eğitim Bakanlığı (2012). *İlköğretim Türkçe 8 ders kitabı* (5. Baskı). Ankara: Yazar.
- Okur, A. ve Arı, G. (2013). 6, 7, 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirliği. *Elementary Education Online*, 12 (1), 202-226. *İlkogretim-online.org.tr/vol12say1/v12s1m15.docx* adresinden 27.03.2013 tarihinde edinilmiştir.
- Özbay, M. (2003). Türkçe öğretiminde hedef-araç ilişkisinin ders kitabı örneğinde değerlendirilmesi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 13, 59-69.
- Özbay, M. (2011). *Anlama teknikleri: I okuma eğitimi*. Ankara: Öncü Kitap.
- Pikulski, J. J. (2002). Readability. <http://www.eduplace.com/state/author/pikulski.pdf> adresinden 27.03.2013 tarihinde edinilmiştir.
- Selzer, J. (1981). Readability is a four-letter word. *The Journal of Business Communication*, 18 (4), 23-34.
- Solmaz, E. (2009). İlköğretim 4. ve 5. Sınıf düzeylerindeki Türkçe metinlerde cümle uzunluğu, kelime uzunluğu ve kelime hazinesinin okunabilirlik üzerine etkisi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Sönmez, V. (2003). Metinlerin eğitselliğini saptamada matematiksel bir yaklaşım (Sönmez modeli). *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 10, 24-39.
- Tekbıyık, A. (2006). Lise fizik I ders kitabının okunabilirliği ve hedef yaş düzeyine uygunluğu. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14(2), 441-446.
- Temizkan, M. (2003). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin yazılı anlatımlarının dil gelişimi bakımından incelenmesi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 13, 219-232.
- Temizyürek, F. (2010). Türkiye’de okuma seferberliği çerçevesinde seçilen kitapların kelime-cümle uzunlukları ve okunabilirlik açısından incelenmesi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 27, 645-654.
- Temur, T. (2002). İlköğretim 5. sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan metinler ile öğrenci kompozisyonlarının okunabilirlik düzeyleri açısından karşılaştırılması. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Tosunoğlu, M. ve Özlük, Y. Ö. (2011). Okunabilirlik ve ilköğretim 1. sınıf Türkçe ders kitabındaki düz yazı metinlerinin okunabilirlik açısından değerlendirilmesi. *Millî Eğitim*, 189, 219-229.
- Turan, İ. ve Geçit, Y. (2010). Lise coğrafya 10. Sınıf ders kitabının farklı okullara göre okunabilirliği ve hedef yaş düzeye uygunluğu. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18 (2), 613-622.
- Ulu Kalın, Ö. ve Topkaya, Y. (2009). 9. sınıf coğrafya ders kitabının okunabilirliği ve hedef yaş düzeyine uygunluğu. www.eab.org.tr/eab/oc/egtconf/pdfkitap/pdf/171.pdf adresinden 27 Mart 2013 tarihinde edinilmiştir.
- Ülper, H. (2010). *Okuma ve anlamlandırma becerilerinin kazandırılması*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Vogel, M. and Washburne, C. (2006). An objective method of determining grade placement of children's reading material. W. H. DuBay (Ed.), In *The Classic Readability Studies* (s. 18-26). Costa Mesa: Impact Information.
- Yazıcı, K. ve Temur, T. (2007). Okunabilirlik formüllerinin kullanımına ilişkin yapılan bazı eleştiriler. *EKEV Akademi Dergisi*, 31, 317-324.
- Zakaluk, B. L. and Samuels, S. J. (1996). Issues related to text comprehensibility: the future of readability. *Revue Québécoise de Linguistique*, 25 (1), 41-59.
- Zorbaz, K. Z. (2007). Türkçe ders kitaplarındaki masalların kelime-cümle uzunlukları ve okunabilirlik düzeyleri üzerine bir değerlendirme. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 3 (1), 87-101.

7. EKLER

Ek 1. Kelime Yapılarına Göre İncelenen Metinlerle İlgili Örnekler

SINIF DÜZEYİ: 5

TEMA: GÜZEL SANATLAR

ÇOCUK DOĞRU SÖYLEDİ

KÖK HALİNDEKİ KELİMELEER		BİR YAPIM EKİ ALMIŞ KELİMELEER	BİR ÇEKİM EKİ ALMIŞ KELİMELEER	BİRDEN FAZLA YAPIM EKİ ALMIŞ KELİMELEER	BİRDEN FAZLA ÇEKİM EKİ ALMIŞ KELİMELEER	HEM YAPIM HEM ÇEKİM EKİ ALMIŞ KELİMELEER
Hep	O	Öldüğünde	Ülkesi	Gülümseyerek	Hayatları	Ötekiler
Sultan	Bir	Osmanlı	Birden	Kurulacak	Yerine	Ötekiler
Süleyman	Selimiye	Görkemli	Boşa	Asılı	Sarayına	Önerisine
En	Gibi	Geçen	Oğlu	Gülümseyerek	Şairleri	Öneriyi
En	Bütün	İkinci	Selim'in	Çekilerek	Onlarla	Yapılmasını
Çok	Bir	Toplayıp	Sarayın	Bilgince	Çağırırdı	Yaşıyordu
Şey	Kandil	Saygı	Başı		Yılıydı	Hoşlandığı
Sohbet	Bu	Olan	Sinan'dı		Günlerde	Bilginleri
En	Düşün	Sakallı	Onu		Yöresinde	Etmekti
Çok	Mimar	Diye	Selim'in		Uğraşıyordu	Duyduğu
Kişi	Daha	İkinci	Erkenden		Karşısında	Çıkışının
De	Yer	Üçüncü	Bana		Bakalım	Ağarmamıştı
Mimar	Padişah	Kalkan	Aksakal'ı		Gitmişti	Yapımı
Ak	Bu	Bulup	Getirin		Düşünürsün	Atlılar
Koca	Engel	Diye	Buyurdu		Başkentleri mizdendir	Çıkarıldı
Padişah	Padişah	Görünce	Köprü'nün		Gözlerini	Getirildi
Aksakal	Kadar	Uçup	Yola		Yapmıştı	Diyeceklerim
Tahta	Siz	Ölçüp	Başı		Düşünüyordu	Sevinci
Bir	De	Uygun	Sinan'ı		Boyundan	Nereye
Sabah	Kendi	Olmak	Dedi		Bakardı	Yapmayı
Padişah	Ne	Parlak	Sana		Gözleriyle	Devletlim
Tez	Böyle	Ölçüp	Sinan'a		Biçerdi	Yaparken
Daha	Bir	Diye	Padişahın		Elini	Edirne'deyken
Gün	Şey	Gülünç	Orayı		Görkemiyle	Kucaklaştılar
Koca	Dek	Sakallı	Oraya		Kafasında	Birlikte
Sinan	Ak	Özürü	Edirne'ye		Kafasında	Yapının
O	Koskoca	Eksiksiz	İstanbul'a		Etkisiyle	Görünümünü
İstanbul	Mimar	Yapı	Uzaktır		İşmişti	Uzaklaştılar
Bir	Bir	Söyleyerek	Oraya		Camisinin	Canlandı
İle	Mı	Öpüp	Yandan		Biliyordunuz	Devletlim
Hemen	Hiç	Olarak	Edirne'yi		Elinizle	Sevinçle
Ve	Sinan	Kanuni	Ovadan		Sözüne	Yaptığı
Mimar	Doğru		Tepeye		Yüzlerine	Öneriyi
Padişah	Ben		Kapadı		Emindim	İstemedi
Yaklaş	De		Konmuş		Biliyordum	Biçtiğiniz
Aksakal	Ben		Gökyüzüne		Gözünde	Çektirdiniz
Var	De		Gibiydi		Yaptım	Görmedik
Bir	Ama		Sinan'ın		Verdiler	Olduğundan
O	Bir		Yüzü			Düzeltemeyeceğin
Edirne	Bile		Yoktur			Sanılmasını
Mi	İçin		Dedi			İstemem
Gerçi	Böyle		Mimarbaşının			Olduğunu
Eski	Kimse		Edirne'de			Davranışını
Ama	Herhangi		Buyurdu			Unutamayacaklarını
Sinan	Bir		Bizim			Saygıyla

KÖK HALİNDEKİ KELİMELELER		BİR YAPIM EKİ ALMIŞ KELİMELELER	BİR ÇEKİM EKİ ALMIŞ KELİMELELER	BİR DEN FAZLA YAPIM EKİ ALMIŞ KELİMELELER	BİR DEN FAZLA ÇEKİM EKİ ALMIŞ KELİMELELER	HEM YAPIM HEM ÇEKİM EKİ ALMIŞ KELİMELELER
Bir	Bir		Minareyi			Söyleyemeyecektir
An	O		İple			Anılacaktır
Bu	Zaman		Bize			Tasarlardı
Bir	Hak		Şimdiye			Boyunca
Da	Bu		Oradan			Boyunca
Usta	Ve		Uyar			Dönemini
Mimar	Hep		Baktı			Kanuni'nin
Meriç	Bir		Minarenin			
Dümdüz			İple			
			Çocuğun			
			Selimiye'nin			
			Onun			
			Bunu			
			Bundan			
			Selimiye'nin			
			Özrü			
			Yüzyıllar			
			Ustalar			
			Onda			
			Hâlde			

SINIF DÜZEYİ : 6

TEMA: SEVGİ

ANADOLU

KÖK HALİNDEKİ KELİMELELER		BİR YAPIM EKİ ALMIŞ KELİMELELER	BİR ÇEKİM EKİ ALMIŞ KELİMELELER	BİR DEN FAZLA YAPIM EKİ ALMIŞ KELİMELELER	BİR DEN FAZLA ÇEKİM EKİ ALMIŞ KELİMELELER	HEM YAPIM HEM ÇEKİM EKİ ALMIŞ KELİMELELER
Bu	En	Doğup	Topraklar	Boşaltıp	Göllere	Müjdecisi
Güneş	Güzel	Söyleyerek	Bizim	Girintisiz	Dağlara	Dalgaları
Bir	Hazreti	Nazlı	Sizi		Kuşlara	Açtırmaya
Başka	Süleyman	Nazlı	Batıyor		Çiçeklere	Araladık
Güzel	Derman	Sevgi	Dereler		Kuzulara	Akıncılar
Anadolu	Ferman	Yeleli	Türküler		Göklerimizde	Uzanır
Kaval	Su	Aşmadan	Akıyor		Hilâlini	Bebeciğine
Ve	Hemen	Emziremeden	Çiğdemi		Yıldızlardan	Emziremediği
Bir	Can	Yaralı	Baharın		Kundağına	Koşanlara
Bayrak	Dağ	Sütçü	Olmuş		Topraklara	Söylediği
Bu	De	Maraşlı	Bize		Çiçeklerini	Gölcükleri
Bayrak	Mermer	Kurtuluş	Çobanlar		Gelmişiz	Çıkarmışlar
En	Taş	Attığında	Çalıyor		Kapısını	Gülümser
Yıldız	Mermer	Yatan	Dündür		Açtık	Çizerken
Temsil	Direk	Söylemek	Bugündür		Heybelerde	Gülerken
Al	Bir	Buyurunca	Yarındır		Tulumlarda	Fısıldar
Biz	Saray	Görmek	Ay'dan		Dağının	Dalgalanmalı
Bu	Orta	Durmadan	Almış		Atların	Birlikte
Kutlu	Ak	Yıldızlı	Konmuş		Sirtında	Yaşamalılar
Kutlu	Güvercin	Olalı	Hilalin		Yılından	Dalgalanırken
Kutlu	Yeşil		Hürriyeti		Güneşinin	Dediği
Horasan	Gözyaşı		Eder		Sekizinde	Susmamalı

KÖK HALİNDEKİ KELİMELER		BİR YAPIM EKİ ALMIŞ KELİMELER	BİR ÇEKİM EKİ ALMIŞ KELİMELER	BİR DEN FAZLA YAPIM EKİ ALMIŞ KELİMELER	BİR DEN FAZLA ÇEKİM EKİ ALMIŞ KELİMELER	HEM YAPIM HEM ÇEKİM EKİ ALMIŞ KELİMELER
Süphan	Zeytin		Rengi		Sütünü	Güzelleşecek
Kar	Türkü		Anadolu'nun		İçinde	Güzellikleri
Beyaz	Portakal		Sözle		Tabyasında	Yaşayanlar
Yiğit	Boğaziçi		Sözle		Yavrusunun	Olması
Bin	Bu		Ekmeği		Hasretini	Olanlar
Yetmiş	Güzel		Suyu		Derler	
Bir	Ay		Anadolu'da		Savaşımızın	
Beri	Bir		Toprağın		Kurşununu	
Bayram	Bayrak		Dalı		Dedemi	
Var	Vatan		Erzurum'a		İstemıştır	
Düğün	Ve		Solar		Suların	
Var	Bayrak		Koşar		Üstüne	
Her	Aynı		Cepheye		Perileri	
Gün	Her		Eşi		Sulara	
Yunus	Zaman		Kanlar		Şehrini	
Emre	Mehmet		Çekiyor		Perileri	
Bu	Akif		Akşehir'de		Getirmişler	
Anadolu	İstiklal		Düşün		Dağlardan	
Işık	Gibi		Önde		Kurmuşlar	
Bir	Ezan		Neler		Yerinde	
Çiçek	Hiç		Cepheye		İçinde	
Nene	Daha		Şehrimiz		Bahçeleri	
Hatun	Da		Bursa'dır		Kanadıdır	
Daha	Güzel		Dalmış		Ağaçları	
On	Güzel		Ortaya		Bahçeleri	
Taze	İçin		Şehrin		Dallarda	
Gül	En		Bahçenin		Kıyılarını	
Gibi	Çay		Çukurova'da		Vatanımızın	
Kendi	Kimbilir		Ovalar		Göklerinde	
Al	Bebek		Gemlik'te		Doğmuşlar	
Aziziye	Gibi		Döker		Minarelerden	
Şimdi			İzmir'de		Marşımızda	
İmam			Söyler		Sesleri	
Bir			Elmalar		Ellerinizde	
Yiğit			Amasya'da		Kalplerinde	
İlk			Karadeniz'in		Günlerin	
Nasrettin			Kıskanır		Arasında	
Hoca			Şarkılar		İsterim	
Şarkı			İstanbul'a			
Akdeniz			Anda			
Köpük			Bayraklar			
Köpük			Ersoy'un			
Bir			Bayrağımız			
Harita			Sizin			
Ege			Günler			
Marmara			Görecek			
Bir			Bizim			

SINIF DÜZEYİ: 7

TEMA: İLETİŞİM

TATLI DİL

KÖK HALİNDEKİ KELİMELEER		BİR YAPIM EKİ ALMIŞ KELİMELEER	BİR ÇEKİM EKİ ALMIŞ KELİMELEER	BİR DEN FAZLA YAPIM EKİ ALMIŞ KELİMELEER	BİR DEN FAZLA ÇEKİM EKİ ALMIŞ KELİMELEER	HEM YAPIM HEM ÇEKİM EKİ ALMIŞ KELİMELEER
Mağaza	Bütün	Güler	Vardır	Kapanmak	Mankenleri	Vitrinlerindeki
Hepsi	İçin	Yapan	Anlar	Görünmeyen	Bilirsiniz	Yüzlüdür
Pek	Ama	Yapan	Dildir	Görünen	İşlerinde	Olmadığı
De	Asıl	Almak	Dilin	Kapılmaz	Güzelleri	Soğukturlar
Ama	Muvaffakiyet	Sevimli	Olmalı		Dilleri	Benzeri
İçin	Bir	Gizli	Adama		İseler	Tatlısı
Her	Yüz	Türlü	Şeyin		İnsanları	Tatlısını
Ne	Bir	Tatlı	Dilin		Acısını	Olmasına
Kadar	Zaman	Tatlı	Verdi		Öylesinin	Dönüşünde
İnsan	Bütün	Başlı	Yapsa		İçinde	Açtığı
De	De	Bakarak	Cana		Yaralarının	Kapanır
Güzel	Gibi	Çabucak	Yoktur		Derinidir	İşler
Sıcak	Dil	Susmak	Ağzın		Derler	Hakkındaki
Ama	Hatta	Bilen	Yakar		Taraflarına	Konuşmalarını
Her	Bile	Becermek	Kırır		Boyuna	Dönmüyorsa
Dil	Yakın	Dilli	Devirir		Başına	Düşüncelerini
Değil	Bütün	Güler	Yarası		Başkaları	Dökemiyorsa
De	Bu	Tatlı	Sözdür		Hükümlerini	Konuşmadaki
Allah	Gönül	Tatlı	Bıçağın		Onların	Susmayı
Bir	Kalp	Sevimli	Zamanla		Yüzlerine	Sustukları
Her	Kadar	Soğuk	Yarası		İncelerler	Yükselmiş
Yalnız	Bir	Tatlı	Ruhun		Ağzının	Konuşmakla
Mi	Hayat	Geçici	Kuvvettir		İçinde	Tamamlandığı
Ne	Ki	Sezecek	İnsanlar		Hâlinde	Açılır
Kâr	İnsan	Olgun	Verir		Ağzından	Başlarken
Yakın	En	Tatlı	İnsanın		Hâllerde	Söylediğim
İmkân	Kadar	Güler	Dili		Noksanlarını	Isırır
Çünkü	Alman	Koşan	Cümleler		Suretiyle	Yıkmanın
O	Charles	Olan	Çaredir		İşlerinde	Kırmanın
Dil	Quint	Diyerek	İnsanlar		Olurlar	Boşluğunu
Her	Saat	Almak	İnsanlar		Ömürleri	Anlayışına
Can	On	Kırıp	Çoktur		Yüzleri	Büyüküne
Kalıp	On	Dökerek	Olur		Kapıların	Seslenebilsin
Gönül	Beş		Dille		Küçüğünden	Meraklısı
Dil	Aynı		İnsana		Etrafına	Çaldırmaya
En	Daima		Kapılar		Peşinde	Göstermelerini
Doğru	Aynı		Söze		Birinde	Etmeye
Yara	Temin		Cana		Milletleri	Çalışmaktı
Dil	Dünya		Kılar		Edebilirim	Hükümranlığa
En	Charles		Dile		İnsanları	Etmekten
Doğru	Quint		Dünyada		Altına	Üzüntüye
Bir	Ben		Varmalı		Onlara	Kapılmıştır
Dil	On		Dille		İstiyordu	Üzüntüye
İnsan	Ayar		Yüzle		Kendisine	Gözlüydü
İçin	Aciz		İdi		İstiyordu	Boyunca
Bir	Bir		İşi			Etmeyiz
İlk	İnsan		Gücü			Bilmez
Sonra	Nasıl		Saati			

KÖK HALİNDEKİ KELİMELEER	BİR YAPIM EKİ ALMIŞ KELİMELEER	BİR ÇEKİM EKİ ALMIŞ KELİMELEER	BİR DEN FAZLA YAPIM EKİ ALMIŞ KELİMELEER	BİR DEN FAZLA ÇEKİM EKİ ALMIŞ KELİMELEER	HEM YAPIM HEM ÇEKİM EKİ ALMIŞ KELİMELEER
Gerçi	Ayar		Zamanda		
Kolay	Fakat		Hepsinin		
Güzel	O		Zamanı		
Bu	Aç		Günün		
Gibi	Hâkim		Saati		
En	Hâlbuki		Zorla		
Emin	Adam		Emri		
Bazı	Böyle				
Zeki	Bir				
Muvaffak	Kimse				

SINIF DÜZEYİ: 8

TEMA: ZAMAN VE MEKÂN

ESKİ ANKARA EVLERİ

KÖK HALİNDEKİ KELİMELEER	BİR YAPIM EKİ ALMIŞ KELİMELEER	BİR ÇEKİM EKİ ALMIŞ KELİMELEER	BİR DEN FAZLA YAPIM EKİ ALMIŞ KELİMELEER	BİR DEN FAZLA ÇEKİM EKİ ALMIŞ KELİMELEER	HEM YAPIM HEM ÇEKİM EKİ ALMIŞ KELİMELEER	
Kale	Ev	Katlı	Evler	Faydalanma	Evleri	Dizilmiş
İki	Ev	Tokmaklı	Sokaklar	Denilen	Olmuştur	Bitmediğini
Üç	Ve	Kapılı	Kadınlar	Açılan	Evlere	Gördüğümüzde
Ve	Malzeme	Daracık	Gösteriyor	Düzenlenen	Katlardan	Hatırladığımız
Ahşap	Ahşap	Eden	Birdir	Kullanılan	Katlara	İzlenimi
Kapı	Nar	Komşuluk	Birler	Belirleyici	Odalardır	Savunmaya
Sohbet	Armut	Birakan	Eşekler	Karşılaşacak	İçinde	Özelliğı
Var	Ve	Yoksun	Yamaçlar	Tutumluluk	İhtiyacını	Gelişimi
Bu	Gül	Yedinci	Üzerinde	Yapılan	İçinde	Olmasını
Henüz	Ve	Tarihî	Yuvası	Geliştirme	Duvarlarda	Kapmacalar
Artık	Karanfil	Gelişmek	Yeri	Uygunluk	Önlerinde	Oynuyor
Uzun	Gibi	Katlı	Yüzyıla	Uzanan	İçinde	Sağlanır
Ve	Çiçek	Bağı	Alanda	Yerleşim	Tavanlarda	Geçişte
Köşe	Ve	Olarak	Yerden	Çevrilmiş	Sedirlerle	Yaşayanların
Dik	Ağaç	Gelişen	İlkesi	Elverişli	Çitalarla	Fazlalıklar
Bir	Eski	Yazlık	Hâkimdir		Demetleri	Kaldırılmış
Kartal	Türk	Özellik	Bunlar		İçinde	Yaratılmıştır
Ankara	Bütün	Giriş	Sebeple		Motifleri	Süslemede
On	Veya	Türlü	İklime		Evleri	Oynamıştır
Kadar	Alt	Gömme	Saçaklar		Noktalardadır	Mimarının
Eski	Üst	Yüklük	Odalar		Mirasımızın	Gerektirdiğı
Ankara	Ahşap	Yatma	Bahçeden		Nesillere	Mimarının
Sur	Bütün	Oturma	Merdivenler		Çevresini	Uyumu
İle	Türk	Sağlayan	Sofaya		Çerçevesinde	Mimarîsinin
Dar	Gibi	Dolu	Şekilde		Duvarları	Ulaşmadığı
Ve	Ankara	Olarak	Odalar		Değerlerimizi	Korunması
Dik	De	Geometrik	Gibidir		Evlerle	Yaşatılması
Bir	Bariz	Çıkan	Dolaplar		Kapısından	Tanıtlması
Bu	Her	Saygı	Banyolar		Giriyoruz	Aktarılması
Az	Bu	Gelecek	İmkânı		Etrafına	Çalışmalara
Çok	Restore	Koruma	Kompozisyonlar		Bahçelerde	Eklenmiştir
İki	Ve	Mimarî	Meyveler		Önünde	Korunacak

KÖK HALİNDEKİ KELİMELER		BİR YAPIM EKİ ALMIŞ KELİMELER	BİR ÇEKİM EKİ ALMIŞ KELİMELER	BİR DEN FAZLA YAPIM EKİ ALMIŞ KELİMELER	BİR DEN FAZLA ÇEKİM EKİ ALMIŞ KELİMELER	HEM YAPIM HEM ÇEKİM EKİ ALMIŞ KELİMELER
Veya	Çarpık	Çağdaş	Vazodan		Evlerinin	Edilecek
Üç	Yok	Mahallî	Tabaklar		Sokaklarda	Kazandırılacaktır
Ahşap	Daha	Tarihî	Meyveler		Oyunculardan	Dileğimiz
Kerpiç	Fazla		Sahiptir		Kalesinin	Kentleşmenin
Ve	İç		Tabiata		Sağlamıştır	Etmesine
Yine	Ve		Çevreye		Tarihleri	Verilmemesi
Geniş	Dış		İnsana		Evleri	Benzeri
Ve	Bile		Günümüz		Duvarları	Yaygındır
Cihannüma	Bu		Kalesi		Zorunda	Özelliğe
Da	Zengin		Projesi		Kalmıştır	Özelliklere
Ankara	Kültür		Kalenin		Planlarında	Birlikte
İçin	Ve		Turizme		Evlerinde	Özellikle
Ve	İçin		Estetikten			Kullanılır
Pencere	Ankara		Çocuklar			Olduğu
Hem	De					Özelliği
Hem	Kale					Boyunca
De	Ve					İlişkilerinin
Oda	Sur					
Rahat	Ve					
Ve	Sahip					
Huzur	İzin					
Bir	Avlu					
Ortam	Rol					
Ağaç						

Ek 2. Cümle Yapılarına Göre İncelenen Metinlerle İlgili Örnekler

SINIF DÜZEYİ: 5 TEMA: GÜZEL SANATLAR METİN: ÇOCUK DOĞRU SÖYLEDİ

1. Kanuni Sultan Süleyman öldüğünde ülkesi en görkemli dönemini yaşıyordu.
(Birleşik Cümle)
2. Kanuni'nin yerine başa geçen oğlu II. Selim'in en çok hoşlandığı şey, sarayına bilginleri, şairleri toplayıp onlarla sohbet etmektir. (Birleşik Cümle)
3. En çok saygı duyduğu kişi de sarayın mimar başı olan ak sakallı Koca Sinan'dır. (Birleşik Cümle)
4. Padişah onu "Aksakal" diye çağırırdı. (Birleşik Cümle)
5. II. Selim'in tahta çıkışının üçüncü yılıydı. (Birleşik Cümle)
6. Bir sabah erkenden kalkan Padişah "Tez bana Aksakal'ı bulup getirin" diye buyurdu. (Birleşik Cümle)
7. Daha gün ağarmamıştı. (Basit Cümle)
8. Koca Sinan, o günlerde İstanbul yöresinde, bir köprünün yapımı ile uğraşıyordu. (Basit Cümle)
9. Hemen yola atlılar çıkarıldı ve mimar başı getirildi. (Sıralı-Bağlı Cümle)
10. Sinan'ı görünce Padişah gülümseyerek "Yaklaş bakalım Aksakal" dedi.
(Birleşik Cümle)
11. Padişahın sevinci bir anda uçup gitmişti. (Birleşik Cümle)
12. O hâlde nereye yapmayı düşünürsün? (Birleşik Cümle)
13. Edirne'ye devletlim. (Basit Cümle)
14. Edirne mi? (Basit Cümle)
15. Gerçi eski başkentlerimizdendir. (Basit Cümle)
16. Ama İstanbul'a uzaktır. (Basit Cümle)
17. Sinan bir an gözlerini kapadı. (Basit Cümle)
18. Önerisini yapmıştı. (Basit Cümle)
19. Bu öneriyi yaparken bir yandan da Edirne'yi düşünüyordu usta mimar.
(Birleşik Cümle)
20. Edirne'deyken Meriç boyundan, dümdüz oviden, hep o tepeye bakardık.
(Basit Cümle)
21. Sinan gülümseyerek baktı yüzlerine. (Birleşik Cümle)
22. Minarenin doğru olduğundan ben de emindim. (Birleşik Cümle)
23. İple çekilerek düzeltilemeyeceğini ben de biliyordum. (Birleşik Cümle)
24. Ama bir çocuğun gözünde bile, Selimiye'nin özürülü sanılmasını istemem.
(Birleşik Cümle)

25. Onun için yaptım bunu. (Basit Cümle)
26. Bundan böyle kimse Selimiye'nin herhangi bir özürü olduğunu söyleyemeyecektir. (Birleşik Cümle)
27. Yüzyıllar boyunca eksiksiz bir yapı olarak anılacaktır. (Basit Cümle)
28. Ustalar, o zaman Sinan'a hak verdiler. (Basit Cümle)
29. Bu bilgince davranışını hayatları boyunca unutmayacaklarını söyleyerek saygıyla elini öpüp kucaklaştılar. (Birleşik Cümle)
30. Ve hep birlikte oradan uzaklaştılar. (Basit Cümle)

SINIF DÜZEYİ: 6 TEMA: SEVGİ METİN: ANADOLU

1. Bu topraklar bizim olalı güneş bir başka güzel doğup batıyor. (Birleşik Cümle)
2. Dereler türküler söyleyerek akıyor göllere. (Birleşik Cümle)
3. Anadolu çiğdemi baharın müjdecisi olmuş bize. (Basit Cümle)
4. Dağlarda çobanlar kaval çalıyor kuşlara, çiçeklere ve kuzulara. (Basit Cümle)
5. Bir bayrak dalgalanır göklerimizde: Bu bayrak dündür, bugündür, yarındır. (Sıralı-Bağlı Cümle)
6. Ay'dan almış nazlı hilâlini. (Basit Cümle)
7. Yıldızlardan en nazlı yıldız konmuş hilalin kundağına. (Basit Cümle)
8. Hürriyeti temsil eder al rengi. (Basit Cümle)
9. Biz bu topraklara sevgi çiçekleri açtırmaya gelmişiz. (Birleşik Cümle)
10. Anadolu'nun kutlu kapısını kutlu sözle araladık, kutlu sözle açtık. (Sıralı-Bağlı Cümle)
11. Uzanır Anadolu Güneşi'nin ışık dalı Erzurum'a. (Basit Cümle)
12. Bir çiçek solar açmadan. (Birleşik Cümle)
13. Nene Hatun daha on sekizinde taze gül gibi. (Basit Cümle)
14. Bebeciğine sütünü emziremeden koşar cepheye (Birleşik Cümle)
15. Eşi yaralı, kendi al kanlar içinde. (Sıralı-Bağlı Cümle)
16. Aziziye tabyasında emziremediği yavrusunun hasretini çekiyor şimdi. (Birleşik Cümle)
17. Sütçü İmam derler bir Maraşlı yiğit, Kurtuluş Savaşı'mızın ilk kurşununu attığında, Akşehir'de yatan Nasrettin Hoca dedemi düşün! (Birleşik Cümle)
18. Kimbilir neler söylemek istemiştir cepheye koşanlara. (Birleşik Cümle)
19. Suların şarkı söylediği en güzel şehrimiz Bursa'dır. (Birleşik Cümle)

20. Hazreti Süleyman derman üstüne ferman buyurunca su perileri sulara dalmış, hemen gölcükleri boşaltıp “Can Şehri”ni ortaya çıkarmışlar. (Sıralı-Bağlı Cümle)
21. İzmir’de türkü söyler portakal bahçeleri. (Basit Cümle)
22. Dallarda gülümser elmalar Amasya’da (Basit Cümle)
23. Akdeniz köpük köpük bir harita çizerken Ege, Karadeniz’in girintisiz kıyılarını kıskanır. (Birleşik Cümle)
24. Marmara bir bebek gibi gülerken Boğaziçi şarkılar fısıldar İstanbul’a. (Birleşik Cümle)
25. Bu güzel vatanımızın göklerinde durmadan ay yıldızlı bir bayrak dalgalanmalı. (Birleşik Cümle)
26. Vatan ve bayrak: Aynı anda doğmuşlar, her zaman birlikte yaşamalılar. (Sıralı-Bağlı Cümle)
27. Bayraklar dalgalanırken minarelerden, Mehmet Akif Ersoy’un “İstiklâl Marşı”ımızda dediği gibi ezan sesleri hiç susmamalı. (Birleşik Cümle)
28. Bayrağımız sizin ellerinizde daha da güzelleşecek. (Basit Cümle)
29. Güzellikleri kalplerinde yaşayanlar güzel günler görecek. (Birleşik Cümle)
30. Güzel günlerin bizim olması için sizi en önde olanlar arasında görmek isterim. (Birleşik Cümle)

SINIF DÜZEYİ: 7 TEMA: İLETİŞİM METİN: TATLI DİL

1. Mağaza vitrinlerindeki mankenleri bilirsiniz. (Basit Cümle)
2. Hepsi güler yüzlüdür, içlerinde pek de güzelleri vardır ama dilleri olmadığı için soğukturlar. (Sıralı-Bağlı Cümle)
3. Onlar her ne kadar insan benzeri iseler de insanları güzel yapan, sıcak yapan dildir. (Birleşik Cümle)
4. Ama her dil değil, dilin de tatlısı olmalı. (Sıralı-Bağlı Cümle)
5. Allah bir adama her şeyin tatlısını, yalnız dilin acısını verdi mi ne yapsa kâr etmez. (Birleşik Cümle)
6. Öylesinin sevimli, cana yakın olmasına imkân yoktur. (Birleşik Cümle)
7. Çünkü o dil ağzın içinde her dönüşünde can yakar, kalp kırar, gönül devirir. (Sıralı-Bağlı Cümle)
8. “Dil yarası yaraların en derinidir.” derler. (Birleşik Cümle)
9. Doğru sözdür. (Basit Cümle)
10. Bıçağın açtığı yara zamanla kapanır, dil yarası, ruhun en gizli taraflarına doğru boyuna işler, bir türlü kapanmak bilmez. (Sıralı-Bağlı Cümle)
11. Tatlı dil insan için başlı başına bir kuvvettir. (Basit Cümle)

12. İnsanlar başkaları hakkındaki ilk hükümlerini onların yüzlerine bakarak karar verir, sonra konuşmalarını inceler. (Sıralı-Bağlı Cümle)
13. Gerçi insanın dili ağzının içinde kolay dönmüyorsa, düşüncelerini çabucak, güzel cümleler hâlinde ağzından dökemiyorsa bu gibi hallerde susmak en emin çaredir. (Birleşik Cümle)
14. Konuşmadaki noksanlarını bilen bazı zeki insanlar susmayı becermek suretiyle işlerinde muvaffak olurlar. (Birleşik Cümle)
15. Bütün ömürleri boyunca sustukları için yükselmiş insanlar çoktur. (Birleşik Cümle)
16. Ama asıl muvaffakiyet konuşmakla olur. (Birleşik Cümle)
17. Güler bir yüz, tatlı bir dille tamamlandığı zaman insana bütün kapılar açılır. (Birleşik Cümle)
18. Söze başlarken de söylediğim gibi tatlı dil, sevimli görünmeyen hatta soğuk görünen yüzleri bile ısıtır, cana yakın kılar. (Sıralı-Bağlı Cümle)
19. Tatlı dile bütün kapıların açılması bundandır. (Birleşik Cümle)
20. Adana, Mersin, Kahramanmaraş gibi Güney ve Güneydoğu vilayetlerimizde halk ağzında “dil” kelimesi “anahtar” manasında kullanılır. (Basit Cümle)
21. Bu geçici dünyada gönül yıkmanın, kalp kırmanın boşluğunu sezecek kadar olgun bir hayat anlayışına varmalı ki insan, en küçüğünden en büyüğüne kadar tatlı dille, güler yüzle seslenebilsin. (Sıralı-Bağlı Cümle)
22. Alman imparatoru Charles Quint (Şarl Ken), saat meraklısı idi. (Basit Cümle)
23. İş gücü, etrafına topladığı on, on beş saati aynı zamanda çalıştırmaya, daima hepsinin aynı zamanı göstermelerini temin etmeye çalışmaktı. (Sıralı-Bağlı Cümle)
24. Dünya hükümranlığı peşinde koşan Charles Quint günün birinde “Ben on saati ayar etmekten aciz olan bir insan, milletleri nasıl ayar edebilirim?” diyerek üzüntüye kapılmıştır. (Birleşik Cümle)
25. Fakat o aç gözlüydü. (Basit Cümle)
26. İnsanları zorla emri altına almak, kırıp dökerek onlara hâkim olmak istiyordu. (Sıralı-Bağlı Cümle)
27. Hâlbuki tatlı dilli adam böyle bir üzüntüye kapılmaz, kimse kendisine diretmeyeceği için her gittiği yere huzur götürür. (Sıralı-Bağlı Cümle)
28. Onun tatlı dili en tembeli, en gönülsüzü bile şevke getirdiği için hayat yükü ağırlığını hissettirmez olur. (Birleşik Cümle)
29. Dakikalar, yatağına alışmış bir su gibi şırıltılar içinde akar gider. (Birleşik Cümle)

30. Gönülden temenni ederim, hayatınız güler yüzlü, tatlı dilli insanlar arasında geçsin. (Sıralı-Bağlı Cümle)

SINIF DÜZEYİ: 8 TEMA: ZAMAN VE MEKÂN METİN: ESKİ ANKARA EVLERİ

1. Kale kapısından giriyoruz. (Basit Cümle)
2. İki üç katlı, tokmaklı ve ahşap kapılı evler, daracık sokaklar etrafına dizilmiş. (Basit Cümle)
3. Bahçelerde, kapı önünde sohbet eden kadınlar var. (Birleşik Cümle)
4. Bu, henüz komşuluk ilişkilerinin bitmediğini gösteriyor. (Birleşik Cümle)
5. Çocuklar sokaklarda, artık gördüğümüzde hatırladığımız oyunlardan birdir birler, uzun eşekler ve köşe kapmacalar oynuyor. (Birleşik Cümle)
6. Dik yamaçlar üzerinde bir kartal yuvası izlenimi bırakan Ankara Kalesi'nin savunmaya elverişli özelliği, tarihî gelişimi boyunca yerleşim yeri olmasını sağlamıştır. (Birleşik Cümle)
7. Tarihleri 17. yüzyıla kadar uzanan eski Ankara evleri, sur duvarları ile çevrilmiş dar ve dik bir alanda gelişmek zorunda kalmıştır. (Birleşik Cümle)
8. Bu sebeple planlarında en az yerden çok faydalanma ilkesi hâkimdir. (Birleşik Cümle)
9. Bunlar iki veya üç katlı, ahşap, kerpiç ve tuğladan yapılmış evlerdir. (Birleşik Cümle)
10. Alt kat planları arazinin bozukluğu sebebiyle düzgün değildir. (Basit Cümle)
11. Ankara'nın iklim özelliği de evlerin biçimlenmesinde önemli rol oynamıştır. (Birleşik Cümle)
12. Isı değişimine göre kullanım farklılaşmıştır. (Basit Cümle)
13. Kalın duvarlı, küçük pencereci alt katlar genellikle kışın; ince duvarlı, havadar üst katlar ise yazın kullanılmıştır. (Sıralı-Bağlı Cümle)
14. Yine iklime bağlı olarak gelişen geniş saçaklar ve cihannüma denilen yazlık odalar da Ankara evleri için belirleyici özellik olmuştur. (Birleşik Cümle)
15. Evlere giriş, avlu veya bahçeden sağlanır. (Birleşik Cümle)
16. Alt katlardan üst katlara geçişte ahşap merdivenler kullanılır. (Birleşik Cümle)
17. Bütün Türk evlerinde olduğu gibi Ankara evlerinin de bariz özelliği sofaya açılan odalardır. (Birleşik Cümle)
18. İçinde yaşayanların her türlü ihtiyacını karşılayacak şekilde düzenlenen bu odalar, ev içinde ev gibidir. (Birleşik Cümle)

19. Duvarlarda gömme dolaplar, yüklük ve banyolar, pencere önlerinde hem yatma hem de oturma imkânı sağlayan sedirlerle oda içinde fazlalıklar kaldırılmış, rahat ve huzur dolu bir ortam yaratılmıştır. (Sıralı-Bağlı Cümle)
20. Malzeme olarak kullanılan ağaç, süslemede rol oynamıştır. (Birleşik Cümle)
21. Özellikle tavanlarda ahşap çitalarla geometrik kompozisyonlar oluşturulmuştur. (Basit Cümle)
22. Baklava dilimi şeklindeki göbekler ise en zengin süslemenin yer aldığı bölümler olarak göze çarpar. (Birleşik Cümle)
23. Ahşap üstüne yapılan boyamalarda sarı, kiremit kırmızısı, yeşil ve krem rengi yoğun olarak kullanılmıştır. (Birleşik Cümle)
24. Boyanın içine karıştırılan balmumu, zank ve bal gibi maddelerle renklerde şeffaflık ve kalıcılık sağlanmıştır. (Birleşik Cümle)
25. Ankara evlerinde elma, nar, armut vb. meyveler, vazodan çıkan gül ve karanfil gibi çiçek demetleri, tabaklar içinde meyveler ve ağaç motifleri yaygındır. (Sıralı-Bağlı Cümle)
26. Eski Türk evleri, çağdaş mimarînin gerektirdiği bütün özelliklere sahiptir. (Birleşik Cümle)
27. Tabiata uygunluk, tutumluluk, iç ve dış mimarînin uyumu, çevreye ve insana saygı günümüz mimarisinin bile ulaşamadığı noktalardadır. (Birleşik Cümle)
28. Bu zengin kültür mirasımızın korunması, yaşatılması, tanıtılması ve gelecek nesillere aktarılması için yapılan çalışmalara Ankara Kalesi de eklenmiştir. (Birleşik Cümle)
29. “Kale ve Çevresini Koruma, Geliştirme Projesi” çerçevesinde kalenin sur ve duvarları, mahallî özelliğe sahip evlerle birlikte korunacak, restore edilecek ve turizme kazandırılacaktır. (Sıralı-Bağlı Cümle)
30. Dileğimiz; mimarî estetikten yoksun çarpık kentleşmenin tarihî değerlerimizi yok etmesine daha fazla izin verilmemesi. (Birleşik Cümle)

8. ÖZ GEÇMİŞ VE İLETİŞİM BİLGİLERİ

1985 yılında Trabzon'un Sürmene ilçesinde doğdu. İlk ve orta öğrenimini Sürmene'de tamamladıktan sonra Karadeniz Teknik Üniversitesinden 2006 yılında Türkçe öğretmeni olarak mezun oldu. Hâlen Türkçe öğretmeni olarak çalışmaktadır. Evli ve bir çocuk annesidir. İngilizce bilmektedir.

E Posta: aemel1985@hotmail.com